

50. Keskiviikkona 22 päivänä huhtikuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys televisio- ja radio-toimintaa koskevaksi lainsäädännöksi 2030

Hallituksen esitys 34/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain 79 ja 85 a §:n muuttamisesta 2062

Hallituksen esitys 33/1998 vp

3) Hallituksen esitys laiksi valtion erityisrahoitusyhtiöstä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi „

Hallituksen esitys 35/1998 vp

4) Hallituksen esitys laiksi kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta 2067

Hallituksen esitys 32/1998 vp

5) Hallituksen esitys laiksi merimiesten vuosilomalain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 36/1998 vp

6) Hallituksen esitys laiksi työ sopimuslain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 37/1998 vp

Toinen käsittely

7) Hallituksen esitys laiksi yritystuesta annetun lain muuttamisesta 2067

Hallituksen esitys 24/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 7/1998 vp

Ensimmäinen käsittely

8) Hallituksen esitys laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta 2070

Hallituksen esitys 19/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

—
Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.
—

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Ala-Harja, Andersson J., Aula, Dromberg, Elo, Filatov, Halonen, Holopainen, Hurskainen, Ihämäki, Immonen, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Jäätteenmäki, Kalli, Kanerva S., Karhunen, Karjalainen, Kautto, Kemppainen, Koistinen, Komi, Korhonen M., Korkea-osa, Korteniemi, Koskinen Jari, Kurola, Laakso, Laitinen, Lapiolahti, Leppänen P., Lindqvist, Luhtanen, Löf, Malm, Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Myllyniemi, Mähönen, Mölsä, Nurmi, Olin, Pehkonen, Pekkarinen, Penttilä, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pulliainen, Rajamäki, Rantanen, Rask, Rauramo, Roos, Rosendahl, Saarnio, Savela, Taina, Tiuri, Tiusanen, Uotila, Vehkaoja, Vihriälä ja Viitamies.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Myllyniemi, Rantanen, Savela, Malm, Filatov ja Nurmi.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Hurskainen, Malm, Myllyniemi, Rantanen ja Savela sekä muun syyn perusteella edustajat J. Andersson, Filatov, Ihmäki, M. Korhonen, Kortenieniemi, Laaksonen, Nurmi, Olin, Pekkarinen, Penttilä, Perho, Tiusanen ja Vihriälä, tämän kuun 24 päivään muun syyn perusteella edustajat Saarnio ja Vehkaoja sekä tämän kuun 28 päivään muun syyn perusteella ed. S. Pietikäinen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys televisio- ja radiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 34/1998 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Radiolaitelaki on täyttänyt jo 70 vuotta, joten voi sanoa, että emme liian usein uudista yleisradiolainsäädäntöä. Tämä lakiesitys on aika perusteellisen valmistelun tulos ja voi sanoa, että se jatkaa sitä sähköistä joukkoviestintäpoliittista linjaa, jota Suomessa on aikaisemmin noudatettu.

Tämä valmistelu käynnistyi yli vuosi sitten, jolloin yli 70 taholta pyydettiin esitykset radio- ja tv-lainsäädännön uudistamiseksi. Ne saatiin viime vuoden toukokuussa, jolloin oli kuulemistilaisuus. Sen jälkeen tehtiin virkamiestyötä ja viime syysynä ministerityöryhmä, jossa kaikki ministeriryhmät olivat edustettuina, alkoi valmistella radio- ja tv-lainsäädännön uudistamista. Ministerityöryhmä sai työnsä valmiiksi tammi-

kuussa. Työ myöhästyi kuukauden verran alkuperäisestä aikataulustaan eli vuoden 97 lopusta. Sen jälkeen tehtiin lakitekniisiä tarkistuksia, jonka jälkeen valtioneuvosto pystyi tämän esityksen yksimielisenä antamaan tänne eduskuntaan.

Tarkoitus on, että kun eduskunta on tämän käsitellyt, lainsäädäntöuudistus voisi tulla voimaan ensi vuoden alusta eli vuonna 1999, ja olisi tietenkin hyvä, jos eduskunta ehtisi sen jo kevätistuntokaudella käsitellä, jolloin eri osapuolilla radio- ja tv-toiminnassa olisi aikaa valmistautua uuden lainsäädännön voimaantuloon.

Ajattelin lyhyesti käydä läpi eräitä keskeisiä kysymyksiä ja perustella, miksi olemme juuri näihin ratkaisuihin päätyneet. Jos katsomme pitempää siirtymistä, niin olemme siirtyneet monopoli-asemassa olevasta Yleisradiosta yhä lisääntyvään kilpailuun, tarjonnan monipuolisuuteen sekä radio- että tv-toiminnassa, mutta samalla myös on säilytetty julkisen palvelun ja julkisen rahoituksen varassa toimiva Yleisradio. Tällä samalla tiellä on tässäkin haluttu jatkaa. Ja olen niin ymmärtänyt, että tällä perusratkaisulla on eduskunnassa sangen laaja tuki. Niin pienellä kielialueella, mitä Suomi edustaa, on selvää, että jos haluamme monipuolista tv- ja radio-ohjelmaa ja jos erityisesti haluamme sitä myös molemmilla kotimaisilla kielillä, me tarvitsemme myös julkisella rahoituksella toimivaa radio- ja tv-yhtiötä.

Tämä lakiesitys turvaa Yleisradion aseman. Jotkut ovat sanoneet, että se sementoi sen. Minun mielestäni se ei sementoi sitä, vaikka laki antaakin Yleisradiolle vahvan aseman. Se ei ole suinkaan monopoliasemassa, vaan se kohtaa tulevaisuudessa yhä kovenevan kilpailun kuluttajien ja katsojien ajasta sekä kotimaiselta että kansainväliseltä kentältä. Ja on syytä korostaa tässäkin yhteydessä, että Yleisradion toiminnan jatkuvuus voi perustua pitkällä aikavälillä vain siihen, että sillä on katselijoiden ja kuuntelijoiden luottamus, että he ovat valmiita seuraamaan Yleisradion tuottamia televisio- ja radio-ohjelmia. Olen varma, että se lisääntyvä kilpailu, joka myös tämän lain seurauksena tulee tällä alalla vahvistumaan, on omiaan kannustamaan Yleisradiota ja sen henkilökuntaa entistä parempiin suoriin ja entistä parempiin ohjelmiin.

Kun mietimme Yleisradion toiminnan rahoitusmuotoja, oli tietenkin teoriassa valittavissa montakin vaihtoehtoa aina budjettirahoitteisesta yleisradio-ohjelmasta mainosrahoitteiseen yleisradio-ohjelmaan. Voi sanoa, että Euroopasta oikeastaan löytyy kaiken näköisiä malleja, niin

kuin maailmastakin. Ei ole olemassa yksiselitteistä eurooppalaista linjaa.

Päädyimme kuitenkin ensinnäkin lupamaksujärjestelmän säilyttämiseen. Itse näen siihen kaksi perussyötä. Toisaalta voi sanoa, että lupamaksu, tv-maksu, niin kuin sitä tässä lakiesityksessä kutsutaan, vaikka se on pakollinen, tuo kuitenkin jonkinlaisen markkinakontrollin Yleisradion toimintaan. Maksaja mieltää ainakin kerran vuodessa maksavansa maksun Yleisradiolle siitä ohjelmasta, jota radiosta ja tv:stä tulee. Jos olimme mietineet sitä, että Yleisradio olisi tehty budjettirahoitteiseksi, niin on tietenkin helppo ensinnäkin todeta, että valtion budjettiin ei lisää menoja juuri millään mahdu. Uusilla veroilla sitä olisi hyvin vaikea ollut rahoittaa. Budjettirahoitus olisi tehnyt Yleisradiosta hallituksen radion eikä eduskunnan radion. Tietenkin olen niin paljon myös veromies, että miksi luopua tv-luvasta, tv-maksusta, maksusta eli verosta, johon kuluttajat, veronmaksajat ovat aika lailla tottuneet ja aika kivuttomasti sen kuitenkin maksavat. Miksi koetettaisiin se hoitaa jollakin muulla verolla, mikä olisi varmaan äärimmäisen vaikeata? Näin ollen yksimielisesti päädyttiin siihen, että perusrahoitusmuotona säilytetään tv-maksu eli entinen tv-lupa.

Sitten jos me katsomme tätä mainosrahoitteista osuutta Yleisradion ohjelmatoiminnassa, niin jos me hyppäämme televisiohistoriassa Tesvisio-vaiheen yli, niin mainosrahoitteiset tv-mainostulot ovat aina merkinneet merkittävää osaa Yleisradion toiminnan rahoituksesta. Yleisradiohan on elänyt Mainos-TV:n kanssa symbioosissa, josta Mainos-TV on sitten asteittain enemmän ja enemmän itsenäistynyt ja itsenäistyy edelleen. Euroopassa on kyllä monenlaisia muitakin malleja, myös sellaisia malleja, joissa yleisradiot, julkisrahoitteiset televisioyhtiöt kilpailevat mainosmarkkinoilla kaupallisten yhtiöiden kanssa.

Hallitus haluaa pitää reviirit selvinä eli Yleisradiolla on julkisen palvelun tehtävä mutta sen ohjelmissa ei ole mainoksia. Kaupallisilla toimijoilla ei ole julkisen palvelun tehtäviä mutta ne maksavat toimilupamaksua, koska ne saavat käyttöönsä rajallisen luonnonvaran, tv-kanavat ja radiotaajuudet. Yleisradio ei saa tämän lakiesityksen mukaan myöskään enää tuottaa sponsoroituja ohjelmia. Ainoa kauneusvirhe on vuonna 94 tehty järjestely, jossa Yleisradion tiettyihin merkittäviin urheiluohjelmiin saadaan myydä mainoksia. Siitä tulot Yleisradiolle ovat olleet tuollaista 6—8 miljoonaa vuodessa, siis hyvin vähäinen summa, ja kun tietää kuinka ur-

heiluhullu kansa tämä on, niin ainakin omalta kohdaltani katsoin ja sitä mieltä oli hallituskin, että emme tätä lähde oikaisemaan vaan menettely saa sellaisenaan jatkua. Mutta muuten linja on aika lailla selvä.

Jos me sitten katsomme toimilupamaksuasiasia ja asiaa kaupallisten toimijoiden puolelta, niin tässä selkeästi jatkuu se vapauttamisen linja, joka meillä on ollut sekä radio- että tv-puolella, joka tv-puolella ehkä voimakkaimmin lähti suuresta poliittisesta kiistasta, MTV:n uutisista, ja on sieltä sitten jatkunut aina neljenteen tv-kanavaan ja nyt tämän lainsäädännön uudistamiseen.

Tässä lainsäädännössä pelin säännöt tehdään ensinnäkin selväksi. Suomen lainsäädännön mukaan julkisoikeudellisista maksuista ja veroista säätää eduskunta, ja nyt tuodaan eduskunnan päättäväksi toimilupamaksuasiasia. Sillä tavalla asia, joka on aikaisemmin toisaalta perustunut MTV:n ja Yleisradion keskinäisiin neuvotteluihin, toisaalta neloskanavan osalta toimilupaehtoihin, tulee nyt asianmukaisesti eduskunnassa käsiteltyä ja eduskunta saa siitä säätää niin kuin oikein on.

Jos sitten katsotaan toimilupamaksun rakennetta, niin tietenkin ensin mietimme myös aika pitkään sitä, jos otan radiopuolen, onko radiopuolelle ollenkaan syytä asettaa tällaista maksua. Toisaalta pohdinnan jälkeen päädyttiin siihen, että kun radio- ja tv-ohjelman raja tulevaisuudessa, puhutaan niin sanotusta konvergenssista, yhä hämärtyy, on ehkä oikein, että molempia sähköisiä joukkoviestinnän puolia kohdellaan samalla lailla. Radiopuolella toimilupamaksun taso asetettiin kuitenkin alhaisemmaksi. Molemmilla puolilla on sama 20 miljoonan alaraja mutta radiopuolella tilanne on se, että viime vuoden tilanteen mukaan ilmeisesti kukaan ei olisi maksanut toimilupamaksua. Tällä hetkellä ainoa valtakunnallinen kaupallinen radio, jos sen toiminta jatkuu sillä lailla kuin nyt näyttää, tänä vuonna tulisi hieman maksamaan.

Keskusteltiin aika paljon niin sanotusta konsernisääntökysymyksestä eli että jos samaan konserniin kuuluu useampia paikallisradioita tai useampia tv-asemia, niin pitäisikö ne laskea yhteen vai katsotaanko niitä erikseen. Siinä on argumentteja puoleen ja toiseen, mutta kun maksu pohjimmiltaan on kuitenkin toimilupamaksu, oikeus käyttää tiettyä toimilupaa, tehdä sillä ohjelmaa, päädyttiin siihen, että on oikein, että ei lasketa yhteen vaan maksu katsotaan aina toimilupakohtaiseksi. Näin samalla paikkakunnalla toimivat kaksi paikallisradiota maksavat samal-

la perusteella maksua riippumatta siitä, että toinen mahdollisesti kuuluu ketjuun ja toinen ei.

Tv-puolella on ollut jonkin verran kritiikkiä siitä, että tämä toimilupamaksu on progressiivinen, tosin siinä on 25 prosentin kattosääntö. Ensin siitä ajattelusta, jolla tämä maksun taso on asetettu. Se on asetettu sillä perusteella, että tämä toimilupamaksu näyttäisi tuottavan Radiorahastoon samat tulot kuin nyt Nelosen toimilupaehtojen pohjalta ja Mainos-TV:n yksityisoikeudellisen sopimuksen pohjalta Yleisradiolle maksamat maksut yhteensä tuottavat. Siten on tavoiteltu tuottoneutraalia rakennetta. Myös oltiin ja ollaan edelleen pitkälti sitä mieltä, että pienille tv-yhtiöille eikä myöskään pienille radioyhtiöille ei ole syytä asettaa maksua. 20 miljoonan markan alaraja merkitsee sitä, että yksikään paikallis-tv ei sitä maksa. Jos pääkaupunkiseudulle joskus paikallis-tv tulee, se mahdollisesti kyllä voi ylittää sellaisen mainosajan myynnin, että se tulee maksun piiriin. Maksu kohtelee kaikkia samalla toiminnan laajuudella toimivia yrityksiä samalla lailla, mutta se on kiistatta porrastettu maksukyvyn eli tulojen suuruuden mukaan.

Jos katsotaan tilannetta tänä päivänä verrattuna äskén sanottuun, tämä merkitsee sitä, että Yleisradiolla säilyy nykyinen taso. Radiorahaston kautta sille tulee tuloja yhtä paljon kuin nykyisin näistä maksuista, mutta sekä Nelosen että Mainos-TV:n maksu alenee nykyisestä tasostaan. Näin ollen voisi luulla, että kaikilla tahoilla olisi aihe olla tähän tyytyväisiä.

Jos katsomme Yleisradion osalta, niin tv-mainonta on viime vuosina kasvanut taloudellisesta tilanteesta riippuen vähän eri tavalla, mutta yleisesti ottaen kasvu on kuitenkin ollut aika vahvaa, jopa 10 prosentin luokkaa. Näin ollen kun tv-mainonnan kasvu tuottaa Radiorahastoon rahaa, näyttäisi siltä, että entisen tv-luvan eli nykyisen tv-maksun korottamiseen ei ilmeisesti lähivuosina olisi tarvetta, jos tämä toimilupamaksujärjestelmä hyväksytään. Itse jopa uskon, että Yleisradio pystyy selviytymään digitalisoimisen vaatimista investoinneistakin ilman tv-maksun korotustarvetta.

Yksityisille kaupallisille toimiluvan saajille tässä on merkittävää myös se, että toimilupa voidaan nyt saada kymmeneksi vuodeksi. Erityisesti uuden tv-kanavan pystyyn paneminen myös kansainvälisten kokemusten nojalta on pitkävaikutteista toimintaa. Lasketaan että menee vähintään viisi vuotta, ennen kuin kannattavuus saavutetaan. Näin ollen on tarpeellista, että voi olla nykyistä pitemmät toimilupakaudet.

Toimiluvat tullaan myös jatkossa julistamaan haettaviksi, jolloin kaikilla niillä, jotka haluavat jonkin kanavan haltuunsa, on mahdollisuus kanavia yhtäläisin perustein hakea. Lainsäädännöstä ne myös tietävät, mille perusteille ne joutuvat taloutensa rakentamaan ja sillä lailla niitä voidaan käsitellä yhdenmukaisesti.

Jos katsomme tältä pohjalta Suomen sähköistä viestintää ja viestinnän kenttää muutenkin, ainakin se tämänhetkiseen tilanteeseen voi olla aika lailla tyytyväinen. Yleisessä kilpailupolitiikassa ollaan sitä mieltä, että toimiva kilpailu edellyttää vähintään kolmea toimijaa. Kaksi ei vielä takaa toimivaa kilpailua, koska kaksi voi peiton alla tai peiton päällä sopia asiat, mutta kolmelle se on paljon vaikeampaa.

Nyhtän näyttäisi siltä, että meille on kehittynyt kolme vahvaa viestintäkonsernia: julkisrahoitteinen Yle, Alma ja Sanoma-konserni, joista kaksi jälkimmäistä on myös painetun median puolella vahvasti mukana. Näin ollen näyttäisi siltä, että kilpailupoliittisesta näkökulmasta tilanne olisi aika hyvä.

Sitten vielä muutama sana laista Yleisradiosta, jossa haluaisin ensinnäkin korostaa sitä, että tässä on haluttu säilyttää se järjestelmä, että Yleisradio on suoraan eduskunnan alaisuudessa ja eduskunta valitsee Yleisradion hallintoneuvoston, joka on Yleisradion ylin päättävä elin. Joskus tuntuu siltä, että me kansanedustajat unohdamme tämän. Minusta ministerinä erityisesti tuntuu siltä silloin, kun kirjallisilla kysymyksillä tai kyselytunneilla kysytään Yleisradion ohjelmapolitiikasta ja unohdetaan, että vastuu on hallintoneuvostolla, jonka me täällä olemme viisaaksi katsoneet valita. (Ed. Kekkonen: Ministeri vastaa kaikesta!) — No, valitettavasti keinot ovat aika vähäisiä.

Jos otan pienen esimerkin, niin tämä hallitus, ennen kuin minä olin jäsenenä, lausui toivomuksen, että Yleisradio yhtiöittäisi lähetysverkkonsa. Jokainen muu valtionyhtiö, kun omistaja sanoo, että näin pitäisi tehdä, olisi sen kiivaasti jo tehnyt. Yleisradio "etenee sillä suunnalla", mutta ei ole vielä tehnyt sitä. (Ed. Tennilä: Se on ihan oikea kanta!) — Voi olla! — Mutta se on hallintoneuvosto, jolla on tässä asiassa valta ja niin sillä on valta muissakin asioissa, ja näin se halutaan tässä säilyttää. (Ed. Aittoniemi: Onko ministerillä mitään valtaa?) — Ei ole kovin paljon valtaa Yleisradiossa, jos se pysyy lain ja asetusten puitteissa, aika pieni valta. Valtioneuvoston valta tulee siitä, että se päättää tv-luvan eli tulevan tv-maksun suuruuden. — Haluan tässä korostaa,

että minusta on oikein, että eduskunnalla ja hallintoneuvostolla valta on, mutta se täytyy myös mieltää.

Tämä uudistus mahdollistaa sen mutta ei pakota siihen, että hallintoneuvosto voi valita Yleisradioon ulkopuolisen hallituksen. Minä pitäisin sitä erittäin tarpeellisena. Sillä linjalla on liikuttu sekä lähes kaikissa valtionyhtiöissä että myös vahvasti yksityisissä yhtiöissä, enkä tunne yhtään tapausta, jossa sitä linjaa on pidetty huonona. Erityisesti poistuu se suomalainen erikoisuus, jossa hallituksen jäsenet on valittu pääjohtajan ehdotuksesta. Kun saman hallituksen on täytynyt valvoa pääjohtajan toimia, se ei ole ollut kyllä toimiva järjestelmä.

Tässä on myös tarkoitus siirtyä johtajanimityksissä normaalijärjestykseen, kuitenkin siten että pääjohtajan nimitys on edelleen määräaikainen viiden vuoden ratkaisu, mutta hallintoneuvostolla on muita johtajaratkaisuja tehdessään valtuutus valita määräaikaisia, pysyviä, elinikäisiä, ihan mitä vain viisaaksi katsoo.

Uskon, että ulkopuolinen hallitus toisi ryhtiä Yleisradion toimintaan. Yleisradio on hyvin hoidettu yhtiö tänä päivänä, mutta uskon, että sillä lailla siitä tulisi vielä paremmin hoidettu.

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa rouva puhemies! Vaikka lakiesitys tulee liikennevaliokuntaan tarkempaa käsittelyä varten, pohdiskelen lyhyesti pienen tutustumisen jälkeen muutamia asioita.

Ensimmäisenä toisin esille sen, että näen hyvänä, että Yleisradiolla säilytetään edelleen julkisen palvelun tehtävä siten, ettei se jatkossakaan ohjelmavalintojensa suhteen joudu ulkopuolisten armoille. Eli Ylen viestintäpalvelut turvataan ilman suoraa mainosrahoitusta kaikille kansalaisille asuinpaikasta riippumatta. Samoin erilaisten ammatillisten, alueellisten, kielellisten ym. vähemmistöjen tarpeet voidaan tällä tavalla turvata ohjelmapolitiikassa.

Kansalaisten kannalta hyvänä puolena voidaan pitää myös sitä, että liikevaihdon yli 20 miljoonan markan kaupallisilta viestintäyrityksiltä perittävällä toimilupamaksulla voidaan huolehtia televisiomaksun, entisen televisiolupamaksun, kohtuullisena pysymisestä. Valtion talousarvion ulkopuoliseen rahastoon kerätyillä varoilla tullaan huolehtimaan Yleisradion taloudellisesta toimintakyvystä.

Suhtautuessani myönteisesti esitettyyn Ylen rahoitusmalliin tulee samalla mieleen, että tässä maassa on muitakin kansalaisten käyttämiä palvelumuotoja, joiden turvaaminen nykyoloissa

tarvitsisi valtion talousarvion ulkopuolisen rahaston. Kansalaisilta perittävät ja heitä tuskastuttavat liikenteeseen liittyvät moninaiset maksut tuottavat valtiolle kymmeniä miljardeja, joista liian pieni osuus palautuu tieverkostomme huollon kautta liikenteen käyttäjien tarpeita palvelemaan.

Valtion velan maksajiksi täytyy jatkossa löytääkin muita keinoja tässä maassa, kuten lisää taloudellista toimeliaisuutta, liikenteen käyttäjien sijasta. Perustamalla Ylen tapaan valtion talousarvion ulkopuolinen Tierahasto, johon ohjattaisiin yhteisesti sovittu prosenttimäärä tien käyttäjiltä perittävistä maksuista, voisimme pitkäjänteisesti huolehtia myös tieverkostomme kunnosta ja estää se tulevaisuudessa rappiolta. (Eduskunnasta: Nyt on kyse radio- ja tv-laista!) Mennään takaisin radio- ja televisiolaikiin. Tuo oli vain pieni harppaus sivuun, mutta tuli mieleen liikenteeseen liittyvänä asiana.

Lakiesityksen Ylen taloudellisen tulevaisuuden turvaavasta tekijästä huolimatta Ylen on pystyttävä joka päivä lunastamaan olemassaolonsa oikeutus laadukkaiden ja katsojia sekä kuulijoita hyvin palvelevien ohjelmien kautta. Yhteiskunnallinen tasapuolisuusvaatimus ohjelmien tuotannossa on myös huomioitava. Kriitikkiä tässä kuten monessa muussakin suhteessa Ylelle on tullut kautta aikojen, viimeksi tärkeän eduskunnan Emu-keskustelun tv-ohjelmistosta poisjättämisen yhteydessä. Varmaan ovat viestit menneet Yleisradioon perille, että tässä talossa on huomattavasti sitä arvosteltu.

Nopea tekninen murros viestintäalalla aiheuttaa varmasti jo lähitulevaisuudessa muutostarpeita nyt esillä olevaan lakiuudistukseen. Tv- ja radiotekniikan sekä televiestinnän kehittyvät osa-alueet luovat selkeyttämistarpeita lainsäädännössämme. Molempien viestintämuotojen toimintarajojen hämärtäminen tulee nopeasti kättemme ulottuville. Tilanteen selkeyttäminen lähitulevaisuudessa herättää kysymyksen, tulisi-ko Ylen luopua omasta jakeluteknikastaan ja keskittyä pelkästään ohjelmatarjontaan. Näin ymmärsin myös ministerin äskettäin ajatelleen.

Jakeluteknikasta kiinnostuneita ostajia löytyy varmasti suomalaiselta maaperältä. Luullakseni monet lähitulevaisuuden ongelmat näiden kahden viestintämuodon välillä voitaisiin välttää edellä mainitulla, ehkä yllättävälläkin ehdotuksella; olkoon se sitten yhtiöittämisalli tai sitä, että tekniikka kokonaan myytäisiin ulkopuolisille. Uskon, että Teillä ainakin olisi kiinnostusta hankintaan, jos tekniikka tulisi myyntiin.

Edellisen tv- ja radiotoimintaa käsittelevän lain kestoikä oli vajaat viisi vuotta. Se ei tosin ollut tekninen. Se herätti aikanaan huomattavasti enemmän mielenkiintoa tässäkin salissa kuin tämä nyt, mikä ihmetyttää; meistähän vain muutama on kiinnostunut tästä varsin suurestakin lakinpusta. Tämän lain osalta aikajakso saattaa olla jopa lyhyempikin edellä mainituista syistä.

Esille tuomistani pohdiskelevista näkökulmista huolimatta ensivaikutelma lakiesityksen osalta on, että se on hyvin valmisteltu ja täyttää nykyhetken tarpeet. Liikennevaliokunta tulee mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti tämän käsittelemään, ja uskon, että pystymme kevään aikana mietinnön tuomaan saliin ja näin myös toteuttamaan ministerin toiveet lain käsittelystä tässä talossa.

Puhemies: Huomautan, että vastauspuheenvuoron pyytämisen perussääntö on nousta seisomaan ja sanoa ääneen ”vastauspuheenvuoro”, jollei tekniikka ennätä.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin ilmeisesti liian hidas.

Haluan muutaman kysymyksen esittää ministerille. Hän esittää voimakkaasti, että hallintoneuvosto on se, joka päättää asioista. Tietysti ymmärrän, että tämä laki on pelkästään hallinnollinen, ja olen kyllä ministerin kanssa samaa mieltä ja toivon, että valiokunta todella ottaa voimakkaasti esille sen, että hallintoneuvosto päättäisi nimenomaan ulkopuolisesta hallituksesta. Minusta se on modernia ja tähän aikaan paremmin sopivaa, ja siltä osin myös eduskunnan ääni kuuluisi paremmin.

Kysyisin ministeriltä myös Ylen rahoituksesta. On aika paljon huhuja, kun rahoitus jää nyt vanhanaikaiseksi eli kansalaisilta kerätään maksut ja niillä sitten pyritään myös toimimaan niin, että rahat riittäisivät. Kuitenkin viestejä on siitä, että Ylessä tehdään erilaisilla ostopalveluilla järjestelyitä nyt ja tulevaisuudessa, minkä jälkeen tämä rahoitus ei enää olekaan kovin selkeä.

Ministeriltä kysyisin myös tässä yhteydessä paikallis-tv:n luvista, kun tuntuu vähän siltä, että tässäkään yhteydessä niitä ei selkeästi käsitellä: Minkälainen mahdollisuus olisi myös tässä yhteydessä selkeästi ottaa kantaa siihen, millä perusteella paikallislupia myönnetään?

Puhemies: Tässä vaiheessa jatkamme keskustelua ja muistutan, että vastauspuheenvuoron tulee liittyä edellisiin puheenvuoroihin

myös siinä muodossa, ettei tule ihan suoria kyselytunnin muotoisia kyselyitä. Mutta ministerillä on varmasti tilaisuus vastata vielä tässä keskustelun mittaan.

Ed. T. Pohjola: Arvoisa rouva puhemies! Hallitusmuodossa on taattu sananvapaus. Sen käytännön toteuttamisen takia on pidettävä tärkeänä, että Suomessa toimii Yleisradio Oy:n kaltainen julkisen palvelun viestintäyritys. Yleisradio Oy ei ole eikä voi olla kaupallinen yritys. Yleisradio Oy:n yhteiskunnallinen tehtävä on omalta osaltaan taata sananvapauden perusturva Hallitusmuodon 10 §:n tarkoittamalla tavalla. Hallitusmuodon 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Siihen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Soveltamisalaan sananvapauksäännös kattaa kaikki viestintätekniset menetelmät ja ilmaisumuodot sekä kaikenlaiset tiedot, mielipiteet ja muut viestit niiden sisällöstä riippumatta. Tätä sananvapauden tasapuolista toteuttamista Yleisradion siis pitää tukea toiminnassaan.

Ikävä kyllä itselleni on tullut viime aikoina tunne, että Yleisradion paikalliset alueradiot ovat menneet puolueiden mandaateiksi, jotka vaarantavat oikean ja tasapuolisen tiedonvälittämisen. Olen itse ollut tilaisuudessa näkemään ja kokemaan, kuinka Pohjois-Suomen kehittämisestä puhuttaessa paikallinen keskustalainen toimittaja keräsi vain saman aatesuunnan edustajat kunnista antamaan keskustalaisittain värityneen yksipuolisen kuvan kunnissa vallitsevasta tilanteesta. Tässä mielessä on hyvä, että niin sanotut kaupalliset radiot toimivat ja näin turvaavat vaihtoehtoisen tiedonvälittämisen.

Hallitusmuotoon perustuvaa sananvapautta tukevat kaupalliset radio- ja televisiokanavat. Niiden toimintamalli ja tavoitteet kuitenkin poikkeavat Yleisradion toiminnasta. Sananvapauden toteuttamista ei voi jättää pelkästään niiden harteille. Toisaalta nämä kaupalliset radio- ja televisiokanavat eivät ole suoranaisesti keskenään vertailukelpoisia muun muassa toiminnan laajuudessa olevien suurten erojen takia. Koska Yleisradio Oy ei ole kaupallinen yritys, sen toiminnan rahoitus tulee järjestää toimilupamaksuin ja kuluttajilta perittävien maksuin.

Toimilupamaksujen osalta on erityisesti huomattava, että hallituksen esityksessä on kaupallisilta radio- ja televisiokanavilta perittävät maksut porrastettu liikevaihdon mukaan. Maksut ovat lisäksi toimilupakohtaiset. Virkamiesval-

mistelussa oli esillä toimituspakkoisuuden maksun sijasta konsernikohtainen maksujärjestelmä. Tämä olisi ollut paikallisten radiokanavien kannalta heikennys nyt esitettyyn malliin. Hallituksen nyt esittämässä mallissa paikalliset radiokanavat eivät joudu maksamaan toimitusmaksua, mikäli niiden liikevaihto jää alle 20 miljoonan markan. Tätä on pidettävä myös Hallitusmuodon sananvapautta koskevan 10 §:n hengen mukaisena ratkaisuna. Näin valtio omalta osaltaan tukee paikallista radiotoimintaa ja edistää sananvapautta. Jos hallitus olisi esityksessään päätenyt konsernikohtaiseen toimitusmaksuun, olisi tällä voinut olla vaikutusta myös paikallisten radiokanavien mahdollisuuksiin työllistää ihmisiä tällä alalla.

Yksityisen radiotoiminnan liikevaihdon kehitys on ollut viime vuosina heikkoa. Vuonna 1992 liikevaihto oli 175 miljoonaa markkaa, vuonna 1997 päästiin 181 miljoonaan markkaan. Tämä kehitys on huomattavasti alle sen, mitä medialan keskimääräinen kehitys on viime vuosina ollut. Ilman valtakunnallista mainosradiota liikevaihdon kasvu olisi jäänyt tätäkin vähäisemmäksi. Toimitusmaksujen kohdistaminen toimitusvälineeseen on tässä tilanteessa oikea ratkaisu.

Julkisella rahoituksella toimivana yksikkönä Yleisradiolla on oltava tavallistakin korkeampi moraali myös työntekijöiden aseman suhteen. Yleisradion on kannettava vastuuta työntekijöistään. Viime aikoina Ylen freelance-toimittajat ovat kertoneet julkisuudessa heille maksettavien korvausten epämääräisyydestä. Yleisradion keskeisen tehtävän ja aseman huomioon ottaen tätä tilannetta ei voida pitää hyväksyttävänä. Yleisradiossa noudatettava käytäntö, jonka perusteella Yleisradiolle töitä muussa kuin vakinaisessa työsuhteessa tekevä ei saa tehdä töitä millekään muulle työnantajalle, ei ole hyväksyttävissä. Asian tekee ongelmalliseksi se, että käytäntöä noudatetaan myös aikoina, jolloin Yleisradiolla itsellään ei ole tarjota muuta työtä. Tämä rajoittaa tarpeettomasti ihmisten mahdollisuuksia ansaita elantonsa. Toivon, että Yleisradion hallintoneuvosto ottaisi tämän asian seurataksaan.

Yleisradion pääasiallinen tulonlähde tulee jatkossakin olemaan kuluttajilta perittävät televisiomaksut. Nykyinen televisiolupamaksu muuttuu esityksen perusteella televisiomaksuksi. Perintäjärjestelmään ehdotetut muutokset ovat oikean suuntaisia. Sakkorangaistus on ollut kohutun seuraamus televisiolupamaksun laiminlyönnistä. Esitetty tarkastusmaksu vastaa pa-

remmin nykyisiä oikeuskäsityksiä ja toimintamalleja.

Arvoisa rouva puhemies! Hallitusmuodon sananvapaussäännös sisältää erityisen rajoituslausekkeen, joka valtuuttaa säätämään lailla lasten suojelemiseksi välttämättömistä kuvaohjelmista koskevista rajoituksista. Säännös ei edellytä, että kuvaohjelmien valvonnan tulisi perustua nimenomaan ennakkotarkastuksiin mutta jättää siihen rajoitetut mahdollisuudet.

Tämä lastensuojeluun liittyvä mahdollisuus valvoa lapsille suunnattujen ohjelmien sisältöä pitää toteuttaa. Opetusministeriö on asettanut jo elokuussa 1996 toimikunnan, jonka tehtävänä oli 31 päivänä elokuuta 1997 mennessä laatia hallituksen esityksen muotoon esitykset elokuvien ja muiden kuvaohjelmien ennakkotarkastusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistamiseksi erityisesti lastensuojelun kannalta. Toimikunta ei kuitenkaan vielä ole saanut työtään päätökseen. Lasten aseman kannalta olisi suotavaa, että toimikunnan työtä kiirehdyttäisiin ja sen edellyttämiin toimenpiteisiin ryhdyttäisiin mahdollisimman pikaisesti.

Ed. R. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siltä osin kuin ed. T. Pohjola käsittelee työryhmää, joka ennakkotarkastusta käsittelee: Työryhmä on saanut työnsä valmiiksi maaliskuun lopussa, ja ehdotus on myös tässä talossa jo olemassa ja lähtee siitä, että lapsille suunnattavat ohjelmat on tarkastettava ennakkoon vähän toisin kuin aikuisille suunnattavat ohjelmat.

Jos arvoisa puhemies sallii, samassa yhteydessä otan kantaa lyhyesti Yleisradion ulkopuoliseen hallitukseen, koska ministeri ja myös ed. Tulonen ottivat siihen kantaa. Yleisradiohan toimii kokonaan toisella tavalla kuin muut valtionyhtiöt, joissa yhtiökokous valitsee hallituksen. Yleisradioon taas suoraan eduskunta valitsee hallintoneuvoston, joka toimii aivan kuin hallitus muissa valtionyhtiöissä. Se kokoontuu usein eikä kaksi kertaa vuodessa niin kuin muut ja käyttää käytännössä pitkälle hallituksen valtaa, ja hallitus on lähinnä johtoryhmää muistuttava asiantuntijaryhmä. Eduskunnan tahto ja näkemys tulee nimenomaan tällä tavalla huomattavasti paremmin huomioituksi kuin sillä tavalla, että olisi ulkopuolinen hallitus.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä hiukan oikeaisiin hallintoneuvoston vallankäyttöä, kun siihen puhemies sallii puuttuvan. Hallintoneuvoston valta niin

radiossa kuin muuallakin on se, että nimenomaan radiossa se valitsee poliittisten suositusten perusteella pääjohtajan. Sitten se käy syömässä hyvät ateriat ja nauttii päivärahaa tai koukuspalkkiota. Muuta valtaa sillä ei ole. Se ei edusta sen paremmin eduskuntaa kuin muita. Se on samanlainen hallintoneuvosto kuin kaikki muutkin, että ei korostettaisi liikaa. Sillä ei ole mitään valtaa. Sillä saattaisi olla valtaa, mutta poliittisista syistä se ei käytä mitään valtaa muuta kuin äsken mainitsemissani toimenpiteissä.

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojalan vastauspuheenvuoro sai minut pyytämään puheenvuoron aikaisemmin kuin olin suunnitellut, ajattelin puhua useammasta asiasta yhdellä kertaa.

Ed. Ojalan puheenvuoro todisti sen, kuinka vaarallinen nykyinen järjestelmä on. Ed. Ojala sanoi, että hallintoneuvosto toimii kuin hallitus, mutta sillä ei ole lakisääteisen hallituksen vastuuta, ja että hallitus toimii kuin johtoryhmä, mutta sille on annettu lakisääteisen hallituksen tehtävät ja vastuu. Tämä on vaarallinen tilanne. Pitää olla vastuut ja velvoitteet samalla lailla määritelty ja niin, että ne vastaavat tosiasioita. Siksi olisi hyvä, että olisi ulkopuolinen hallitus. Mutta kuten sanottu, tässä jää hallintoneuvostolle mahdollisuus siitä päättämiseen, minkälaisen hallituksen se sinne haluaa valita.

Ed. Tulonen otti esille muutaman asian, ensinnäkin paikallis-tv-luvista. Nyt kyllä tarkoitus on, että ainakaan merkittäviä uusia lupapäätöksiä ei tehdä sinä aikana, kun tämä lainsäädäntö on kesken ja vanha lainsäädäntö on voimassa, vaan sen jälkeen siirrytään uuden lain mukaiseen menettelyyn, jossa myös paikallis-tv-luvat julistetaan haettaviksi ja normaalijärjestyksessä valtioneuvosto niistä päätökset tekee ja sillä lailla, kuin laissa on säädetty.

En osaa nähdä, että ostopalveluihin sisältyisi kysymystä Yleisradion rahoituksesta. On tietenkin luonnollista, että Yleisradio käyttää ostopalveluja, sillä on jopa velvoite niiden käyttämiseen, mutta sitä kautta etsitään tehokkuutta Yleisradion rahan käyttöön mutta ei kylläkään lisää rahoitusta.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Aura, sen jälkeen kun pyysin puheenvuoron, sanoikin oikeastaan sen, mitä ajattelin sanoa: että nimenomaan tämä laki antaa mahdollisuuden siihen, että voidaan

valita myös ulkopuolinen hallitus. Mutta tämä ei edellytä sitä, että pitää valita. Minusta tämä on juuri se liikkumavara, mikä hallintoneuvostolla pitää ollakin, että se voi järkevästi asiaa käsitellä. Ei ulkopuolinen hallitus tässäkään mikään itseisarvo ole. Kyllä kai siinä on arvona se asiantuntemus, joka siellä on sisällä.

Minä pidän erittäin tärkeänä myös sitä yhteyttä, joka tällä eduskunnalla ja Yleisradiolla on tällä hetkellä aika hyviä, eikä nykyisestä käytännöstä mitään erityistä haittaa ole ollut.

Ed. Aittoniemelle sanoisin, että hän ilmeisesti puhui asiasta, josta hän ei kovin paljon tiedä.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Silloin kun Yleisradio aloitti toimintansa, se oli edistyskellinen ja välttämätön, tulevaisuutta rakentava laitos. Se teki sellaista yhteiskunnallista rakennustyötä, jota niissä oloissa oikeastaan mikään muu instituutio ei voinut tehdä. Sen panos nykyisen kansallisen kokonaisuuden syntyyn on hyvin merkittävä.

Se oli silloin, mutta nyt on toisin. Yleisradiosta on tullut samanlainen dinosaur kuin ammattiyhdistysliikkeestä sillä erolla, että luonnonhistorialliset dinosaurukset kuolevat, kun ajat muuttuvat. Yhteiskunnalliset dinosaurukset elävät yli aikansa. Kun ne ovat täyttäneet tehtävänsä, ne keskittyvät vartioimaan tehtävän suorittamisen yhteydessä saamiaan etuoikeuksia.

Nyt käsiteltävän lakiehdotuksen lähtökohtana on se yleinen olosuhde, että jokainen suomalainen on inenyt äidinvainon itsetään selvyyden Yleisradion olemassaolosta. Kukaan, myöskään tämän lakiesityksen kirjoittajat ilmeisesti, ei tunnu miettivän sitä, tarvitaanko entisenlaista Yleisradiota enää. Se ei ole nimittäin itsetään selvää, sillä ne tehtävät, joita varten Yleisradio perustettiin, on tehty oikeastaan loppuun ja valmiiksi ajat sitten, ja ne olosuhteet, joissa Yleisradio nyt toimii, ovat kokonaan toisenlaiset kuin ne, joissa se sai ja suoritti kansallisen kulttuuri-tehtävänsä.

Nykyisen Yle-rakenteen ihmeellisin kummallisuus on ohjelmatuotannon ja jakelutoimintojen niputtaminen samaan organisaatioon. Tämän lakiehdotuksen mukaan tehdään niin kuin ennenkin. Siitä johtuu nykykäytännön luonnottomuus, jonka hallituksen lakiesitys betonoi ikuisiksi ajoiksi hamaan tulevaisuuteen. Yleisradion rinnalla on kaupallisia ohjelmayhtiöitä, jotka ovat tavallaan sen kilpailijoita, mutta samalla monopolipalveluista riippuvaisia torppareita.

Kaikkein suurin kummallisuus on siinä, että

nyt käsittelyssä oleva laki määrittelee tämän kilpailutilanteen keskeisen sisällön, eikä se tarkoita mitään reunaehtoja. Laki säätäisi esityksen mukaan ohjelmayhtiöiden Yleisradiolta ostamille jakelupalveluille mielivaltaisen monopolihinnan, jota tosin sanotaan toimitusmaksuksi.

Tämän ihmeellisen kokonaisuuden kaikkein suurin kumma on siinä, että esityksessä julkinen valta näyttää ottavan kantaa siihen, mikä olisi ohjelmajakelua tuottavien yhtiöiden ihanteellinen markkina-asema keskenään. Se päättää painaa alas jotakin ja kantaa käsillään jotakin toista. Esitykseen sisältyvän toisen lain 25 §:ssä esitetty progressiivisen toimitusmaksun asteikko tarkoittaa sitä, että lainsäätäjä rankaisee menestynyttä kaupallisen ohjelmatuotannon markkinajohtajaa ja lahjoittaa rahaa haastajalle, joka tässä tapauksessa sattuu vielä olemaan painetun viestinnän ylivoimainen markkinajohtaja.

Mikä sitten voisi olla nykyisiä olosuhteita paremmin vastaava rakenne, jossa tällaisia ongelmia olisi vähemmän? Nopeasti kyhätty ideatason kirjoituspöytämallini on seuraava.

Yleisradion jakelutoimi ja ohjelmatoimi pitäisi erottaa. Jakelutoimi tarjoaa jakelupalveluita kaikille niille, joille julkinen valta on osoittanut kanavan tai taajuuden. Ohjelmatuottajat, Yleisradion ohjelmatuotannosta muodostettava yhtiö mukana lukien, olisivat sitten samassa rivissä teknisen jakelutarjoajan asiakkaana ja palveluiden ostajana. Silloin Yleisradion ohjelmatuotannolla on se markkina-arvo, jonka se saa perinteisestä osaamisesta ja volyyymista. Niin on muillakin kaupalliselta pohjalta nykyiseen asemaansa ponnistaneilla. Jakelupalveluiden maksun pitäisi olla suhteessa ostettujen palveluiden käyttövolyyymiin. Se, joka käyttää paljon, maksaa paljon.

Ohjelmatuottajat saisivat rahoittaa toimintansa sopivaksi katsomallaan katselumaksujen ja mainostuottojen yhdistelmällä. Joku niistä saattaisi menestyä hinnoittelemalla ohjelman aukaisemiseen tarvittavan käyttäjätunnuksen, niin että se kattaisi kaikki kustannukset ja vapauttaisi katsojat mainosten taakasta. Joku saattaisi pitää ohjelman katselun täysin vapaana ja rahoittaa sen kokonaan mainostuloilla. Katsojat sitten päättäisivät, missä suhteessa he käyttävät eriluonteisia palveluja.

Tiedän ensimmäisen ja kaikkein painavimman vastaväitteen: Yleisradio tuottaa sellaisia kulttuuri-, dokumentti- ja opetusohjelmia, jotka eivät voi menestyä kaupallisilla markkinoilla. Siitä minullakin on omaan persoonallisuuteen aika voimakkaasti vaikuttanut kokemus. Olen

oppinut tuntemaan klassisen musiikin peruskirjallisuuden Radion sinfoniaorkesterin viikoittaisissa konserteissa 50- ja 60-luvulla. Mikään instituutio ei olisi sen ajan oloissa pystynyt ylläpitämään sellaista kulttuuritarjontaa. Sinfoniaorkesterit tarvitsisivat edelleen julkisen vallan tukea samalla tavalla kuin jääkiekkoseurat.

Mutta missä se on määrätty, että se tuki täytyy kerätä televisiomaksuilla? Tällaiset Yleisradion perinteisesti sponsoroimat kulttuurihyödykkeet voitaisiin yhtä hyvin irrottaa radioyhtiöstä ja tukea niitä suoraan julkisin varoin niin paljon kuin halutaan ja antaa niiden tehtäväksi hankkia loput rahoituksesta markkinoilta. Meillä on myös suoraan verovaroin sponsoroituja sinfoniaorkestereita, ja koko teatteri- ja oopperalaitosmehan perustuvat tähän malliin. Kulttuurin kysyntä ja sen kuluttajien maksukyky on nykyisin aivan toista luokkaa kuin Yleisradion pioneeri-kaudella. Ei ole mitään perustetta kerätä kansallisen kulttuurin ylläpitoon tarvittavaa rahoitusta televisiomaksun nimikkeellä, koska kysymyksessä on tiettyyn tarkoitukseen korvamerkitty vero.

Nuorsuomalaiset kyseenalaistavat siis koko Yleisradion peruskonseptin. Se, että Yleisradio on aina ollut sellainen kuin se nyt on, ei ole riittävä peruste sille, että sen täytyy aina olla sellainen. Kun tilanteet muuttuvat, muuttuvat myös organisaatiot. Emme siis ilman muuta hyväksy esimerkiksi pakollisen veroluonteisen televisiomaksun perimistä kansalaisilta.

Nykyisessä rakenteessa, jonka tämä lakiesitys betonoi hamaan tulevaisuuteen asti, kansalliset velvoitetaan maksamaan mahdollisuudesta seurata ohjelmia, ei siitä, kuinka paljon ja minkälaista ohjelmaa he seuraavat. Lupamaksu oli luonnollinen silloin, kun ohjelmatarjoajia oli vain yksi. Jos ihminen omisti vastaanottimen, oli ilmeistä, että hän käytti sen takana olevaa ohjelmatuotannon palvelua. Nykyisin ihmiset, joilla on mahdollisuus ottaa vastaan Yleisradion ohjelmia, käyttävät sitä ja muita ohjelmatarjonnan vaihtoehtoja, kuka missäkin suhteessa, mutta maksavat yhden kiinteän ja mielivaltaisen maksun.

Kaukaa historiasta tähän lakiin periytynyt lupamaksukäytäntö on täysin vieras nykyajalle. Ihmiset ovat erilaisia kuin Yleisradion perusrakenteen syntyessä ja yhteiskunta on erilainen. Tekniikka tarjoaa jo nyt, mutta varsinkin tulevaisuudessa, mahdollisuudet kokonaan toisenlaiseen järjestelmään. Siinä ohjelmatuottajat kilpailevat aidosti asiakkaiden suosiosta laadulla, osaamisella ja kiinnostavuudella. Siinä asia-

kas maksaa siitä, mitä hän käyttää, eikä siitä, minkä käyttäminen olisi hänelle mahdollista, jos se sattuisi kiinnostamaan.

Rouva puhemies! Tämä lakiesitys on kumea kaiku kaukaa menneisyydestä. Siinä ei ole minikäänlaista näkymää tulevaisuuteen. Siitä ei saa kalua korjaamalla. Se pitäisi palauttaa perinpohjaiseen uudelleenvalmisteluun, jonka painopiste on tulevaisuuden rakenteiden tähyily eikä vanhan varmistelu.

Ministeri Andersson: Arvoisa rouva puhemies, fru talman! Ed. Tarkan analyysi public service-toiminnasta ja Ylen tehtävästä ja roolista on kyllä erittäin hämmästyttävä ja mielestäni erittäin vaarallinen. Hän siis ehdottaa, että lähdetäisiin kokonaan markkinaehtoiseen media- ja televisiopolitiikkaan.

Meillä on aika havainnollisia esimerkkejä, mihin tämä johtaa, jos ei pidetä huolta public service-toiminnasta. Tiedetään, että esimerkiksi USA:ssa, missä suurin osa televisiotoiminnasta on juuri markkinaehtoista, ei enää oikeastaan televisiota voi katsoa. Se on yhtä silppua, yhtä mainosta. Kun aloittaa katsoa jotakin filmiä, niin kauan saa katsoa, että pääsee juonen sisään, kymmenen minuuttia, sitten loppua kohti on enemmän mainosta kuin filmiä. Se on täysin skitsofreninen kokemus edes yrittää. Siellä televisio on lähinnä pieniä lapsia varten, jotka eivät pysty sitä vielä vastustamaan. Muuten se on täysin tuhoutunut media.

Tästä on hyvin paljon puhuttu myös Euroopan unionin kulttuuriministerineuvostojen kokouksissa, miten tärkeätä on, että jokainen maa pystyy itse päättämään, miten hoidetaan ja rahoitetaan public service-toimintaa, joka on välttämätöntä, jotta voitaisiin valvoa ja taata korkealaatuisia ohjelmia myös vähemmistöille. Ed. Tarkka sanoo, että markkinaehtoisessa järjestelmässä kilpaillaan laadulla. Valitettavasti näin ei kyllä ole. Siellä kilpaillaan monella muulla tavalla, mutta harvoin laadulla.

EU:ssa pystyttiin sopimaan täysin yksimielisesti kulttuuriministerien kesken, miten tärkeätä on, että public service-toimintaa ei rajoiteta eikä verrata mihinkään kilpailusääntöihin, ja tämä oikeus saatiin myös Amsterdamin sopimuksen peruskirjaukseen. Tämä on mielestäni erittäin tärkeätä eikä ole mikään dinosaurussyndrooma. Ed. Tarkka sanoi, että Ylestä on tullut dinosaurus ja että se siinä on samanlainen kuin ay-liike. Tässä on tuplahäväistys, nusujen ideologinen tuplakummallisuus, jota en lainkaan ymmärrä.

Se, että palkansaajilla on voimakas ja hyvä etujärjestö, on mielestäni myös tätä aikaa ja erittäin tärkeätä.

Se, että Ylen ei tarvitse kilpailla mainosmarkkoista eikä myöskään elää katsojalukutyrannian alla, taataan sillä, että meillä on televisiomaksu, julkisen palvelun maksu. Kun katsotaan kansainvälisessä vertailussa, minkälainen televisio Suomessa on, niin minun mielestäni voidaan yleensä todeta, että meillä on korkeatasoisia, monipuolisia ohjelmakokonaisuuksia. Meillä on suhteellisen hyviä ohjelmia ja paljon kulttuuriohjelmatarjontaa. Utustarjontaa on monipuolista ja suhteellisen hyvää.

Meillä public service -toiminta ja kaupalliset kanavat täydentävät toisiaan aika hyvin. Minä varoittaisin todella vakavasti siitä, että lähdetään ed. Tarkan linjojen mukaan tuhoamaan meidän public service -toimintaamme, koska lopputulos saattaa olla hyvinkin nopeasti saman tyyppinen katastrofi kuin niissä maissa, missä markkinaehtoisesti on lähdetty näitä asioita hoitamaan.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minustakin ed. Tarkka esitti tyypillisen uusliberalistisen käsityksen tässä asiassa. Minusta pienelle kansakunnalle on välttämätöntä kansallisen identiteetin ja kulttuurin kannalta, että sillä on Yleisradio Oy:n kaltainen julkisen palvelun viestintäyritys. Me emme voi jättäytyä pelkästään kotimaisten ja kansainvälisten markkinavoimien varaan. Se olisi seurausiltaan muutamassa vuodessa kovinkin arveluttavaa. Markkinavoimat ovat hyvä renki, mutta huono isäntä. Markkinavoimat pyrkivät joka paikassa isännäksi ja sitä on kyllä syytä vastustaa.

Minusta tämä ehdotettu rahoitusjärjestelmä on sekä kohtuullinen että varmasti myös toimiva.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Tarkka aloittaa puheenvuoronsa hakemalla historiasta kaksi dinosaurusta ja sitten dinosaurukset paljastuvat Yleisradioksi ja ammattiyhdistysliikkeeksi, niin se tietysti kertoo aika paljon ed. Tarkan arvo maailmasta.

Ministeri Andersson oikeastaan sanoi aika lailla sen, mitä varten tämän vastaustuokion olin pyytänyt. En ryhdy toistamaan sitä, mutta kun ed. Tarkka puhui siitä, että esimerkiksi ooppera ja teatteri ja niiden rahoitus kulkevat omaa latuansa eikä välttämättä sillä

lailla, mikä on julkisen palvelun ajatus ja mikä on Yleisradion kohdalla, niin hänen pitäisi kylä tietää varsin hyvin ne vaikeudet, mitkä esimerkiksi kunnallisilla teattereilla ja teattereilla ylipäänsä tällä hetkellä ovat. Niiden taiteellisesta tasosta on tingittävä rahan puutteen tähden. Ylipäänsä ollaan erittäin monessa kaupungissa siinä tilanteessa, että teatteritaide on loppumassa.

Pelkäänpä pahoin, että jos ed. Tarkan ajatusmalli kulkee läpi tässä sähköisessä viestinnässä, niin meiltä loppuu sen kaltainen sähköinen viestintä, jota pieni sivistysmaa välttämättä oman onnensa takia tarvitsee.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On ihan selvä, että bisnesmedia, bisneslehtiä nostaa esille kauniita ja rohkeita, julkimoita ja ylipäänsä olemisen sietämätöntä keveyttä. Tavallisen arkikansan ja hyvin erilaisen, tärkeän ja kriittisen esilletuomisesta kantaa taas päävastuun väistämättä Yleisradio, jonka ei tarvitse tuijotella suuria katsojalukuja jokaisen ohjelman osalta eikä kumarrella mihinkään suuntaan, jos se on sitä yleisradiotoimintaa, mitä sen säännöstö edellyttää.

On ihan selvää, että Yleisradio voi täyttää tehtävänsä tämän ison kansan palvelijana tärkeän ja kriittisen esilletuojana vain, jos sen rahoitus pohja on kunnossa. Minä annan nyt hallitukselle täyden tunnustuksen siitä esityksestä, jonka olette tehneet Yleisradion rahoituksen turvaamisesta. Älkää te, ministeri Aura, säikähtäkö näiden oikeistolaisien kritiikkiä! He haluavat vain tuhota Yleisradion.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin olen ed. Tarkan kanssa eri mieltä siitä, että radio- ja tv-toiminta olisi täysin vapaata markkinoiden varassa rehottavaa toimintaa. Samaa mieltä olen kuitenkin siitä, että porrastettu toimilupamaksu on ongelmallinen, koska esityksen mukaanhan toimilupamaksu peritään nyt kaikilta yli 20 miljoonan markan liikevaihtoa tekevilta televisio- ja radioyrittäjiltä. Maksun suuruus määräytyy liikevaihdon perusteella ja maksuporosentti on progressiivisesti nouseva liikevaihdon mukaan. Näin ollen maksu ei kohdistu tasaisesti kaikkiin alan yrittäjiin. Sen takia olisikin hyvä, että liikennevaliokunta käsitellessään lakia erityisesti tutkisi sitä, vääristääkö laki alan yritysten kilpailua ja haittaako se alan terveen kehittymisen mahdollisuuksia.

Ed. T a r k k a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Melkein kaikissa vastauspuheenvuoroissa oli eri tavoilla näkyvä huoli kulttuuripitoisen, korkeatasoisen ohjelmatuotannon tilanteesta siinä mallissa, jota yritin hahmotella. Minulla on se sama huoli. Minäkin olen etupäässä kuitenkin sen tyyppisen ohjelman kuluttaja. Mutta en kritisoinut sitä, että julkinen valta tukee sitä tuotantoa, vaan kysyin, miksi ei selvästi osoiteta, mitä tuetaan ja kuinka paljon milloinkin. Minkä takia sen täytyy tapahtua tällaisen hämäysverhon suojassa, tällaisen lupamaksun suojassa, jota sanotaan ikään kuin eri asiaksi kuin vero, vaikka se on ilmiselvä vero?

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Tarkka vertasi Yleisradiota ay-liikkeeseen dinosauruksena, joka ei koskaan kuole, siihen pelottavalla tavalla sisältyi toive, että nämä molemmat kuolisivat nopeasti pois.

Kun ed. Tarkka sanoi, ettei hän hyväksy pakollisten veroluonteisten maksujen kytkemistä kansalaisille, jotka maksavat vain mahdollisuudesta katsoa tv:tä, eihän meillä tällaista maksua olekaan. Joka ei halua tv-apparaattia hankkia, ei hänen mitään maksua tarvitse myöskään maksaa. Sitten vasta, kun aikoo katsoa televisiota ja hankkii laitteen, tämä maksu tulee.

Edelleen ed. Tarkka kaipasi sitä, että maksetaan sen mukaan kuin katsotaan. Meillä on Suomessa erinäinen määrä hotelleja, joissa toimii pay-tv-järjestelmä, jossa katsotaan ja sitten saadaan kassalle maksaa. Ei se ohjelmatarjontaa kovin korkeatasoista eikä mieltä ylentävää ole. Tähän kehitykseen ei varmasti haluta mennä.

Arvoisa puhemies! Kun lakiehdotusta verrataan siihen ajankohtaiskeskusteluun, joka viime vuonna käytiin tässä salissa yleisradiotoiminnasta, tämä lakiesitys on hyvin johdonmukainen jatke sille keskustelulle.

Ed. T a r k k a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Periaatteessa on tietysti mahdollista välttää tv-lupamaksulta olemalla hankkimatta tv-vastaanotinta. Mutta tässä se juu juu on. Tässä suhteessa tilanne on muuttunut. Tv-vastaanottimen kautta on tarjolla myös hyvin paljon muuta kuin Yleisradion tarjontaa. Sellaista vaihtoehtoa ei ole, että voisi katsella muuta kuin Yleisradion tarjontaa. Yleisradion maksu on maksettava joka tapauksessa, vaikka sitten muuta katselisikin.

Minä tiedän, että tällä hetkellä ei ole käytössä sellaista teknistä ratkaisua, jolla asia voitaisiin hoitaa. Mutta se malli, jota esittelin, tarkoitti juuri sitä, että sellainen tekninen ratkaisu on jo olemassa ja se pitäisi toteuttaa. Se ei käy ihan akkia, mutta tämä on se tavoite, johon täytyisi pyrkiä.

Ed. L a x : Fru talman, rouva puhemies! Det finns många orsaker som gör att vi med tillfredsställelse kan hälsa det här lagförslaget välkommet. Här har i flera inlägg framhållits betydelsen av att vi har en public service-verksamhet för att kunna trygga ett kvalitativt och mångsidigt radio- och tv-utbud på vårt lilla språkområde och också för att tillgodose den språkliga minoritetens kulturella intressen i vårt land. Det är viktigt därför att den här public service -avgiften är nu bestämd eller slås fast enligt vad som föreslås i det här lagförslaget.

Jag är naturligtvis också glad för att man helt konsekvent i fråga om de organisationsändringar som här avses också har beaktat public service-uppgiften att tillgodose våra språkgruppers behov, dvs. att se till att båda språkgrupperna också är företrädare i den styrelse som skall väljas.

Jag tror också att det är helt på sin plats att fråga straffrättsliga sanktioner mot sådana som inte betalar sina licensavgifter eller inte anmäler att de ser på tv. Man har närmast gått in för att stället sköta det här med så kallade straffavgifter. Det är säkert ett bra sätt. Jag skall inte gå närmare in på EU-direktiven som ju egentligen till stor del har utlöst hela reformarbetet, men jag vill i alla fall uttrycka min tillfredsställelse över att åtminstone barnens ställning beaktas. De skall inte utsättas för olämpliga program på olämpliga tider, utan det skall klart ges besked i förväg vad som inte är lämpligt för barn.

Ätminstone i ett avseende tror jag att det vid utskottsbehandlingen är viktigt att fördjupa den diskussion som kom i gång här på hösten när riksdagen debatterade hela rundradiolagstiftningen. Det gäller uttryckligen radiobolagets förhållande till riksdagen och hur organisationen skall utformas utan att den här relationen rubbas och riksdagens möjligheter att de facto, främst via sitt förvaltningsråd tycker jag, skall kunna vara med om att utforma innehållet i public service-verksamheten.

Rouva puhemies! Monesta syystä on syytä tervehtiä lakiesitystä tyytyväisyydellä. Moni on jo viitannut viime syksynä käytyyn ajankohtais-

keskusteluun, joka antoi varsin vahvan tuen tälle julkisen palvelun toiminnalle siinä muodossa, jossa Yleisradio Oy sitä harjoittaa. Siinä mielessä kyllä ed. Tarkka edustaa aika yksinäistä ääntä.

Ihan niin kuin ministeri Aura avauspuheen-vuorossaan osoitti ja ministeri Andersson täydensi, pienellä kielialueella kaupallisiin ehdoin on mahdotonta varmistaa monipuolista, kaikkia suomalaisia tavoittavaa kulttuuripalvelua. Sanomattakin on selvää, että kohtalaisen laajaa ruotsinkielistä ohjelmatuotantoa olisi täysin mahdotonta ylläpitää pelkästään kaupallisten ehtojen varassa. Ed. Markku Pohjola kiinnitti tähän liittyen varsin perustellusti huomiota identiteetti- ja kulttuuriaspektiin, jossa Yleisradio on hyvin keskeinen tekijä maassamme.

Näin ollen minusta on varsin hyvä, että perusrahoituksena säilytetään tv-lupamaksu ja että ajatus ryhtyä mahdollisesti budjettirahoituksella tätä hoitamaan on torjuttu. Lupamaksukin osaltaan jossakin määrin ainakin antaa asiakkaille, kuluttajille mahdollisuuden reagoida. Totesinkin jo, että varmasti on asianmukaisempaa siirtyä pois rikosoikeudellisista tehosteista niitä kohtaan, jotka kenties luvatta ja maksutta ovat katselleet ohjelmia. Tässä siirrytään takautuviin ja korotettuihin maksujärjestelmiin, jos tuollaisesta lainvastaisesta toiminnasta jää kiinni.

Yhteen asiaan haluaisin erityisesti kiinnittää huomiota. Se liittyy Yleisradion ja eduskunnan väliseen suhteeseen. Mielestäni se on asia, joka kaipaavampi analyysia, kuin mitä käytiin ajankohtaiskeskustelussa ja itse asiassa lainvalmistelun yhteydessä on tehty.

Hyvää tässä tietysti on, että hallituksen esitys ei suorastaan pakota uusiin organisaatiomalleihin hyvin lyhyellä varoituksella, mutta ottaen huomioon eräitä muitakin näkökohtia, saattaa kuitenkin organisaatiota olla syytä tarkistaa. Näitä asioita on jo ruvettu pohtimaan Yleisradion hallintoneuvoston työaostossa. Tähän kuitenkin liittyy eräitä aikataulullisia takarajoja. Olisi näet hyvin tärkeää, että ensi vuonna yhtiötä johtavat, sen ylimmässä johdossa olevat, sitoutuvat yhtiön ensi vuoden budjettilinjoihin. Kun vielä ottaa huomioon, että suurimmalla osalla toimivasta johdosta toimikausi päättyy ensi vuoden alkupuolella, pitäisi ainakin sen verran olla valmiuksia, että tosiasialliset edellytykset valita ylin johto olisivat olemassa jo alkusyksystä, muuten sitoutuminen ja jatkuvuus toiminnassa voivat kärsiä.

Ministeri Aura sanoi, että hän uskoo, että ulkopuolinen hallitus olisi hyväksi. Tähän us-

koon yhtyy myös muun muassa ed. Tulonen. Minusta tässä nyt pelataan ehkä vähän liikaa käsitteillä ”ulkoinen — ei-ulkoinen”. Hallituksen voidaan valita monen näköisiä ihmisiä, sanottiin heitä sisäisiksi tai ulkoisiksi. Mutta aivan yksioikoisesti tässä ei voi lähteä siitä, että ne mallit, jotka soveltuisivat sanoisinko kovia tuotteita tai palveluksia suorittavien yritysorganisaatioiden järjestämiseen, aivan sellaisinaan sopisivat kulttuurin public service -tuotantotoimintaan ottaen erityisesti huomioon suhteen eduskuntaan. Fiksulla järjestelyllä voidaan varmasti varmistaa, että hallintoneuvosto edelleen pystyy aktiivisesti osallistumaan julkisen palvelun tehtävänmäärittelyyn, antamaan sille sisältöä.

Toivon ja edellytän, että valiokuntakäsittelyssä — eikä vähiten perustuslakivaliokunnassa, joka ilmeisesti tästä antaa aivan muista syistä lausunnon — pohdittaisiin myös tätä keskeistä Yleisradion ja eduskunnan suhdetta. Yleisradion hallintoneuvoston jäsenenä haluan sanoa, että olisihan turvallista, jos olisi edes joitakin eduskunnan vahvistamia peruslinjoja tai minimiehtoja tiedossa silloin, kun organisaatiota kehitetään tämän uuden lakikehikon pohjalta.

En puutu sen kummemmin EU-direktiiveihin ja niiden tuomiin näkökohtiin. EU-direktiivit-hän ovat olleet eräs käyttövoima, joka on saattanut tämän uudistustyön liikkeelle. Sen myötä tulee myös hyviä asioita, esimerkiksi lastensuojeluun kiinnitetään huomiota. Tässä luodaan selkeämpiä säännöksiä siitä, etteivät lapset joutuisi heille täysin sopimattomia ohjelmia katsomaan.

Ehkä jokunen sana vielä ed. Tarkan puheenvuorosta. Hänhän nyt kyseenalaistaa koko Yleisradion peruskonseptin ja kysyy, tarvitaanko tällaista. Ne tutkimukset, jotka on kansalaisten keskuudessa katsojien, kuulijoiden keskuudessa suoritettu, osoittavat varsin selvästi, että Yleisradio ja sen ohjelmatoiminta nauttivat laajaa luottamusta kansalaisten piirissä. On myös väärin kuvitella, etteivät Yleisradion johto ja sen ohjelmantuottajat olisi varsin tietoisia siitä tosiasiallisesta ohjelmakilpailusta, joka jo vallitsee. Tämä vaikuttaa päivittäin heidän toimintaansa ja on johtanut myös hyvin aktiiviseen vuorovaikutukseen ja keskusteluun hallintoneuvoston kanssa.

Yhdyn pitkälti, sanoisinko, kaupallisten vaa-rojen osalta niihin näkökohtiin, jotka ministeri Andersson toi esille.

Ed. Lindén: Arvoisa rouva puhemies! Vuonna 1995 Jouni Mykkänen antoi selvityksen

Suomen yleisradiotoiminnan kokonaisuuden kehittämisstrategiasta. Yksi tärkeä impulssi strategian luomiselle oli samaisena vuonna tehty eurooppalaiset ratkaisut digitaalisten taajuusalueiden jaoista sekä radiolle että televisiolle.

90-luku on ollut nopeaa viestintätekniikan kehittymisen aikaa. Sähköinen media kehittyi teknisesti multimedian suuntaan. Monipuolisten tieto- ja ajanviettopalvelujen ohessa multimedia mahdollistaa vaikkapa korkeatasoisen etäopetuksen tai etäkaupankäynnin. Perinteiselle radio- ja tv-viestinnälle jää kehityksessä oma sijansa. Digitalisoinnilla tehostetaan taajuusalueen käyttöä, mikä tuo lisää ohjelmakanavia sekä mahdollistaa entistä paremman teknisen laadun ja uuden tyyppisten palveluiden liittämisen radio- ja tv-kanavien piiriin. Taajuusalueiden jaon jälkeen muun muassa Englanti on nopealla tahdilla lähtenyt digitalisoimaan omaa verkkoaan. Yhdysvallat on omalta osaltaan tehnyt päätöksen, että analogiset verkot pannaan kiinni vuonna 2006.

Vuosi sitten eduskunnassa käytiin ajankoh-taiskeskustelu Yleisradion ohjelmatuotannosta. Muuten tällä eduskuntakaudella ei viestintäpoliittisia keskusteluja eduskunnassa ole käyty. Mykkäsen selvityksessä on monia hyvin tärkeitä strategisia asioita, joihin toivoisi myös eduskunnan saavan sanoa sanansa.

Myös Suomessa valmistaudutaan maanpääl-listen radio- ja televisioverkkojen digitalisointiin. Valmistelut liikenneministeriössä on jo aloitettu. Julkinen keskustelu tulisi käydä digitalisoinnin aikataulusta maassamme. Joissakin yhteyksissä on esitetty, että Yle rakentaisi verkon ja käyttäjät maksaisivat vuokran verkon käytöstä. Kilpailun syntyminen ja ennen kaikkea sen mahdollistaminen jakeluverkon palvelujen tarjonnassa tulee olla peruslähtökohta verkkotoiminnassa. Lain-säädäntö ei ole tiettävästi esteenä useamman alueellisen digitaaliverkon rakentamiselle, mutta onko tämä mahdollista myös käytännössä.

Yksi tärkeä toimenpide liittyen digitalisointiin on myös Mykkäsen esittämä jakeluverkkotoiminnan ja ohjelmatoiminnan eriyttäminen Ylen toiminnassa. Verkon yhtiöittämistä tulee viedä rivakasti eteenpäin ja ennen kaikkea varmistaa se, että jakeluverkkotoiminnassa kilpailu mahdollistuu ja Ylen tytäryhtiönä toimivassa verkko-yhtiössä kaikille toimijoille taataan tasavertainen kilpailu.

Tämän nyt lähete keskustelussa olevan lain merkittävimmät muutokset koskevat toimilupa-maksun kirjoittamista lakiin ja toimiluvan mak-

sajien piirin laajentamista televisiosta myös radioon, Radiorahaston käytön uusia pelisääntöjä, riippumattoman tuotannon käytön minimin määrittämistä ja Ylen hallinnon kehittämistä mahdollistamalla ulkopuolinen hallitus.

Suomessa on paikallisradiotoimintaa harjoitettu vuodesta 85. Hallitus esittää, että jatkossa toimitilut yksityisille radioille voitaisiin myöntää kymmeneksi vuodeksi. Tämä on hyvä asia, sillä muuttuva mediaselitys ja digitalisoinnin asettamat paineet vaativat pitkäjänteistä sitoutumista ja suuria investointeja. Nykyisten radioiden toimiaika päättyy kesäkuun 99 lopussa, joten nykyinen valtioneuvosto ratkaissee toimitilujen jaon vielä tämän vaalikauden aikana. Tässä suurissa kysymyksissä on, halutaanko lupien määrää rajoittaa ja tuleeko lisätä valtakunnallisia toimijoita.

Valtioneuvoston on arvioitava, mikä vaikutus valtakunnallisella kanavalla on koko toimialan kannalta. Viime vuonna aloittanut valtakunnallinen Radio Nova on piristänyt radiomainosmarkkinoita ja tuonut tullessaan lisämarkkoja alalle. Ennen Novaa radiomainonnasta noin 90 prosenttia on ollut paikallista mainontaa. Novan myötä radiosta on tullut mielenkiintoinen media myös valtakunnallisille mainostajille. Vastoin silloin tällöin esitettyjä arvioita Radio Nova ei ole aiheuttanut ongelmia olemassa oleville paikallisradioille, vaan toimii koko alan veturina.

Kritiikkiä julkisuudessa on aiheuttanut esitys siitä, että toimitilumaksu laajennetaan koskemaan myös radiotoimintaa. Mielestäni toimitilumaksu on sinänsä hyväksyttävä tapa rahoittaa Ylen toimintaa. Alun perin kaavailtu konserni-kohtainen maksu olisi vääristänyt paikallisradio-kilpailua. Joillakin paikkakunnilla olisi syntynyt tilanne, jossa alueen toiselle radiolle olisi tullut maksuja ja toiselle ei. Tyytyväisyydellä voidaan todeta, että toimitilumaksu on toimitilukohdainen, mikä on oikeudenmukaisempi ratkaisu.

Esitetty liikevaihdon alaraja radioiden kohdalla on sen verran korkea, että paikalliset radiot eivät nykyisillä liikevaihtoillaan joudu maksun piiriin. Tämäkin on hyvä asia. Taloudellisesti radioasemat voivat ylipäättään kehnosti. Jotkut vahvat paikalliset asemat pärjäävät kohtuullisesti, mutta esimerkiksi Helsingissä kaikki tekevät tappiota. Radioiden mainostulot vuonna 97 olivat yhteensä 181 miljoonaa markkaa, joka on vain 3,5 prosenttia kaikista mainosinvestoinneista, 5,1 miljardista markasta. Valtakunnallinen Radio Nova joutunee maksamaan jonkin verran toimitilumaksua. Syytä on

antaa aikaa radiotoimijoille saada toimintansa kannattavaksi.

Televisiopuolella liikevaihtoon sidottua progressiivista prosenttia on arvosteltu. Perusteet prosentteille eivät ole kovin syvälliset. Ylen toimintaa varten on haluttu kerätä saman verran rahaa kuin mitä tänä vuonna Yle saa Mainos-TV:ltä mainosmaksua. Ei siis kovinkaan innovatiivinen peruste. Huomattava kuitenkin on, että molemmat, sekä Mainos-TV että Ruutu-Nelonen maksavat ensi vuonna vähemmän kuin alun perin ensi vuoden maksuksi oli kaavailtu. Eri asia on, onko maksu järkevästi perusteltu. Maksimissaan 25 prosentin toimitilumaksu liikevaihdosta on valtaisa vero. Yleensä veroja kerätään tuoton pohjalta. Itse olisin ollut valmis vähentämään kerättävän maksun määrää. Lakiin betonoitava maksupolitiikka, joka kylläkin johtuu EU-direktiivistä, johtaa ehkä liian helppoon tulokertymään Ylellä. Paljon ei tarvitse punnertaa tuoton saantiin.

Miten sitten mitataan Ylen toiminnan tehokkuus? Tänä päivänä kaikkia julkisia palveluja tuottavat, luen Ylen yhdeksi heistä, ovat joutuneet tiukkaan markkapolitiikkaan. Tämän lain signaali on hieman toisen suuntainen. Ylen hallintoneuvosto määrittelee ohjelmapolitiikan radio- ja televisiotoiminnalle. Viime syksynä käydyn Yle-keskustelun yhteydessä esitin ajatuksen, että Radio Mafian kanava voitaisiin myydä. Uudistan tässä ajatukseni. Yksityistämällä Radio Mafian kanava sen toimintaan käytetyt varat voitaisiin suunnata enemmän julkisen palvelun tyyppisen tuotannon tekemiseen. Radio Mafian kanavan yksityistäminen murtaisi myös valtakunnallisen radiomainonnan monopolin, joka on tällä hetkellä Radio Novalla.

Uutta ilmettä Ylen toimintaan toisi varmasti nyt esityksessä mahdollistuva ulkopuolinen hallitus. Kuten ministeri Aura on useaan otteeseen todennut, hallintoneuvoston tulisi osoittaa laajakatseisuutta ja ottaa käyttöön tämä mahdollisuus.

Arvoisa rouva puhemies! Lakiesitys televisio- ja radiotoiminnasta on tehty ottaen huomioon olemassa olevat lähtökohdat. Puhtaalta pöydältä lähdettäessä jotkut asiat tehtäisiin varmasti toisin. Esitys selkeyttää nykyistä tilannetta. Laki linjaa tämänhetkiset pelisäännöt radio- ja televisiotoiminnalle. Sähköinen viestintä kehittyy nopeasti, ja tämä laki tarvinnee jokusen vuoden kuluttua päivityksen mutta on hyvä linjaus tämän päivän sähköiseen viestintään lainsäädännöllisestä näkökulmasta.

Edustajat Myllyniemi, Rantanen, Savela ja Malm merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ensinäkin ihailuni ministeri Auralle siitä, että hän on kovahermoinen mies; yleensä ministerit lähtevät jollakin tekosyillä kävelemään aitiosta, kun minä tulen korokkeelle puhumaan. Hän sentään pysyy vielä paikallaan. Hän on myös henkilö, jolla ei ole erityistä vallanhimoa. Aikanaan kyselein häneltä, voisiko hän puuttua asiaan, kun Tielaitos ei oikein auraile teitä kunnolla, ja hän sanoi, ettei hänellä ole valtaa Tielaitokseen. Nyt hän ilmaisi täällä, ettei hänellä ole valtaa myöskään Yleisradioon, vaan asetti vallan hallintoneuvostolle, jolla sitä ei taas ole, niin kuin aikaisemmin sanoin.

Hallintoneuvosto on muodollinen instituutio, joka huolehtii poliittisten suositusten mukaisesti tietyistä nimityksistä ja, niin kuin kaikki muutkin hallintoneuvostot, käy syömässä hyvät ateriat, nostaa kokouspalkkiot ja sillä siisti. (Ed. Kekkonen: Me kuulumme sen jo!) — Minä vain ajattelin, jos täällä on joku, joka ei kuullut puheenvuoroani, että toistan tämän tärkeimmän. — Kaikki hallintoneuvostot ovat samanlaisia. Mutta ei sille mitään mahda, niin on myös Yleisradion hallintoneuvosto. Valtaa pitää johtajisto ja sisäiset piirit määräävät ohjelmatoiminnasta. Hallintoneuvosto on pelkästään kuliissi.

Rouva puhemies! Oikeastaan minulla on kolmeen asiaan enemmän sanottavaa, ja yksi niistä on tietysti Yleisradion ohjelmapolitiikka. Minä olen pitänyt Yleisradion ohjelmissa uutisohjelmista, dokumenttiohjelmista, tietyistä ajankoh- taisohjelmista ja eräistä henkilöohjelmista, jotka on vedetty ammattitaidolla. Tosin nämä vetäjät ovat pikku hiljaa saaneet jonkinlaisen enkelhahmon, joka ei tietysti ole hyväksi ohjelmalle sellaisenaan, mutta niin kauan kuin joku Mirja Pyykö tekee hyviä ohjelmia, mitäs siinä, nämä ovat hyviä.

Sen sijaan voidaan sanoa, että viihdepuoli on mennyt täysin onnettomaksi suomalaisessa televisiotoiminnassa, jos verrataan sitä vanhaan aikaan. Puhun nyt lähinnä valtakunnan kanavista, mitä näitä tässä on. Tietysti tässä iässä alkaa jo muistella vanhoja asioita ja höpötellä mitä satuu, mutta kyllä yleinen näkemys on se, että viihdeohjelmia tehdään massatuotantona rahastuksesta, ja sellaisia kunnon ohjelmia ei enää ainakaan pitkäjänteisesti saada, kuin aikaisemmin tehtiin.

Rouva puhemies! Minä otan esiin erään ohjelman: Tuliportaat, jota itsekin aikaisemmin arvostin, että se oli hyvä ohjelma, ja ihan muistan, että rouva puhemieskin antoi siitä myönteisen lausunnon jossakin lehtihaastattelussa. Se oli aluksi sitä, mutta voi taivahan vallat, sanoo Kalle Päätalo kirjassaan Kunnan jauhot, kun katselin sitä tässä yhtenä iltana. Se oli viimeinen kerta, kun minä sitä katselin. Sami Ranta lähti kesken kihlajaisten Pariisiin pelastamaan entistä morsiantaan Carolaa terroristien kynsistä potkukelkalla, näin voidaan sanoa. Minä raavin takapuoltani ja hakkasin päätäni pöydänreunaan. Sen jälkeen minä en tuota enää katsele eikä varmaan kukaan muukaan, kyllä on niin ala-arvoiseksi ja naurettavaksi mennyt tällainen ohjelma, jonka käsikirjoitusta tehdään todennäköisesti impulsiivisesti siinä tilaisuudessa, kun filmataan. Ei lainkaan tehdä sitä etukäteen, ajatellaan vain, että kun tämä on saatu Yleisradiolle menemään, kyllä tämä rahastaa, vaikei olisi minkäänlaista tolkkua koko touhussa.

Näitä ohjelmia on varsin paljon, vaikka ed. Kekkonen yrittää nauraa myötämielisesti. Hymyilkää vain, olette edukseenne kun hymyilette. Mutta kyllä tämä on yleinen näkemys television viihdeohjelmista. Ei niissä ole muuta kuin massatuotantoa enää. Mutta suuri osa on hyvää, ne, mitä mainitsin aikaisemmin, vaikka tämä on toki on vain minun mielipiteeni.

Sitten pari muuta asiaa. Tämä seuraava on hyvin kuiva asia sellaisenaan, mutta olen tähän kiinnittänyt monta kertaa huomiota. Se koskee kyllä henkilökohtaisesti minua itseäni ja varmaan muitakin kansanedustajia, mutta myös montaa muuta matkayöläistä. Kun minulla on asunto Tampereella, niin kesäasunnolle voin viedä television ja katsoa sitä siellä samalla luvalla, mutta jos minä pidän Munkkiniemen kämpässä kymmenen tuuman mustavalkoista televisiota ja katson siitä pari kertaa viikossa jotakin Tuliportaita vähän aikaa, niin minä joudun maksamaan siitä täyden televisiomaksun.

Minä olen kyllä sitä mieltä, että tähän kannattaisi kiinnittää sikäli huomiota, että käytäntö on kohtuuton. (Ed. Kekkonen: Välihuuto) Ei se meille kansanedustajille ole — me pystymme sen maksamaan, enkä puhu itsestäni — mutta on paljon sellaisia henkilöitä, ed. Kekkonen, jotka ovat samalla tavalla matkamiehiä ja maksavat turhan päälle sitä televisiolupaa siellä kakkosasunnolla. Kun televisio kerran kesäasunnolla sallitaan vakinaisen asunnon luvalla, miksi sitä ei sallita myöskin kakkosasunnossa, joka on kui-

tenkin tilapäisessä käytössä? Ei tämä minua muhahduta. — Ed. Kekkonen on taas sanomassa jotakin. Minä voin pysähtyä hetkeksi, te voitte sanoa mitä te haluatte. — Ei tullut mitään muuta kuin kädenviittauksia, vaikka minä ystävällisesti annoin siihen mahdollisuuden.

Rouva puhemies! Lopuksi erääseen asiaan, jota en nyt tarkoita mitenkään pahalla. Siitä syystä minun piti aloittaakin puheeni: rouva puhemies, fru talman, mutta nyt unohdin tämän fru talman. Tämä koskee ruotsinkielisiä ohjelmia televisiossa. Jos varsinkin alkuvuodesta, mutta koska hyvänsä, aukaisee vuorotellen televisiokanavat, mitä on käytössä, niin vähintään kahdessa, jollei kolmessa televisio-ohjelmassa tulee ruotsinkielistä ohjelmaa joko sillä tavalla, että se on täysin ruotsinkielistä, sillä tavalla että siinä on ruotsinkielinen kielenkäyttö ja suomenkielinen tekstitys tai sitten on englanninkielinen ohjelma, jossa on ruotsinkielinen tekstitys. On monta kertaa aivan vaikeaa löytää sellaista ohjelmaa, joka ei olisi tehty periaatteella här talas svenska.

Nyt on kuitenkin niin, että ruotsinkielinen vähemmistö Suomessa on muutamia prosentteja ja heistä valtaosa, käytännössä kaikki, osaa myöskin suomen kieltä. Kunnioitan, totta kai kun on kaksikielinen maa, heidän asemaansa vähemmistönä, ja olen todennut, että vähemmistön asema pitää pitää pikkuisen korkeammalla ja paremmassa tasossa kuin valtaväestön, koska he helposti tuntevat joutuvansa muuten syrjityiksi. Olen tässä vilpitön. Mutta täytyy olla kohtuus kaikessa. Ruotsinkielinen osuus televisio-ohjelmissa on mennyt kohtuuttomuuksiin. Se ei vastaa enää ollenkaan sitä tarvetta ja sitä määrää, mikä olisi tarpeellista ottaen huomioon ruotsinkielisen vähemmistön tarpeet ja heidän osuutensa tässä yhteydessä.

Ei se käy, että vähemmistöt, jos heitä yritetään palvella hyvin, lähtevät mahdolltomuksiin näissä asioissa. Se on aivan sama suomenruotsalaisilla kuin saamelaisilla tuolla pohjoisessa, jossa on menty todelliseen rasismiin ja hirmuvaltaan eräissä asioissa, jotka eivät tähän asiaan liity. Toisin sanoen pitäisi alkaa katsoa ja laskeskella sitä, kuinka suuri on ruotsinkielisten ohjelmien määrä televisiossa tällä hetkellä ja onko se missään suhteessa siihen osuuteen, mikä on heidän kansallinen osuutensa Suomen väestöstä.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Aittoniemi tavanomaisen erinomaisessa puheessaan muisti

minuakin niin usein, ajattelin, että oikaisen pari tietoa, mitkä hän esitti.

Ensinnäkin oli kysymys kakkosasunnon televisiosta. Jos ed. Aittoniemen luona kakkosasunnossa ei asu joku muu, kehotan ottamaan tässä suhteessa viranomaisiin yhteyttä. Luulen, että te tulette selvittämään yhdellä luvalla siitä eteenpäin.

Vakava kysymys, arvoisa rouva puhemies ... (Välihuutoja) — En todellakaan ole tämän lupasian asiantuntija.

Arvoisa rouva puhemies! Vakavampi on tietysti kysymys ruotsinkielisestä vähemmistöstä. Kun täällä on vannottu monikanavaisuuden ja ylipäänsä valintojen vapauden nimiin ja kun Suomessa nyt on neljä virallista tv-kanavaa, joista vain yhdellä on ruotsinkielistä ohjelmaa eli Yleisradion televisiossa ... (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Yleisradion televisiota ovat juuri nämä Ykkönen ja Kakkonen, ed. Aittoniemi. — Yleisradion kahdella kanavalla on ruotsinkielistä ohjelmaa. Jos katsotaan kaikista ohjelmatunneista ruotsinkielisen ohjelmiston määrää, se ei todellakaan ole paljon. Jos ja kun me aiomme pitää itsemme pohjoismaisena sivistysvaltiona, minusta on aivan välttämätöntä, että sitä ruotsinkielistä ohjelmaa on ja se pysyy ja sitä ei vähennetä siitä, mitä nyt on.

Ed. Nyby (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi katsoo olevansa myös viestintäalan suuri asiantuntija, olen huomannut. Yhdessä kohdassa hänen logiikkansa kuitenkin pettää ja pahasti. Hänen mielestään ruotsinkielisten ohjelmien määrä on liian suuri. Ed. Aittoniemen logiikan mukaan ruotsinkielisten ohjelmien osuuden tulisi olla sama kuin suomenruotsalaisten osuus koko väestöstä. Voin kyllä valaista kollega ed. Aittoniemeä, että suomenruotsalaiset eivät ole mitään kuuden prosentin ihmisiä. He ovat sadan prosentin ihmisiä, jotka maksavat yhtä paljon tv-luvastaan kuin muutkin. Arvoisa kollegani, tämän satun tietämään, koska osaan puhua heidän kanssaan.

Ed. Juhantalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On aina suuri ilo kuunnella ed. Aittoniemen puheenvuoroja, koska niissä henkii turmeltumaton talonpoikainen vanha viisus ja niihin sisältyy myös paljon huumoria, sellaista värikästä kieltä, jota toivoisi ministeriöltä täällä, jolloin hekin saisivat ehkä enemmän kuulijoita.

Minunkin täytyy kyllä puuttua vähän ruotsinkielisen ohjelman osuuskeskusteluun. Me tulem-

me naapurivaalipiireistä, ja minun vaalipiirini on lähellä ruotsinkielisiä. Minä olen aina pitänyt ruotsin kieltä Suomessa hyvin suurena rikkaute-
na ja saanut aikoinaan ryhmässä moitteita, kun olin pakkoruotsin kannattaja. Minusta tv:stä, kun katselee vielä erilaisia kaapeli- ym. järjestelmiä, tulee niin paljon kaikenlaista hyrräpeliä ja liikuntaa, pomppimista, rokkikanavia ym., että mielelläni koen myös tv:ssä rikkautena sen määrän, mitä ruotsinkielistä ohjelmaa meillä tulee ja myös englannin kielestä käännettynä ruotsinkieliselle tekstitykselle.

Olin juuri Meksikossa pari viikkoa, ja harmitti niin vietävästi, kun en osannutkaan espanjaa. Siinä huomaa, että olisi hyvä meille suomalaisille aika laajasti osata kieliä. Nyt osaan kyllä kapakassa kaljaa tilata ja laskea kymmeneen ja aion vähän tästä vielä parantaa.

Olen muun muassa kotikaupungissani Kankaanpäässä esittänyt toivomuksen, miksi meillä ei kaapelissa näy Ruotsin kanava, koska ruotsin kieli, vaikka sitä vähätellään, on tärkeä meille suomalaisille. Uskon, että meille keskustalaisillekin se on läheinen ja tärkeä. Me monet osaamme ja käytämme sitä. Ei se niin kovin suurta ärtymystä minun mielestäni aiheuta.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vastauksena ed. Aittoniemen loistavaan puheenvuoroon totean, että hallituksen esityksessähän sanotaan hyvin tarkasti, että ruotsinkielisen ohjelmatoiminnan osuus on noin 16 prosenttia; ed. Aittoniemi puheenvuorossaan käsitteli aihetta aika yleisellä tasolla. Väestöosuus on, aivan niin kuin ed. Nyby totesi, 5—6 prosentin luokkaa, jos kielisuhteita katsotaan.

Tästä voi tehdä sen johtopäätöksen, että turhaan ei kehuta ruotsinkielisten radio- ja tv-ohjelmien tasoa. Siltä osin kuin oma ruotsin kieleni riittää ymmärtämiseen, olen kyllä samaa mieltä, että ne ohjelmat ovat erittäin laadukkaita ja niitä on ilo kuunnella ja katsella. Kysymys on hinnasta ja siitä, mihin mittaan olemme valmiit maksamaan. On asianomaisen yhtiön omistajien ja omistajien edustajien asia, miten vuotuiset budjetit kulloinkin muodostuvat.

Voimme olla ylpeitä suomalaisina, että pidämme vähemmistökielen asemasta näin erinomaisella tavalla huolta. Oletan, että maailmasta ei löydy toista valtiota, joka pienen vähemmistökielen asioista pitää näin merkittävää huolta, että 16 prosenttia Yleisradion budjetista käytetään ruotsinkielisten ohjelmien tuottamiseen.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On sanottu, että marsalkka Mannerheim on jossain puheenvuorossaan todennut, että Suomi on maksanut Ruotsille velkansa viimeistä penniä myöten, mutta tässä suhteessa olen täysin kunnioitetun edesmenneen marsalkan kanssa eri mieltä. Minun mielestäni me emme ole sitä velkaa maksaneet. Jos emme olisi toista tuhatta vuotta sitten saaneet valtiomuotoomme Ruotsin kautta demokratian ituja ja alkeita, oikeuskäsitystä, tuomioistuinlaitosta — ja voidaanpa vielä lisätä: uskontoakin — oltaisiinkohan vielä EU:n jäsen tai liittymässä Emuun? Tuskinpa vain! Luulisin, että aivan toista kieltä täällä puhuttaisiin kuin ruotsia.

Olin kuitenkin vielä todennut, kun täällä ed. Saarinen viittasi siihen, että me liikaa ruotsinkielisyyttä korostamme Suomessa, että muistan, kuinka arkkipiispa Makarios aikanaan, kun hänen saarensa hallintoa pyrittiin jollain tavalla järjestämään, kävi opiskelemassa, millä tavalla vähemmistöä Suomessa kohdellaan.

Näin entisenä sotalapsena voin tämän kaiken vilpittömästi sanoa!

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen iloinen, että puheenvuoroni antoi mahdollisuuden näin monelle fiksulle ja humanille ihmiselle purkaa itseään täällä. Se oli jo siinä mielessä hyvä.

Mitä tulee asiantuntemukseen, jos tässä salissa vain ehdottomat asiantuntijat puhuisivat, kylä tämä olisi hyvin synkkä sali eikä täällä paljon puheenvuoroja käytettäisi eikä puhetilasto paljon lisääntyisi, mutta pienelläkin asiantuntemuksella voi aina, kun vaatimattomasti puhuu, puuttua keskusteluihin.

Ed. Nyby, en minä puhunut, että ruotsinkieliset ovat 6 prosentin ihmisiä, vaan että heitä on 6 prosenttia ja ohjelmaa on 16 prosenttia. Siinä on 10 prosenttia liikaa suhteellisesti ja sillä siisti. Siinä ei ole sen kummempaa asiaa.

Jos puhutaan sivistysvaltiosta, mennäänpä katselemaan, kuinka paljon Ruotsin puolella koko maassa, vaikka siellä on ollut varmasti satoja vuosia suomalaisia, kuinka monta prosenttia siellä näkyy suomalaista ohjelmaa. Ei ole 16:ta prosenttia, ed. Kekkonen, varmasti, ja ihmisiä on suunnilleen saman verran, kuin Suomessa on suomenruotsalaisia.

Minä kunnioitan suomenruotsalaisia. He ovat erittäin fiksua porukkaa, muun muassa ministeri Norrback, joka tuli tänne paikalle. Minä pyrin vain pysymään asialinjalla ja sanon asiat, niin

kuin minä ajattelen ja niin kuin kansa ajattelee, mahdollisimman kohteliaasti haluamatta loukata ketään.

Ministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Kansanedustaja Aittoniemi paljastaa avarakatseisuuttaan lähes asiassa kuin asiassa tässä salissa, mihin tietenkin koko kansa aina yhtyy. Kun ed. Aittoniemi nyt puhui, menneiden aikojen Smp:läinen politiikka tuli mieleen. Teksti oli sen tyyppistä.

Hän lähtee näköjään myös siitä, että jos Ruotsi hoitaa joitakin asioita huonosti, meidänkin pitää hoitaa huonosti. Minä olen lähtenyt päinvastaisesta näkökulmasta, että pitää kehottaa heitä hoitamaan suomenkielisten asioita paremmin Ruotsissa, ja sen eteen olen tehnyt kymmen kertaa enemmän työtä kuin ed. Aittoniemi, taatusti ja olen valmis jatkamaan sen puolesta.

Sitten haluan vain sanoa, että ruotsinkielisiä ohjelmia ei tehdä kaupallisilla kanavilla, koska niistä ei saa kannattavaa toimintaa. Jos laskeaan yhteen kaikki televisio- ja radio-ohjelmat, mitä Suomessa lähetetään, kokonaisvolyymi ruotsin kielellä on taatusti vähemmän kuin 6 prosenttia, joka on Ylen osuus. Ylen tehtävä public service -yrityksenä on laatia ohjelmistoa pienempiä ryhmiä varten, ei pelkästään kielellisiä ryhmiä varten.

Minusta Yle liikaa matkii kaupallisia kanavia eikä käytä sitä erityisasemaa, mikä Ylelle on annettu oman lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän kautta. Ylessä katsotaan aivan liikaa katsojalukuja eikä mietitä kulttuuripoliittista profiilia minusta riittävästi, jos puhutaan koko Ylen profiilista. Tämä on minusta eräs ongelma Ylen politiikassa edelleen, vaikka kehitys menee parempaan suuntaan.

On tietenkin ymmärrettävää, että kun kaupalliset kanavat tulivat uusina kilpailijoina, pelättiin, että menetetään liikaa katsojia tai kuulijoita. Minä ymmärrän tämän, mutta toivon, että tästä ajattelutavasta päästään nopeasti irti.

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Minusta hallituksen lähtökohta tässä lakiehdotuksessa on oikea, kun se lähtee siitä, että Suomessa tulee toimia Yleisradio Oy:n kaltainen julkisen palvelun viestintäyritys. Tämä on kansallisista lähtökohdista katsoen välttämätöntä. Näin asian näen.

Tämä lakiehdotus on paitsi tarpeellinen myös kiireellinen. Voidaan todeta, että tällä kumotaan laki radiolaitteista, joka annettiin 1927. Se edus-

taa vuosisadan alkupuolen viestintäolojen tarpeita ja on asiallisesti vanhentunut kuten myös lainsäädäntöteknillisesti.

Mutta tämä ehdotus on kiireellinen myös sen vuoksi, että Euroopan unionin komissio on puuttunut Suomen nykyiseen lainsäädäntöön, ja voidaan sanoa, että tätä silmälläpitäen liikenne-ministeriö ei ole tässä asiassa pitänyt kovinkaan suurta kiirettä. Nimittäin viime vuoden syyskuussa tuli huomautus, että Suomi ei sovelle Euroopan neuvoston direktiiviä televisiotoiminnasta. Suomen lainsäädäntö ei ole yhdenmukainen sen kanssa. Niinkään perustuslakivaliokunta oli aikaisemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että lainsäädäntö Suomessa tältä osin on vanhentunut ja edellyttää kokonaisuudistusta, joten tässä mielessä ovat ikään kuin viimeiset ajat esillä.

Haluan tässä yhteydessä hoputtaa myös hallitusta parin muun lain osalta, jotka odottavat tulemistaan ja jotka ikään kuin muodostavat kokonaisuuden tämän asian kanssa. Tältä osin käsittelen hiukan sananvapautta, joka on ehkä juuri se seikka, joka tekee tästä lainsäädännöstä niin vaikean, minkä vuoksi lakipaketin valmistelu on kestänyt näinkin pitkään. Tämähän liittyy hyvin läheisesti Suomen hallitusmuodon 10 §:ään, jossa sananvapaus on turvattu jokaiselle Suomen oikeudenkäytön piirissä olevalle henkilölle hänen kansalaisuuteensa katsomatta. Tämä säännös kattaa kaikki viestintätekniset menetelmät ja ilmaisumuodot sekä kaikenlaiset tiedot, mielipiteet ja muut viestit niiden sisällöstä riippumatta.

Tätä säännöstä on tulkittu pikemminkin laaja-alaisesti kuin ahtaasti ja silloin se merkitsisi periaatteessa sitä, että ennakkotarkastus ja muu ennakkollinen toiminta merkitsisi puuttumista sananvapauteen. Sananvapauden käytön kannalta myös luvanvaraistaminen on lähtökohtaisesti kielletty. Kuitenkin on katsottu, että sananvapaussäännöstö ei estä ylläpitämästä toimilupajärjestelmää yleisradio- ja kaapelilähetystoiminnassa, mikäli järjestelmän tarpeellisuutta voidaan perustella sananvapauden käytön kannalta hyväksyttävällä tavalla.

Tästä tulemme eduskuntakäsittelyyn, jossa eduskunta edellytti tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä ja nimenomaan, että nämä säännökset annetaan lailla. Tämä on eräänlainen velvoite lainsäätäjälle antaa lisää perusoikeutta täsmentäviä säännöksiä.

Oikeusministeriössä on tällä hetkellä vireillä lainsäädäntöhanke, jossa valmistellaan ehdotusta laiksi sananvapauden käyttämisestä joukko-

viestinnässä. Minusta tämän lakiehdotuksen antaminen merkitsee sitä, että tätä lainsäädäntöhanketta on kiirehdittävä. Niinikään tähän liittyy toinen lainsäädäntöhanke, joka on täällä keskustelussa jo tullut esille ja jota myös on tässä yhteydessä kiirehdittävä. Nimittäin opetusministeriö asetti elokuussa 96 toimikunnan, jonka tehtävänä oli elokuun loppuun 97 mennessä laatia hallituksen esityksen muotoon esitykset elokuvin ja muiden kuvaohjelmien ennakkotarkastusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistamiseksi erityisesti lastensuojelun kannalta. Tämä työ on kuitenkin vielä kesken ja kysynkin tässä, mitä hallitus aikoo näiden hankkeiden osalta tehdä, jotta ne pian saataisiin tänne eduskuntaan, jotta ne voitaisiin saattaa lain muotoon.

Arvoisa puhemies! Lopuksi erääseen pieneen yksityiskohtaan. Nimittäin uusi lakiehdotus toteutuessaan tulee merkitsemään sitä, että tullaan luopumaan televisiolutusta. Se tulee muuttumaan televisiomaksuksi ja toisaalta sakkorangaistus tulee muuttumaan tarkastusmaksuksi. Tämä uusi järjestelmä tulisi aiheuttamaan noin 6—7 henkilötyövuoden lisähenkilöstön tarpeen muun muassa toimilupamaksujen laskutuksessa. Periaatteelliselta kannalta tämä järjestelmä on kuitenkin oikea, sillä tähän mennessä nämä perimiset on viime kädessä jouduttu hoitamaan käräjäoikeuksissa, joiden työ tältä osin, kuten myös syyttäjän työ, tulee oleellisesti vähenemään ja jonne nämä maksut eivät lainkaan ole kuuluneet.

Kokonaisuudessaan, arvoisa puhemies, pidän tätä hallituksen esitystä varsin onnistuneena.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Yksityiskohtiin ehdimme palata valiokuntakäsittelyssä ja vielä sen jälkeen salissa, kun asia tulee yksityiskohtaisempaan päätäntäkäsittelyyn, mutta joi-takin mietteitä yhä merkittävämmäksi muodostuneen median yleisistä lähtökohdista.

Keskustelussa ed. Tarkka esitti sellaisen uusliberalistisen manifestin, jossa ytimenä oli se, että valtion on kutistuttava jonkinlaiseksi pelkäksi yövärtijaksi. Ed. Tarkka halusi selvästikin poistaa valtiolta sellaiset roolit kuin yleisen sosiaaliturvan ylläpidon ja yleisten kaikille tarpeellisten palvelujen järjestämisen. Kyllä puheenvuorosta selvästi kuuli, että hän halusi Yleisradion osalta sellaisia ratkaisuja, jotka tekisivät siitä varsin merkityksellisen laitoksen. Tätä tietä hän halusi tehdä tilaa bisnespohjaiselle tiedonvälitysmenolle.

Näen tämän linjan suorastaan vaarallisena. Olen taipuvainen ajattelemaan hyvin samalla ta-

valla kuin ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu, joka toteaa: "Jos valtio alkaa ajatella ja toimia kannattavuuden ja hyödyn logiikan mukaisesti, kouluja, sairaaloita, museota, televisiota ja radiota koskevista asioista uhattuna ovat ihmiskunnan korkeimmat saavutukset, kaikki se, mikä kuuluu universaaliin eli yhteisen saavutetun edun piiriin." Tämä mielte on aika iso ja tärkeä. Bourdieun johtopäätös on, että universaalien saavutetun tason "virallinen takaaja voi olla vain valtio, haluttiinpa sitä tai ei". On siis asioita, joissa valtiolla täytyy olla aivan ratkaiseva rooli, ja näihin kuuluu esimerkiksi myös radio- ja televisiotoiminta. Minä en tarkoita sitä, että olisin kieltämässä mainospohjaisen media-toiminnan, mutta näen, että tässä on nyt selvästikin tarpeen hyvin selkeä työnjako, jossa valtiolla ja valtion omistamalla mediatoiminnalla on hyvin iso oma roolinsa.

Mainosperusteisen median osalta minä näen kaksi todella suurta ongelmaa. Se joutuu pääsääntöisesti tähtäämään aina mahdollisimman suuriin katsojamääriin. Tämä on sen toiminnan logiikka, joka lähtee siitä, että on saatava mainoksia, joilla toiminta rahoitetaan. Siinä se logiikka on rautainen itse asiassa. Minä ymmärrän, että näin se siellä puolen on, ei mahda mitään. Jos meinaa olla kannattava, pitää saada katsoja, koska vain sitä kautta saadaan mainoksia.

Toinen ainakin minusta selvä ongelma ja rajoite mainosmedian osalta on sen kriittisyyden mahdolliset rajat. Vaikea minun on kuvitella esimerkiksi sitä, että Neloskanava tekisi kriittisen, syvällisen analyysin paljon puhutusta Erkon mediamahdista, siitä, onko se todellista vai ei ja mitä se on. Kyllä kai siinä tietty rajansa on, mitä voi tehdä omistajan suhteen. Yleisradio voi tällaisen ohjelman tehdä ja sen se pitäisikin tehdä. Tässä on kysymys vain siitä, onko Yleisradiolla tarpeellista valppautta, halua ja suuntautumista todella syvälliseenkin ohjelman tekemiseen.

Minä näenkin niin, että valtionomistus mediassa on vain edellytys, kuten Bourdieu toteaa johtopäätöksensä, että intellektuellien ja sitä myöten myös toimittajien on toimittava valtion sitoutumisen lisäämiseksi kulttuurielämässä ja myös tiedotustoiminnassa, ja samalla näiden toimijoiden on harjoitettava valtion toimiin kohdistuvaa epäilyä ja valppautta. Tämä on minusta se kaksinaistehtävä. Eihän Yleisradiota tarvita siihen, että se on esimerkiksi hallituksen äänenkannattaja. Sitä tarvitaan siihen, että se asettaa kyseenalaiseksi vaikkapa juuri hallituksenkin toimet ja uskaltaa ja voi sen tehdä ilman, että siitä

on joitakin seurauksia esimerkiksi toimittajille. Tähän minusta Yleisradiota tarvitaan, tällaiseen rohkeaan ja uskaltavaankin tiedonvälitykseen. Sitä tarvitaan tietysti kaiken kattavaan toimintaan.

Yksi iso kysymys on juuri se, mistä ministeri Norrback puhui, että Yleisradio ei ole todellakaan toisin kuin mainosmedia sen vanki, että pitää tähdätä maksimaalisiin tai mahdollisimman isoihin katsojakuntiin, vaan voidaan tehdä ohjelmia myös pienemmälle yleisölle. Tämä on suurkysymys, koska itse asiassahan koko kansa on loppujen lopuksi erilaisia vähemmistöjä, kun se eritellään ihan loppuun saakka. Ei täällä ole vain suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä ihmisiä, ed. Aittoniemi. Täällä on esimerkiksi kielipohjaisesti paljon muitakin ja viime kädessä me kaikki olemme jossakin vähemmistössä, me tarvitsemme erilaisia ohjelmia, haluamme niitä ja me voimme saada ainakin niistä jotakin, jos niitä on tarjolla.

Minä näen, jos yhteenvetona totean, asian niin, että on todella tärkeätä turvata Yleisradion rahoituspohja. Tässä toistan myös sen, mitä jo keskustelun alkupuolella totesin, että annan tunnistusta hallitukselle erittäin pätevästi laaditusta esityksestä siitä, miten se tehdään. Kyllä siihen loppujen lopuksi löytyy ihan oikeudenmukainen järjestelmä. Isot maksakoot enemmän, eihän tämä perusidea voi väärin olla.

Samalla haluan kuitenkin korostaa myös Yleisradion suurta vastuuta paitsi kansallisen kulttuurin yleisenä vaalijana, myös sitä, että kylä Yleisradiolta tietysti odotetaan aidosti riippumatonta ja rohkeaa, uuden ja myös syvällisen tiedon tuottamista. Ettei mitään epäselvyyksiä tule, minä en siis ole lakkauttamassa mainospohjaista mediaa, se on tullut jäädäkseen. Mutta sen rinnalle tarvitaan varmasti rahoitettu ja sitä kautta riippumattomuutta lisää saava Yleisradio. Tämä on nyt itse asiassa hyvin merkittävä tapahtuma, että tämä asia kestävästi nyt ratkaistaan.

Ministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Olen ed. Tennilän kanssa samaa mieltä siitä, että Ylen riippumattomuus kaikista valtaa pitävistä on äärettömän tärkeätä ja sitä kannattaa pohtia tässäkin salissa vähän tarkemmin. Nimittäin Ylen hallintoneuvostossa on lähes pelkästään kansanedustajia ja tilanne on pikkuisen nurinkurinen ihan ohjelmapolitiittisista syistä, jos kansanedustajat valvovat Yleisradiota, jonka tehtävä on valvoa kansanedustajia. Kannattaa vähän pohtia, onko asia tässä talossa ihan loppuun

saakka harkittu. Sanotaan vielä niin, että Yle on eduskunnan alaisena. Jos näin väittää, niin kannattaa vähän pohtia, mitä se tarkoittaa ja mihin sillä pyrkii. Olen vähän skeptinen tähän, että hallintoneuvostossa on pelkästään kansanedustajia. Hallintoneuvostossa pitäisi edustusta laajentaa tai ylipäättään luottamustehtävissä, jotta saadaan laajempaa keskustelua ohjelmapolitiikasta niissä elimissä, missä luottamushenkilöitä Ylessä on.

Toinen asia liittyy kaupallisten yritysten toimintaan. Olen pannut merkille, että lehdet ovat huomattavasti riippumattomampia ilmoittajista, mitä mainostelevisiot ja radioasemat ovat. En ole huomannut oikeastaan yhdessäkään kaupallisessa televisiossa tai radiossa sellaista kuluttajasuojaohjelmaa, joka kritisoi ilmoittajia, jotka ovat äsken ilmoittaneet televisiossa tai radiossa. Näin on lehdissä. Lehdet ovat vaalineet riippumattomuuttaan huomattavasti tehokkaammin kuin kaupalliset sähköisen alan viestimet ovat tähän saakka tehneet, ja tässäkin on mielestäni parantamisen varaa ja tästäkin on syytä käydä julkista keskustelua.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Suomi on suhteellisen lyhyessä ajassa tehnyt ensin EU-ratkaisunsa ja muutama päivä sitten teimme Emu-ratkaisun. Olemme mukana rajojansa madaltavassa Euroopassa.

Se ei kuitenkaan merkitse sitä, että sellaiset asiat kuin kansallinen identiteetti, kansallinen kulttuuri, kansallinen sivistystaso menettäisivät merkityksensä, oikeastaan juuri päinvastoin. Silloin kun kansallinen ajattelu ei kytkeydy enää sellaisiin trivialiteetteihin kuin mikä on rahan nimi, ylipäänsä materiaaliin arvoihin niiden kaikkein arksammissa ja brutaaleimmissakin muodoissa, sellaisen jälkeen entistä suuremman sijan tulevat saamaan sellaiset arvot, joista me nyt välillisesti tämän lainsäädännön yhteydessä olemme keskustelemassa.

On selvää, että kansallinen identiteetti on mahtava ase sellaisessa Euroopassa, jossa jo olemme ja joka koko ajan muovautuu. Kansallinen identiteetti on kiinni kulttuurista, kulttuuritarjonnasta, kulttuurisista arvoista, sellaisista seikoista, joista ihmisenä olemisen idea muodostuu, ihan toisella tavoin kuin esimerkiksi sellai-

sista arvoista kuin mikä on rahan kulloinenkin nimi. Joskushan se on ollut oravannahka, ed. Aittoniemi, joskus taaleri, joskus rupla, joskus riksi, (Ed. Aittoniemi: Painaako se teidän mieltänne vielä?) ja jos kytkeydymme sen kaltaisiin asioihin, niin silloin meille varmasti käy huonositi.

Arvoisa rouva puhemies! Viestintäpoliittinen tilannehan alkoi muuttua 80-luvun alkupuolelta lähtien satelliitti- ja kaapeliviestinnän käynnistyttyä ja videoiden alkaessa vallata alaa. Myös kaupalliset kilpailijat ovat monissa Euroopan maissa aloittaneet kuluneena vuosikymmenenä ja kilpailu tällä alalla kaiken kaikkiaan on olennaisesti lisääntynyt. Muutoksen voimaa on lisännyt samaan aikaan laajaan tietoisuuteen levinnyt ajattelutapa, joka on korostanut kuluttajan oikeuksia valintoihin ja erityisesti julkisella sektorilla asiakkaiden tarpeiden huomioon ottamista kaiken toiminnan ohjenuorana. Tällaiseen perusasetelmaanhan tämäkin lainsäädäntö on nyt vastaamassa.

Eduskunnalle annetut lakiesitykset radio- ja televisiotoiminnan järjestämiseksi varmistavat sen, että maan koko väestö saa täyden radio- ja televisiopalvelun myös siirryttäessä seuraavalle vuosituannelle. Annetuissa esityksissä on viljalti kysymyksiä, joita eduskunta joutuu aivan yksityiskohtaisesti käsittelemään ja jotka eivät todellakaan ole järin helppoja. Mutta kun pidämme mielessämme suuret linjat, niin suurista linjoista merkittävien epäilemättä on tuki julkisen palvelun yleisradiotoiminnalle.

Eduskunnan alaisuudessa toimiva Yleisradio Oy saa lain kautta ohjeen tahi, tohtisiko demokratiassa sanoa, käskyn toimia edelleen suomalaisen yhteiskunnan ja myös ja ehkä ennen kaikkea sen sivistyselämän palvelijana.

Merkillepantavaa on sekin, että nyt ensimmäistä kertaa toteutetaan Euroopan unionin televisiotoimintaa koskeva direktiivi. Unioni tulee myös tästä eteenpäin vaikuttamaan julkisen palvelun televisiotoiminnan kehittämiseen. Oli kohan ministeri Aura, joka keskustelussa hetki sitten puhui urheiluhullusta kansasta. Amsterdamin huippukokouksessa päätettiin suurten urheilutapahtumien välittämistä kaikille eurooppalaisille kuin myös siitä, että radio- ja televisiotoiminta on kansallisen kulttuurin kysymys, josta ensisijaisesti päätetään kansallisella tasolla.

Yli 70 vuotta vanhan radiolain uudistaminen on merkittävä teko, merkittävä kansallinen askel. Sen myötä tapahtuva siirtyminen nykyai-

kaan nostaa esiin kysymyksen, kuinka hyvin tällä uudella lainsäädännöllä suoriudutaan niistä tulevista vaatimuksista, joita syntymässä oleva tietoyhteiskunta asettaa. Ehkä tietoyhteiskunnan näkökulmasta voisi vähän kritikoidakin tätä sinänsä hyvää esitystä.

Valtioneuvoston Yleisradiolle antama suositus radio- ja televisioverkkojen digitalisomisesta, joka jo on johtanut pysyviin koelähetyksiin, merkitsee toteutuessaan sitä, että kaikki kotitaloudet saavat uusien kanavien, paremman kuvan ja äänen lisäksi muun muassa Internet-palvelut. Taitavasti toimien koko Suomi voisikin siirtyä uuden tiedon käyttäjäksi tavalla, jota ei aiemmin ole voitu kuvitellakaan. Mutta samalla tämä positiivinen tulevaisuudenkuva pitää sisällään uhkia, uhkanäkymiä, joista kaikkein vaikein ja suurin on se, tuleeko uudesta tekniikasta myös ihmisiä jakava tekijä sillä lailla, että syntyy sen kaltainen sanoisinko eliitti, jolla on välineet ja kyky niitä käyttää, ja sitten muut, joilla näitä välineitä ei ole ja jos onkin, niin ei kenties valmiuksia niiden käyttämiseen. Siitä voi tulla sen kaltainen yhteiskunnallinen jakaja, joka on hankalampi ja vaikeampi kuin konsanaan monet sellaiset, joita me täällä olemme normaaleissa puheissamme tottuneet pitämään yhteiskuntaa jakavina tekijöinä. (Ed. Aittoniemi: Niitähan te olette kehitelleet!)

Asuinpaikkaan, ikään tai varallisuuteen katsomatta mahdollisuuksien oppia ja sivistyä tulisi kasvaa ihan uudella tavalla, siis sillä edellytyksellä, että nämä mahdollisuudet ja myös oppi näiden mahdollisuuksien käyttämiseen kulkee pitkin ja poikin Suomea niin, että kukaan ei jää ulkopuolelle.

Olisi hyvä, jos eduskunta saisi vielä tämän toimikautensa aikana mahdollisuuden keskustella digitalisoinnin tuomista mahdollisuuksista ihan tietoyhteiskuntamielessä. Samassa yhteydessä voitaisiin valottaa konvergenssiin liittyviä kysymyksiä, siis sitä, millä tavalla teleliikenne, kaapelitoiminta ja perinteinen yleisradiotoiminta sulautuvat yhteen tekniikan kehittyessä ja mikä yhteiskunnan perimmäinen, kaikkein perimmäinen rooli tässä prosessissa tulisi olemaan. Antaa mennä -linjalle tässä yhteydessä ei voi tyystin mennä, mutta vaaransa on silläkin, jos yhteiskunta liiallisesti rupeaa vahtimaan sitä, mitä normaali kehitys tullessansa tuo. Kysymys on vaikea ja senpä takia olisi erinomaisen hyvä, että lähiaikoina digitalisoinniproblematiikka tässä tietoyhteiskuntakatsannossa tulisi vielä keskusteltavaksi.

Eduskunnalle annetut lakiesitykset nykyai-
kaistavat ja selkeyttävät radio- ja televisioi-
mintaa koskevaa lainsäädäntöä. Alan nopea tek-
ninen kehitys edellyttää kuitenkin, ja toistan sen,
minkä sanoin äsken, että eduskunnalle annettaisiin
myös näkymä siitä, miten hallitus toteuttaa
tietoyhteiskuntaprojektia radio- ja televisioi-
minnan digitalisoimisenkin yhteydessä.

Entistä enemmän tämän tyypin kysymykset
kietoutuvat toinen toisiinsa. Entistä enemmän
on niin, että asioita ei voi irrottaa kokonaisuus-
desta ja käsitellä vain erilliskysymyksinä. Entistä
enemmän kysymys on sellaisesta kokonaisuudesta,
joka päätöksentekijän tulisi osata hahmottaa.
Muuten lopputulos voi olla huonompi kuin on
tämäkin nyt eduskunnalle annettavan lainsäädän-
nön tarkoitus.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Hal-
lituksen esityksessä on paljon hyvää, pääosin
hyvää, aivan kuten ed. Lindén aikaisemmin on
eritellyt. En toista näitä erittelyjä, jotka koskevat
muun muassa paikallisradioiden toimintamah-
dollisuuksia jatkossa.

Heikkouksina pidän tuotantoyhtiön määritelmää,
jossa omistusoikeuksille määritellään prosent-
tiraajoja ja joka nähdäkseni rajoittaa vapaata
kilpailua siten kuin joukko ammatillisia edunval-
vontajärjestöjä on huomauttanut. Ruotsin ja
Tanskan jyrkkä vastustava kanta tällaisille pro-
senttimäärittelyksille on mielestäni selvä varoittava
merkki Suomellekin. Asiaa kannattaisi harkita
toisenkin kerran. Tästä varmasti keskustellaan
jatkossa muun muassa liikennevaliokunnan kä-
sittelyssä.

Ed. Tarkka vertasi Yleä dinosaurukseen. Itsel-
läni oli saman kaltainen mielikuva. Ajattelin
mammuttia, mammuttia savijaloilla. Ed. Tarkka
kysyi, tarvitaanko perinteistä Yleä. Totuushan
on, että Yle on kasvanut hyvin suojaisissa olo-
suhteissa. Koskaan minkäänlainen kilpailu ei sen
toimintaa ole uhannut. Se on voinut lihoa sisäi-
sesti, ja aina kun se on tarvinnut lisää rahaa, se on
sitä saanut korottamalla muun muassa kuuntelu-
ja katselulupamaksuja. Tällä tavalla ei mikään
kilpailukykyinen organisaatio ole tuloksena ke-
hityksestä. Semminkin kun kaikki olosuhteet
ovat muuttuneet, on nyt nähtävä, että kun tällai-
nen turvattu katselumaksu peritään kaikilta riip-
pumatta siitä, haluavatko he ylipäänsä katsella
Ylen ohjelmia, haluaisivatko mahdollisesti pel-
kästään katsoa kaikkia muita tarjolla olevia ka-
navia, niin Ylelle menee eräänlainen köyhän
ropo varmistukseksi, että se saa omansa ja voi

ylläpitää edelleen ylipaisunutta organisaatio-
taan.

Haluan tässä sanoa, etten suinkaan vastusta
tätä järjestelmää sinänsä, joka takaa monta hy-
vääkin asiaa. Mutta minusta toistaiseksi esite-
tyistä puheenvuoroista on puuttunut kriittinen
näkemys, että siitä huolimatta, että Yle saa tur-
vata toimintansa kaikille pakollisilla katselu-
maksuilla, olisi syytä puuttua sen sisäiseen orga-
nisaatioon, sen vanhan rakenteen riisumiseen,
sen pukemiseen tämän päivän kilpailukykyä vas-
taavaan kuntoon. Tämä progressiivinen lupa-
maksuhan vastaavasti rankaisee menestyviä kil-
pailijoita ja tekee edelleen Ylelle tilaa lihoa ilman
suurempaa tehokkuusvaatimusta.

Ed. Tennilä totesi, että Ylen ei tarvitse tuijotella
suuria katselulukuja. Jospa vain näin olisikin!
Itse olen kysynyt aikamani, millä tavalla tämä
eduskunta, joka kuitenkin hallintoneuvoston
kautta hallitsee Yleä, voisi varmistaa sen, että
olisi Suomessa edes yksi kuuntelu- ja katselume-
dia, joka takaa puolueettoman ja kaupallisuus-
desta vapaan tiedonvälityksen.

Ongelma on se, että Yleisradio tänä päivänä
on täydellisesti sortunut mukaan samaan katseli-
jalukilpailuun kuin sen kaupalliset kilpailijat,
ja se on väärä suunta, ehdottomasti. Ylellä todel-
la pitäisi olla selkärankaa ja ylpeyttä todeta, että
näillä turvatuilla katselumaksuilla teemme sel-
laista ohjelmaa, joka ei ole kaupallisesti kiinni
katselijaluvuista vaan joka välittää totuudenmu-
kaisen, objektiivisen kuvan maailmasta ja sen
tapahtumista.

Näin ollen toistan, että Ylen tuotannollista
organisaatiota, siitä huolimatta että nykyinen
meno turvataan katselumaksuilla, olisi saneerat-
tava, virtaviivaistettava, nykyaikaistettava sa-
mojen tehokkuusvaatimusten mukaan kuin kau-
palliset kilpailijat tuottamaan sellaista tietoa,
jota kaupalliset kilpailijat kaupallisista sidonnai-
suuksistaan johtuen eivät tuota.

Arvoisa rouva puhemies! Minä uskon, että
liikenneministeri Aura ajattelee suurin piirtein
samalla tavalla. Näin ajattelee varmasti jokainen,
joka hyväksyy yhteiskunnassamme vapaan kil-
pailun. Näinpä toivoisinkin, että liikenneministe-
ri Auran näkemys siitä, että Ylelle valittaisiin niin
kutsuttu ulkopuolinen hallitus, toteutuisi, koska
se vähintäänkin, varustettuna myös niillä vastuil-
la, millä hallitus joutuu asiaansa hoitamaan, voisi
taata sen, mitä Yle ei tänä päivänä anna.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremer puuttui

katsojalukuterroriin, ja täytyy sanoa, että ajatellen jossain määrin samalla tavoin kuin hän. Ylen tehtävä ei voi olla tuijottaa pelkästään katsojalukuja. Sen kriteerien täytyy olla verrattomasti jalompia ja parempia. Mutta kun liikkuu kansainvälisesti, maailmalla, niin valittaen kyllä huomaa, että kaikkialla maailmalla julkisen palvelun yleisradioyhtiöt ovat kyllä menneet, sanoisiko, tähän samaan retkuun. Näin on Englannissa. BBC keskustelee koko ajan katsojalukujen valossa sen lisäksi, että sen peruskyky tuottaa ohjelmia on eräiden arvioiden mukaan jopa maailman paras. Näin eräissä muissakin yhtiöissä maamme rajojen ulkopuolella. Katsojaluvuista on tullut pelottava kriteeri kaikelle ohjelmatoiminnalle, myös sellaiselle ohjelmatoiminnalle, johon se luontevasti ei kuuluisi. Kyllä ilmeisesti Yleisradio vähän on tämän ajattelun vangiksi jäänyt.

Mutta asia voidaan kääntää tietysti toisinkin perin. Me tiedämme, minkälainen keskustelu käytäisiin tässä salissa, jos todettaisiin, että Yleisradion katsojaluvut ovat olennaisesti pienemmät kuin muiden ohjelmia tuottavien yksiköiden. Siitä vasta riemu repeäisi. Viittaan vain siihen keskusteluun, mitä täällä on käyty ruotsin kielestä, sen suuremmin kohdistamatta näitä sanojani ed. Aittoniemeen.

Mitä tulee ulkopuoliseen hallitukseen, arvoisa rouva puhemies, täytyy muistaa ja toivottavasti ministerikin muistaa, että Yleisradion kohdalla ulkopuolinen hallitus ei voi olla vain markkojen kahmija ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut, ed. Kekkonen!

Puhuja: ... vaan sillä on myös kulttuuritehtävä, joka antaa vähän laveamman kuvan hallituksen tehtävästä.

Ed. Filatov merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Karpio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Varmasti olemme ed. Bremerin kanssa täysin samaa mieltä siitä, että vapaa kilpailu tässä maassa myös tällä alalla on periaatteessa suositeltavaa ja siihen pitää pyrkiä. Mutta kaiken kaikkiaan kovin kriittisesti ed. Bremer suhtautui Yleisradion toimintaan ja katsoi, että tämä on mummivirasto, jonka organisaatiota tulee saneerata. Tietenkin päivittäin ja vuosittain näin tulee tehdä. Myöskin Yleisradion pitää olla

haasteellinen. Sillä pitää olla haasteellinen tehtävä entistä parempiin ohjelmiin myöskin nykyisen roolinsa puitteissa.

Ymmärsin kuitenkin, että myöskin ed. Bremer hyväksyy lupamaksut, jos ajatellaan Yleisradion tehtävää valtakunnallisena laitoksena maan eri osissa, pohjoisessa esimerkiksi, missä varmasti kaupalliset yhtiöt eivät näe mielekkääksi radio- ja televisiotoimintaa harjoittaa siinä määrin, kuin mikä on tänä päivänä Ylen tehtävä ja kuuluu myöskin tulevaisuudessa olla.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli miellyttävää kuulla näin täydellinen kannattava puheenvuoro ed. Karpion.

Nautin myöskin suuresti siitä analyttisestä näkemyksestä, jonka asiantuntija ed. Kekkonen tarjosi kuuntelija- ja katselijaluvuista, ennen kaikkea katselijaluvuista. Entinen työntekijäni media-alalla on tällä hetkellä se henkilö, joka johtaa ja nimenomaan päivä päivältä tarkkailee ja ohjaa Ylen ohjelmatuotantoa katselijalukujen perusteella. Vaikka hän on entinen oppilaani ja työntekijäni, en voi hyväksyä sitä. Olen ollut monessakin ankarassa keskustelussa hänen kanssaan nimenomaan Ylen toisenlaisesta tehtävästä.

On hyvin mielenkiintoista, ed. Kekkonen, seurata, millä tavalla BBC:n ja CNN:n uutiset ovat kehittyneet. Ne ovat voineet kuitenkin kehittyä varsin, sanoisinko, media-aatteellisesti puolueettomalla tavalla siitä huolimatta, että ne ovat hyväksyneet tiettyssä määrin kaupallisen sponsoinnin. Siinä on sellainen taidonnäyte, jota meidän pitäisi täällä Suomessa muutenkin tutkia. Minä olen yrittänyt sitä selvittää ja tilasin näitä ylimääräisiä kanavia. Vaikka minulla on media-alan yhtiö, arvoisa rouva puhemies, minua on rangaistu verotarkastuksessa peitellystä osingonjaosta, kun yritän media-alan yhtiön johtajana seurata media-alan kehitystä maailmassa.

Ed. Virtanen: Arvoisa puhemies! Ministeri, kollegat! Meikäläisen on helppo jatkaa keskustelua, tietysti voisi sanoa keskustelua humoristisesti, siitä yleiskeskustelusta, jota täällä ei koskaan käyty Ylen linjasta. Kun sain aikoinaan harvinaisen kunnian syksyllä, että yleiskeskustelun aiheena meni läpi keskustelu Ylestä, (Ed. Aittoniemi: Ajankohtaiskeskustelu!) — ajankohtaiskeskustelu — huomasi taas kerran tämän laitoksen kykenemättömyyden keskustella yleensä mistään. Yleensäkin se keskustelu, mitä

tiedotusvälineet ovat lähinnä kannattaneet tai halunneet, on ollut jotain keskustelua niin sanotun oppositiopäällikön ja pääministerin kesken. Toinen puhuu fraaseja ja toinen ei puhu fraaseja, vaan on keksinyt uudet jutut siitä, mitä ennen teki. Helppo tästä on nyt jatkaa.

Valitettavasti vain, jos puhun asiaa, kun useasti täällä vaaditaan asiaa, tämä uusi lainsäädäntö on sen verran teknokraattinen ja selkeä, että vaikea tästä on mitään kunnon juttua sanoa, koska tämä on sen verran hyvin tehty. Otanpa kantaa nyt muutamiin asioihin.

Se, mikä minua ensimmäisenä järkyttää tässä, on se, että ollessani läänintaiteilijana aikoinaan Etelä-Pohjanmaalla, tuli tulosvastuullisuus kunnille. Sen tärkein koulutuksellinen tekijä oli, mitä toki tänä päivänä kaiken näköiset konsulttifirmat harrastavat, niin sanottu kielikikkailu, kielien sekoittaminen ja kaikkien asioiden ikään kuin kehittäminen sitä kautta, että kieli muuttuu. Minä olen nyt yrittänyt opetella vähän aikaa, mikä on lupamaksu ja mikä on julkisen palvelun maksu nykyään. Kyllä täällä selvästi jotkut olivat näistä jo jotain hahmottaneet edellisistä puheenvuoroista päätellen. Käsitteet on jo opeteltu, tai tietysti, jos on ollut vielä niissä neuvostoissa tai valiokunnissa, joissa näitä on käsitelty, on ehkä oppinut.

Tulee kyllä mieleen rahoituspuolesta, minkä takia niitä nimiä nyt täytyi välttämättä muuttaa, minkä takia tämä lupamaksu, televisiomaksuko se nyt on. Tietysti se, että sen nimi on muuttunut televisiomaksuksi ja sen käsittely on tietysti vähän erilaisempaa kuin ennen, saattaa aiheuttaa erilaista suhtautumista asiakkaissa tai oikeastaan niissä, jotka, 76 prosentillako vai paljollako se nyt oli, televisiomaksulla, entisellä lupamaksulla, kansalaisina ovat rahoittaneet Ylen toimintaan. Siltä pohjalta, mikä keskustelu on ollut, on vaadittu, kun katselee yleisönosastoja, ohjelmistollisesti monipuolisempaa, laadukkaampaa ja tasokkaampaa ohjelmaa. Se mikä eniten huolestuttaa, on jatkuva uusintojen tulva ja sellainen epätoivoinen, äsken ed. Bremer sanoi, ainakin radiopuolella matkiminen, että pyritään kaupallisten radioitten ja yhtiöiden mukaan rationalisoimaan ja saneeraamaan omaa toimintaa.

Toisaalta kommenttina siihen, kun äitinikin on mennyt siihen helppoon, mihin täällä on mennyt osa ministereistä ja muista kaupallisuusintoliijoista ja markkinavoimailijoista, että MTV3:n uutiset, MTV3 on mielenkiintoisempaa. Minä ihan piruuttani rupesin katsomaan sitten Ykköstä ja huomasin, että tarjonta on lastenohjelmia

myöten yllättävän paljon monipuolisempaa. Uutisissa, huolimatta joistain uutispäällikön kepu-laisista taustoista, on yllättäväkin kirjoja verratuna MTV:n kaupalliseen uutistarjontaan.

Ihan lyhyen ajan sisällä jatkettuani syksyllä perehtymistäni suomalaiseen tiedonvälitystointaan tälläkin tasolla olen havainnut yllätyksekseni sen, että Ykkösen ja Ylen aamulähetys alkaa monin suhtein ajaa kirkkaasti ohi kaupallista Kolmosesta. Voi vain kuvitella, että jos Nelosella olisi aamulähetys, minkä tasoinen se olisikaan. Kun täällä uudessa laissa ohjelmistokohdissa puututaan tarkkailuun — no, minä tulen sinne kohta. Minä menen nyt ensin eteenpäin vähän tästä rahoituksesta. Kun olen kirjoittanut tähän suunnilleen järjestyksessä näitä, pysytään asiassa.

Ensin, ettei unohtuisi, minä olen kyllä aika paljon ministerin kanssa samalla puolella, että Ylen ulkopuolinen hallitus voisi olla olemassa, vai olisiko se hallituksen, poliittisen päätännän ulkopuolinen hallitus. Se olisi asiantuntijoiden todellista perinteikästä suomalaista kulttuuria ja muuten maailmanmenoa viisaudella ymmärtävien, luotettavien tahojen muodostama hallitus, sellainen, että se tosiaan ylittäisi poliittiset rajat ja myös tietyt kaupalliset, jotkut sanovat, hätäisen ja muun vastaavan levottoman rahan asettamat optio-, osake- ja muut vastaavat tuottovaatimukset.

Rahoituksen julkisen palvelun maksu — siinä on kosmista huumoriakin, kun näin maallisesti oikein ajattelee — siis toimilupamaksu. Siitähän on ollut myös keskustelua, miten sitä voisi laajentaa. Minä olen aika pitkälle sitä mieltä, että kun toimilupamaksu nyt kuitenkin otetaan Kolmoselta ja Neloselta, siinä olisi voinut harkita ... En tiedä, mistä minä olen aikoinaan lukenut, kuulut, nähnyt tai keskustellutkin siitä, että itse tuottajat, kun täällä Eurooppa-direktiivin mukaisesti ohjelmepoliittisissa jutuissa vaaditaan eurooppalaista tasoa: ”Säännöksillä pyritään kehittämään televisiotoiminnan harjoittajista riippumattonta tuotantosektoria ja tätä kautta parantamaan eurooppalaisen audiovisuaalisen teollisen kilpailun ...”

Kun tuossa mainitaan se ”eurooppalaisittain” ja siis se vaikuttaa hyvinkin yrittäjä- tai osuuskuntahenkiseltä meiningiltä ja kun tietää taas, kuinka paljon suuret firmat hyötyvät varsinkin mainoselokuvien ja kaiken muun tuottamisessa, jota ei voi oikein sanoa mainostamiseksi eikä sponsoroinniksi, siitä että näiden kanavien kautta levitetään näitä tuotoksia, niin on kai harkittu-

kin, että olisi voitu ajatella, että sieltä kautta, tuotantopuolen levityksestä olisi saanut muutamaa prosenttia. Vai onko se sitten taas jotain hirveää, että mennään yrittäjien kimppeun ottaen sieltä? Mutta tällä alalla minun mielestäni olisi voinut vielä harkita jotenkin ehkä sillä lailla, että olisi voinut lyödä amerikkalaisille ja muille vähän enemmän tuotantoprosenttia vielä, kun toteutettaisiin lain henkeä, mikä täällä on, että tuetaan eurooppalaista tuotantoa ja tuotantosektoria. Mutta se on nyt vain heitto.

Kielipolitiikasta nyt on tarpeeksi puhuttu, ja kun tietää, että toisilla on niin huono kielipää tahallisesikin, että he haluavat ymmärtää kaiken väärin, niin minä en nyt siihen halua sen enempää puuttua. Varmaan ruotsinkielistä juttua tulee ihan tarpeeksi, ettei sitä varmaan lisätä pitäisi. Tietysti siitä, minkä takia sitä täytyy olla niin paljon, kun on niin vähän ihmisiä, tietysti voisi keskustella. Jos olisi toisenlainen valtio tai kansallisvaltio eikä täällä olisi vähemmistöterroria mielipideilmastossa, se voisi olla mahdollista. Mutta minun mielestäni, mitä olen katsellut FST:tä, siellä on yllättävän loistavaa tuotantoa ja parempia ohjelmia, ja jos Yle sitä kautta tosiaan onnistuisi sivistämään vähän suomalaisia, siitä vaan. Minä aika useastikin olen löytänyt sieltä, niin kuin sanoin, ihan eri meininkiä kuin jokin Ahvenanmaan haahkojen ja pesimään tulevien lintujen ja lohien teurastaminen, jolle pieni Suomen valtio ei voi mitään, kun on niin isot kytkökset. En tiedä sitten, mihin välitykseen se liittyy, onko Ahvenanmaa kiristänyt sillä, että se ei suostu eikä Suomi pääse nauttimaan kaikista eduista, jos ei Ahvenanmaalla saa harrastusmielessä jatkaa verileikkiä oikein täysimittaisesti. Se ei nyt ihan asiaan kuulu, minä huomasin sen itsekin, arvoisa puhemies, joten jatkan asian selvittämistä.

Kun ohjelmistosta mennään eteenpäin, minä olisin halunnut kiinnittää huomiota mainontaan ja sponsorointiin ja alaikäisten suojeluun, alan ihmisenä kun olen joutunut jo opiskeluaikoina tutustumaan siihen, mikä vaikuttaa ihmisiin. Ahaa-teatterin Morjens maailmasta tehtiin jo tutkimus, kun minä olin aloitteleva opiskelija yliopistossa, ja mietittiin, mikä on väkivaltaa ja kuinka perverssikkoja lapsia tuleekaan, kun sellainen kommunistiteatteri kuin Ahaa heitä pääsee kasvattamaan. (Ed. Kekkonen: Sai ahaa-elämyksiä!) — Melkein! — Nämä ovat aika leppoisia heittoja täällä lain tasolla.

Minä olen kirjoittanut ”hyvä, hyvä” siihen kohtaan, että televisio- ja radiomainokset on voi-

tava tunnistaa mainoksiksi ja teleostoslähetykset teleostoslähetyksiksi. Mutta jos ihan oikeasti tähänkin asiaan mennään sisään, tässä on alkanut tulla hankaluuksia. Tietysti, jos seuraa teleostoslähetystä Kolmoselta, kun joskus yksi vetää basseja ja barrakudoja vieheellä, jossakin vaiheessa huomaa, että akvaarion kulmasta ei niin paljon kalaa tule, että tämä on ilmeisesti mainos. Mutta kun täällä sanotaan, että niissä pitää olla sitten leima jossakin, niin onko niissä jo jokin tällainen? (Eduskunnasta: On!) — On vai? No, se voi olla, että kun kalaa tulee niin perhanasti, niin ei ehdi kiinnittää huomiota ollenkaan sinne yläkulmaan, että tämä onkin vain mainos. — Mutta minä kirjoitin tänne, että se on hyvä ja sitä olisi kehitettävä lisää.

Juuri näin mielestäni Ylen ja meidän valtiona, joka vaalii kielellistä suomalais-ugrilaista ja eurooppalaista perimää, pitäisi pyrkiäkin kansaa ohjelmapoliittisten ratkaisujen kautta valistamaan — ”Maailma sanojen vankina” ja ”Media-uutiset” ja muuta vastaavaa, mainostenkatsoamis-A-studio — eli opettaa, kouluttaa ja kasvat-
taa ihmisiä siihen, eikä vain täällä hurskaasti toivoa, että televisio- ja radiomainonta ei saa aiheuttaa moraalista tai fyysistä haittaa lapsille. Siis kun meikälainen on melkein sitä mieltä, että heti, kun lapsi pääsee katsomaan mainosta, hän turmeltuu moraalisesti. Ajatelkaapa puhuvia, täälläkin on puhuvia päitä tietysti tässä paikassa, mutta ”puhuvia lapsia” ja sitä tunnesyvyyttä, jota äidit tuntevat. Monet äidit ovat loppuikänsä vankina eikä koskaan mikään terapia päästä heitä lapsesta irti tai siitä lapsellisesta fasistissävyydestä vallanpidosta, joka kytkeytyy lapsi — äiti-suhteeseen, sitten kun tosiaan kaikennäköiset ”puhuvat lapset” mainoksissa intoilevat, se on jo niin hirvittävää törkyilyä moraalisel-
tä kannalta, että sitä on vaikea käsittää.

Tietysti naisia kohtaan monta kertaa muutenkin alkavat mainokset, puhutaan mistä tahansa naisten intiimimainoksista, olla sitä tasoa, että mielestäni ne todellakin loukkaavat naisena olemista yhteiskunnassa, jos mainostetaan sitä, että täysillä koko ajan — ja sitten mainoksen sisältö. Minä aikoinani itse nuorena runoilijana kirjoitin, että sisäisen kauneuden huippu on: ei ryppejä aivoissa. Minulla on ollut tällainen näkemys tietysti aivojen käsittelystä, mutta kun seuraa mainoksia, jotka siis mielestäni loukkaavat ihmisiä, ja katsoo esimerkiksi naisten intiimimainoksia, imukyky alkaa olla joskus niin valtava, että tulee mieleen, että kun vesi ja neste ovat tunteen symboli, tosiaan aivotkin kuivuvat. Kun siinä sano-

taan, että täysillä koko ajan, se tarkoittaa juuri sitä, että ollaan ikään kuin siis miehen kaltaisesti, ettei ollenkaan ole sellaista, niin kuin esimerkiksi keskustapuolueen edustaja varmaan ymmärtää, luonnon suomaa lepoa ikinä ihmisen olemisessa, että nyt saa olla täysillä nainen.

Mutta siis mainokset ovat täynnä moraalisesti loukkaavaa, eettisesti arveluttavaa lapsia ja äitejä pilkkaavaa kamaa jo nyt. Sen takia minä kirjoitin, että on hyvä, että joku alkaisi pitää kuulemma tämän lain mukaan huoltakin siitä, että ne erotetaan myös siksi, mitä ne ovat.

Tähän voi heti sanoa sen, että ennen meiltä kysyttiin, minkä takia mainokset aina tulevat kovempaa. Meikäläinenkin on kymmenkunta lp-levyä tehnyt ja istunut studiossa, niin kuin ed. Laineikin, ja tietää hyvin, että kun vanha fraasi oli se, että mainosten tekijät osaavat laittaa ääninauhat ja frekvenssit, taajuudet, kun puhutaan taajuuksien hallinnasta, arvoisa ministeri, sillä tavalla, että se kuulostaa ikään kuin kovemmalta vaikka ei tule yhtään kovempaa, niin tajuntatasolla, katseen tasolla ja muuten tunnetasolla mainokset ovat aina tehneet myös samaa asiaa. Siellä on se kaikista, voisiko sanoa, ”manipulatiivisin, pirullisin ja kieroisin porukka”, joka panee kaikkensa peliin, että tietty asia myisi. Sehän on vähän samaa kuin se, että kun nyt vaalit alkavat lähestyä, huomaatte, mitkä mainokset alkavat taas purra kohti. Toivottavasti ei mennä ihan sille tasolle kuin Amerikassa, vaikka viime vaaleissa jo alkoi olla amerikkalaista negatiivista eli kielteisistä eli toista alas pistävää mainontaa. Mutta tietysti karman laki hoitelee varmaan sen, vaikka gallupit sanoisivat mitä, että jonakin päivänä sitten tällainen epäreilu, kiero ja negatiivinen mainonta myös politiikassa saa sen, mitä se ansaitsee.

Sitten sanotaan kauniisti 34 §:ssä, että sponsori ei saa vaikuttaa sponsoroidun televisio- tai radio-ohjelman sisältöön ja sijoitteluun. Ohhohhoh! Jos tähän päästään, sehän on aivan uskomatonta. Minä olen toivonut tällaista lakia pitkän aikaa Suomeen, ja kun aina haukutaan näitä lakeja, tämä on mielestäni ihan upeata, että näinkö se nyt sitten tulevaisuudessa tulee tosiaan käymään ja toimimaan. Tähän astihan tämä periaate ei ole ilmeisesti ollut voimassa. Niin kuin sanoin, täällä on erittäin hyviä asioita, joita kannatan lämpimästi.

Sitten vielä yksi pieni asia — tai no oikeastaan, mitä minä nyt enää ministeriä kidutan. Täällä on niin paljon kaiken näköistä vielä, että täytyy istua.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mainontakysymyksen totean, että kyllä mainonnassa miehiäkin pilkataan, ed. Virtanen.

Mutta varsinainen seikka, minkä takia pyysin vastauspuheenvuoron, oli se, kun ed. Virtanen puhui ulkopuolisesta hallituksesta. Tämä asia on aikaisemminkin esiintynyt. Haluan nyt selkeästi sanoa sen, että jos ulkopuolinen hallitus perustuu vain taloudelliseen asiantuntemukseen, lopputulos ei ole hyvä. Tämä taloudellinen asiantuntemus edellyttää saatteekseen myös yhteiskunnallista ymmärrystä, yhteiskunnallista asiantuntemusta, tajua siitä, minkälaisessa yhteiskunnassa sähköinen viestintä toimii, ja kaikkein tärkeimpänä asiantuntemuksen lajina pidän tässä tapauksessa kulttuuripoliittista asiantuntemusta, sivistysnäkemystä. Niin massiivinen viestintäjärjestelmä, kuin nyt käsiteltävänä oleva viestintäjärjestelmä on, edellyttää aivan ensisijaisesti kulttuuripoliittista visiota, sellaista näkemystä, joka on entistä tärkeämpi ja isompi tekijä sellaisessa Euroopassa, jossa me juuri nyt tällä hetkellä elämme.

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Kun joudun valitettavasti poistumaan täältä, haluan tässä kohdassa vielä puuttua keskusteluun. Tämähän on ollut hyvin hyvä ja valaiseva keskustelu. Haluaisin yhden väärinkäsityksen oikaista käsityksessä ulkopuolisesta hallituksesta, kun ed. Kekkonenkin näytti tuovan esille, että kysymys olisi vain taloudellisista kysymyksistä. Meillä on sisäisestä hallituksesta luovuttu myös muussa hallinnossa hyvin laajasti. Meillä oli aikaisemmin kollegiot lääkintöhallituksessa ja rautatiehallituksessa jne. Meillä hallinnossa monissa virastoissa, Kuluttajavirastossa, Stake:ssä jne., on ulkopuolinen hallitus, eikä se ole siellä yksinomaan taloudellisia asioita katsomassa. Ihan samalla tavalla Yleisradiossa ei ulkopuolinen hallitus ole yksin taloudellisia asioita varten vaan se on, niin kuin hallitus yhtiössä yleensäkin, vastuussa yhtiön koko toiminnasta ja näin ollen myös ohjelman sisällöllisestä toiminnasta ja laadullisesta tasosta.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kuulon niihin, jotka näkevät osakeyhtiön hallinnon yleensäkin niin, että jos siellä on hallintoneuvosto, se perustuu aika lailla omistajiin ja hallitsevaan väkeen ja on ulkopuolinen, ja jos organisaatiossa on hallintoneuvosto, minun näkemykseni mukaan on varsin

luontevaa, että hallitus puolestaan on sisäinen. Jos taas ei ole hallintoneuvostoa, silloin hallitus on ulkopuolisesti kokoonpantu. Näin karkeasti ottaen pidän tätä jakoa selvempänä, ja vielä pidän sitä sen takia selkeämpänä, että tällöin korostuu selkeästi tulosajattelu myös hallituksen sisällä: se tulee tulosta, mitataan eri tavalla, kun se on korkeimmasta johdosta tehty. Pidän tätä järjestelmää hyvänä. Minun käsitykseni on, kun olen seurannut myös sitä, että jos on hallintoneuvostoja, joissa on ulkopuolisia hallituksen jäseniä, ja toisaalta sisäinen hallitus, niin ulkopuoliset hallituksen jäsenet jäävät varsin ulkopuoliseksi silloin.

Nyt vielä Yleisradion kohdalla täytyy muistaa, että tämä on spesiaalilainsäädäntö. Täällä hallintoneuvoston mahdollisuus osallistua hallitsemiseen, käyttää valtaa on paljon suurempi kuin osakeyhtiöjärjestelmässä normaalisti. Täällä minusta ei ole niinkään paljon tarvetta ulkopuoliseen hallitukseen.

Toki myönnän sen, että sitten taas Yleisradion tehtävä on jossakin määrin erilainen kuin normaaliasakeyhtiöitten. Tässä mielessä kontrolli sananvapauden kannalta on tietysti erilainen. Mutta pidän nykyjärjestelmää luontevana, minäkalainen meillä käytännössä on ollut Yleisradion hallinto.

Ed. Nurmi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Nyt, kun puhutaan ulkopuolisesta ja sisäpuolisesta hallituksesta, olen eri mieltä kuin ed. Mikkola. Hän puhuu vanhoilla termeillä ja korostaa hallintoneuvoston ratkaisevaa vallankäyttöä. Sitähän ei ole nähty. Ylen hallintoneuvostosta on ennen kaikkea mielestäni puuttunut se tärkein, jonka myös ed. Kekkonen ehkä huomaamattaan ohitti, nimittäin journalistinen asiantuntemus. Siellä vaaditaan journalistista osaamista ja tuntemusta, myös millä tavalla asiat lyödään läpi ja tarjotaan niin, että ne myös hyväksytään. Kulttuuripolitiikka on erittäin tärkeää, mutta halusin tämän nyt lisätä siltä varalta, että tämän jälkeen kuolee pois keskustelu ulkopuolisen hallituksen tehtävistä. Olen varma, että ed. Kekkonen tässä suhteessa yhtyy mielipiteeseeni.

Ed. Virtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bremer takertui asiaan, jota

oikeastaan piti korostaa enemmän, journalistiseen professionalismiin. Nykyään meillä on niin paljon kaupallisuutta viety tiettyihin suuntiin ja muuta vastaavaa, että sisällön ja oman alansa hallitseminen saattaa olla hyvinkin tuottavaa. Juuri tällainen ulkopuolinen hallitus tai hallintoneuvosto tai ainakin sen osa voisi vastata asioista vähän eri tavalla kuin käsittämme yleensä koko hallintoneuvoston toiminnan, etteivät optiot tulisi siitä, että kun Ruutunelonen ei nyt ole toiminnassa oikeastaan ollenkaan, niin nyt, kun vaalit lähestyvät, ne pistävät hirveästi kaikki näin ja sitten tulee hyvää tulosta poliittisesti tai jotenkin muutenkin katsojallisesti. Panostettaisiin, kun on kyse kuitenkin valtion hommasta ja valtion firmasta, sisältöön ja asiantuntemukseen toisella tavalla kuin poliittisesti on voitu, kun sivistys- ja kulttuurivaliokunnatkin ovat lähes täynnä tunareita, niin kuin äsken juuri kuulin teatterikorkeakoululaisilta.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Televisio- ja radiotoimintaa koskeva laki ei ole oleellisilta osiltaan mitenkään mullistava nykykäytäntöön verrattuna. Päävastoin minusta on erittäin hyvä asia, että se tukee vahvasti Yleisradion julkisen palvelun tehtävää. Lain tavoitteena on saattaa lainsäädäntö nykykäytännön ja EU-direktiivien vaatimalle tasolle. Sähköinen joukkoviestintähän kehittyy hyvin hurjaa vauhtia. Näin ollen on hyvä saattaa lainsäädäntö sellaiselle tasolle, että se kykenee vastaamaan muutosten esille tuomiin uusiin haasteisiin.

Tällöin tietysti nousee esille rahoitus, julkisen palvelun ja kaupallisen palvelun välinen suhde, mutta myös johdon ja hallintoneuvoston rooli, josta jo pitkästi on käyty keskustelua. Näihin laki tuo muutoksia. Omasta mielestäni osin hyviä, osin pelkoakin aiheuttavia.

Yleisradion hallintoneuvoston jäsenenä kiinnitin tietysti huomiota juuri näihin keskeisiin kohtiin. Yleisradio Oy:n rahoituksesta säädetään erillinen laki, joka lähtee siitä ajatuksesta, että on välttämätöntä säilyttää pääosin nykyisen kaltainen järjestelmä. Hallitus katsoo, että maassa on aiheellista edelleen ylläpitää Yleisradio Oy:n kaltaista instituutiota, joka palvelee kaikkia kansalaisia vähemmistöryhmät mukaan lukien joka niemessä ja notkossa eli kattavasti kaikkialla maassa.

Rahoituksen pääosa muodostuu edelleenkin kansalaisilta kerätyistä maksuista. Nykyinen maksu on 882 markkaa vuodessa ja luvanhaltijoita on jopa 1 900 000. Tuloja kertyy nykyisellä

vuositasolla noin 1 688 miljoonaa markkaa ja ne muodostavat noin 76 prosenttia yhtiön tuloista. Loput tuloista kertyy niin sanotun julkisen palvelun maksusta, josta on sovittu MTV:n kanssa tähänastisen käytännön mukaisesti.

Nyt on tarkoitus muuttaa käytäntöä siten, että maksu määräytyy kaikille kaupallisen televisiotoiminnan harjoittajille yhtäläisten sääntöjen mukaan. Mallin mukaan maksuvelvollisuus alkaisi vasta liiketoiminnan saavutettua kohutuullisen määrän ja kasvaisi sitten progressiivisesti mainonnan myynnin kasvaessa. Julkisen palvelun maksun osuus myynnistä jäisi todennäköisesti tulevaisuudessa alle 27 prosentin. Pidän tätä todella maltillisena maksuna siitä, että Yleisradio ei osallistu kaupalliseen mainontaan, vaan suorittaa sille eduskunnan määräämää julkisen palvelun laajaa ja monipuolista tehtävää. Mutta voidakseen kehittää omaa toimintaansa, se tarvitsee myös tarpeellista rahoitusta ja suunniteltu malli on minusta siihen oikein käyttökelpoinen.

Toinen suurempi kysymys on Yleisradion hallintoa koskevat muutokset. Oleellisin muutos koskee hallintoneuvoston sekä hallituksen roolia ja valintaa. Nykyisin hallitus valitsee toimitusjohtajan esityksestä, joten hallitus on ollut niin sanottu talon sisäinen hallitus, koska se on muodostunut televisio- ja radiotoiminnan sekä ruotinkielisen ohjelmatoiminnan edustajista. Lisäksi mukana on ollut henkilöstön edustus.

Nyt lain sanamuodolla mahdollistetaan se, että yhtiöön voidaan valita ulkopuolinen hallitus, josta äsken jo käytiin kovastikin keskustelua. Vaikka tietysti ministeri Aura puolustaa uutta ajatustaan, kuulun kuitenkin nykykäytännön puolustajiin, kuten moni muukin puheenvuoron käyttänyt. Pidän tätä ajatusta erittäin vaarallisena, koska silloin hallituksessa voisi olla muusta kuin julkisen palvelun tehtävästä kiinnostuneita tahoja. Se voisi olla erittäin tuhoisaa sille tasapuoliselle tarjonnalle, mitä tällä tehtävällä edellytetään.

Onneksi hallintoneuvoston tehtäviin on sisällytetty hallituksen valinta ja edellytetty, että valittavat omaavat riittävän asiantuntemuksen julkisen palvelun tehtävä hoitamisesta. Tässä onkin hallintoneuvostolla totisen mietinnän paikka. Sanamuoto ei nyt onneksi poista myöskään entisen hyväksi koetun käytännön jatkamista, mutta edellyttää hallintoneuvostoon valitulta joukolta laajaa perehtyneisyyttä yhtiön asioihin ja valistuneisuutta päätöksissään. Minusta poliittiset intressit tulee tässä kohdassa unohtaa ja katsoa

asioita käytännön onnistumisen ja annetun tehtävän kannalta.

Nykyisen lain puitteissa hallintoneuvosto pitää huolta, että erityisesti julkisen palvelun ohjelmatoiminnan mukaiset tehtävät tulevat suoritetuksi. Tätä kohtaa ei onneksi ole rukattu, sillä keskustelu myös tällä sektorilla on oleellista parlamentaarisesti valitun elimen näkökulmasta. Pelkoni on kuitenkin yhä ja aina vain vahvistuvammin se, että helposti taloudelliset tekijät ovat liian painotettuina sisällön kustannuksella. Hallintoneuvoston tehtävänä on tasapainottaa näitä kysymyksiä tehdessään koko toimintaa koskevia päätöksiä.

Toivon, että valiokunta asiaa miettiessään painuu myös miettimään sitä, toteutuuko näiden muutosten myötä kansanvalta, kenelle yleisradiotoiminnan kehityksen avaimet annetaan ja turvaako tämä laki julkisen palvelun tehtävän myös tulevaisuudessa.

Ohjelmapoliittisia kysymyksiä käsitellään ensimmäisen lain puolella. Lain 3 luvun 19 §:ssä käsitellään minusta kaikkein oleellisinta kysymystä eli lasten kehitykselle haitallisia ohjelmia. Pidän erittäin hyvänä pykälän 1 momenttia ja lainaan sen suoraan. "Televisiotoiminnan harjoittajan on huolehdittava siitä, että seksuaalisen sisältönsä tai väkivaltaisuuksensa vuoksi lasten kehitykselle haitalliset televisio-ohjelmat lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisio-ohjelmia." Hyvä, jos näin tapahtuu.

Kuitenkin 2 momentti mahdollistaa 1 momentissa kritisoitujen ohjelmien esittämisen ja yrittää estää haittavaikutuksia sillä, että haitallisuudesta kerrotaisiin ohjelman yhteydessä. Minusta se tuntuu oikeastaan suorastaan koomiselta. Olisi huomattavasti parempi, että lasten kehitykselle sopimattomia ohjelmia ei ollenkaan esitettäisi, mutta siihen emme varmastikaan pääse. Lait ovat sidoksissa aikaansa ja nyt Suomessa puhaltavat vapauden tuulet.

Olen mielenkiinnolla seurannut Yhdysvaltojen käytäntöä. Sitäkin on pidetty kaiken vapauden mallimaana. Kuitenkin sielläkin on hyväksytty laki, jolla säädetään ennakotarkastus televisiolle mukaan lukien kaapeli- ja satelliittilähetykset. Jenkkilainsäädännössä edellytetään myös, että kaikki uudet tv-vastaanottimet pitää varustaa v-chip-elektronikalla, jonka avulla vanhemmat pystyvät estämään lapsia katsomasta tiettyjä ohjelmia. Ehkä tällaista käytäntöä voisi edellyttää myös meillä.

Toivon valiokunnan ottavan asian mietittä-

väksi, sillä lasten kaikinpuolinen suojeleminen on niin tärkeää, että kaikki mahdollisuudet sen toteuttamiseen kannattaa tutkia. Toivon myös ed. Markku Pohjolan tavoin, että hallitus tuo mahdollisimman nopeasti opetusministeriön asettaman ennakkotarkastustoimikunnan työn tuloksia lain muodossa eduskuntaan.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa rouva puhemies! Tänäpäin eduskunnassa on käyty hyvin leppoisaa ja lähes yksimielinen keskustelu hallituksen esityksestä radio- ja televisiotoimintaa koskevaksi lainsäädäntömuutokseksi.

Televisio- ja radiotoimintaa säätelevät lait on aika uudistaa, sillä onhan nykyinen radiolaki vuodelta 1927 eikä sähköisestä ja joukkoviestinnästä ole lainkaan yhtenäistä lakia. Uudistuksella saatetaan ajan tasalle sähköisen joukkoviestinnän säännökset, järjestetään julkisen palvelun yleisradiotoiminnan sekä kaupallisen televisio- ja radiotoiminnan taloudelliset suhteet ja samalla sillä toteutetaan EU:n vaatima televisiodirektiivi.

Uusi yleisradiolainsäädäntö koostuu neljästä laista. Uusia lakeja ovat laki televisio- ja ääniradiotoiminnasta, joka sisältää keskeiset toimilupa- ja ilmoitusmenettelyä, ohjelmatoimintaa, mainontaa ja televisiolähetystä koskevat säännökset sekä laki Televisio- ja radiorahastosta, jossa säädetään Yleisradio Oy:n rahoituksen järjestämisestä. Uudistus säilyttää Yleisradio Oy:n julkisen palvelun viestintäyrityksenä, joka toimii ilman mainosrahoitusta. Sen tehtävä pysyy edelleen samana eli sen tulee palvella kaikkia kansalaisia ja kansalaisryhmiä tarjoten ohjelmaa myös vähemmistöryhmille sekä ottaa huomioon maamme kaksikielisyyden.

Yleisradio Oy:n toiminta rahoitetaan televisiota katsojilta perityillä maksuilla kuten tähänkin saakka. Poikkeuksena on se, että tv-lupamaksusta tulee televisiomaksu. Lisäksi Ylen toimintaa on tarkoitettu rahoittamaan uuden lain perusteella perittävällä toimilupamaksulla. Toimilupamaksu- ja tullaan perimään vain yli 20 miljoonan markan liikevaihtoon yltäviltä radio- ja televisioyhtiöiltä, joten useat paikalliset radiot vapautuvat maksusta, sillä niiden liikevaihto yleensä jää kyseisen summan alle. Toimilupamaksun suuruutta on tarkoitettu nostaa asteittain liikevaihdon kasvun myötä. Mainonnan myynti kartuttaa yrityksen liikevaihtoa ja samalla nostaa lupamaksua. Pääasiallisena tarkoituksena ei suinkaan ole kasvattaa Yleisradion julkisen palvelun maksujen perintää, vaan lähtökohtana on, että summa pysyy nykyisellä tasolla.

Eduskunnan valitsema Yleisradion hallinto-neuvosto pysyy ennallaan, mutta hallituksen valinta muuttuu siten, niin kuin useassa puheenvuorossa on todettu, että toimitusjohtaja ei enää esittele hallituksen valintaa, vaan siitä päättää hallintoneuvosto itsenäisesti. Tämä mahdollistaa yhtiön ulkopuolisista jäsenistä koostuvan hallituksen, joka kuitenkin on valittava henkilöistä, joilla on julkisen palvelun asiantuntemusta ja toivottavasti myös liiketaloudellista asiantuntemusta ja jotka samalla myös edustavat monia kieliryhmiä. Itse henkilökohtaisesti vanhana liikemiehenä kannatan ulkopuolisen hallituksen valintaa.

Arvoisa puhemies! Radio- ja televisiotoiminnan toimiluvista ei ole tulevaisuudessaakaan tarvetta luopua. Perusteena on se, että taajuuksia on vain rajallinen määrä ja toiminta on kiinteästi sidoksissa sananvapauden käyttöön. Toimilupa tulee uudistaa vähintään 10 vuoden välein. Lupa- käytännön hoito pysyy edelleen valtioneuvostolla. Sen sijaan kaapelilähetys- ja satelliittitoimintaan riittää pelkästään ilmoitus viranomaisille. Lakiuudistuksen mukaan televisiotoimintaa harjoittavien on tilattava vähintään 10 prosenttia ohjelmista riippumattomilta ulkopuolisilta tuottajilta. Lisäksi EU-säädöksissä on määräys muun muassa lasten suojelemisesta heille sopimattomilta ohjelmilta, yleisölle kohdistetusta mainonnasta sekä niin sanotuista sponsoroiduista ohjelmista.

Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni uudistus on tarpeellinen, jotta lainsäädäntö saadaan ajan tasalle, vastaamaan nykyistä kehitystä sekä EU:n direktiivien vaatimuksia. Pidän lisäksi tärkeänä, että uudistuksella selkeytetään ja täsmennetään lainsäädännön tasolla eri tahojen oikeuksia ja velvollisuuksia.

Ed. Räsänen: Arvoisa rouva puhemies! Puutun puheessani vain yhteen näkökulmaan tässä lakiehdotuksessa, nimittäin direktiivien edellyttämään lainsäädännön uudistukseen erityisesti alaikäisten suojelun parantamiseksi.

Samalla kun esitan tunnustukseni lastensuojellisten näkökohtien huomioimisesta tässä esityksessä, ihmettelen sitä, miten liikenneministeriö on ollut hidas reagoimaan tähän tarpeeseen; vasta pakon sanelemana lainsäädäntöä on ryhtytty muuttamaan.

Lasten kehitykselle haitallisia ohjelmia säätelevän 19 §:n perusteluosuus on silmiinpistävän köykäinen eikä esityksessä löydy lainkaan nykytilanteen arviointia tämän suhteen. Toivonkin,

että valiokunta vakavasti paneutuisi tähän ja samalla evästäisi mietinnössään kyseisen pykälän tulkintaa.

Ensimmäinen kysymys herää elokuvien ennakotarkastuslainsäädännön mahdolliseen uudistukseen liittyen. Perusteluosuudessa todetaan näin: "Jos televisio-ohjelma on Valtion elokuvatarkastamon tarkastama, tulisi televisio-ohjelman sijoittelussa ottaa soveltuvin osin huomioon ne ikärajaluookitukset, jotka elokuvia sekä videoita ja muita kuvaohjelmia koskeissa laeissa on säädetty. Televisiotoiminnan harjoittaja voisi myös halutessaan tarkastuttaa ennakolta lähetettäväksi aiotun ohjelman Valtion elokuvatarkastamossa."

Pykälän tulkinta riippuu siis oleellisesti tulevasta ennakotarkastuslaista ja siitä, miten hyvin siinä huomioidaan lastensuojelunäkökulma, jonka joka tapauksessa toivoisin vahvistuvan tulevaisuudessa. Eli lainsäädännön uudistus on tällä hetkellä meille täällä eduskunnassa kysymysmerkki.

Toivon valiokunnan myös pohtivan sitä, miksi alaikäisiä suojeleva pykälä ei koske yhtä lailla radiotoimintaa. Tässähän puhutaan pelkästään televisiotoiminnasta. Toki television vaikutus on lapsen suurempi, mutta mielestäni näitä näkökulmia, aivan samoja eettisiä periaatteita, pitäisi edellyttää myös radiotoiminnalta. Lapset viettävät aikaansa monissa tilanteissa radion ulottuvilla kotona, koulutakseissa, uimahalleissa jne.

Toivon, että valiokunta kuulis lastensuojelun asiantuntijoita televisiotoiminnan sisällöstä, koska ymmärtääkseni pykälän tunnollinen noudattaminen vaatisi merkittäviä järjestelyjä nykyisiin televisio-ohjelmien lähetyksikoihin ja tietysti ohjelmaluokitteluihin, joita käytännössä ei ole tällä hetkellä lainkaan, etenkin väkivaltaviihteen suhteen. Tärkein kysymys tässä suhteessa onkin, mikä on lapselle haitallista väkivaltaviihdetta, mihin raja tullaan vetämään.

Tutkijat ovat viime aikoina nostaneet jälleen esiin televisioväkivallan haitallisen vaikutuksen lapsiin ja nuoriin. Suomalainen professori Kirsti Lagerspetz on todennut väkivaltaisen käyttäytymisen ja väkivaltaa sisältävien filmien katselun välisen syy-yhteyden olevan riittävän selvä, jotta voidaan suositella väkivaltaisten ohjelmien esittämisen rajoittamista. On myös todettu, että väkivallan vaikutus lapsiin riippuu oleellisesti siitä, miten väkivallantekijä kuvataan, onko hän ohjelmassa sankari vai antisankari.

Mediäväkivalta ulottuu hyvin erilaiseen ohjelmatarjontaan. Yhdysvalloissa on voitu osoittaa

muun muassa henkirikostilastojen valossa väkivallan lisääntyneen 6 prosentilla raskaan sarjan nyrkkeilyottelun kansallisia televisiointoja seuranneina kolmen päivän ajanjaksoina.

Yleisemmällä tasolla on todettu väkivaltaisten ohjelmien toimivan mallina väkivaltaiselle käyttäytymiselle ja vähentävän estoja väkivaltaista käyttäytymistä kohtaan. On myös havaittu, että valmiiksi väkivaltaiset henkilöt valikoituvat näiden ohjelmien katsojiksi ja näin omat hyökkäykset väkivaltaa vahvistavat.

Syksyllä 94 paletui 5-vuotias norjalaistytö Silje Fredergård kuoliaaksi kolmen 6-vuotiaan pojan pahoinpideltyä hänet ja jätettyä hänet lumihankeen. Tuossa yhteydessä pidettiin väkivaltaisten ohjelmien osuutta asiaan ilmeisenä. Myös viime kuukausina esillä olleet Yhdysvaltojen koulupoikien suorittamat ampumistapaukset ovat mahdollisesti olleet yhteydessä toimintaelokuvien antamiin esikuviin. Toimintatavat ovat löytyneet joistakin tällaisista toimintaelokuvista.

Tässä kävi jo ilmi, että Yhdysvalloissa on suunniteltu ikäsuositusten lisäksi kaikkiin vastaanottimiin asennettavaa niin sanottua v-sirua, joka voidaan ohjelmoida sulkemaan televisio esimerkiksi väkivaltakohtausten kohdalla. Ajattelen, että tätäkin järjestelmää tulisi harkita vakavasti meillä Suomessa. Tosin tiedän, että Yhdysvalloissa televisioväkivalta on vielä raaempaa kuin suomalaisessa tarjonnassa.

On kritisoitu sitä, että ohjelmamerkinnot eivät kuitenkaan viime kädessä estä lapsia katselemaasta heille haitallisia ohjelmia, ja näin varmasti onkin. Mutta luotan siihen, että näiden merkintöjen tuleminen edistää myös vanhempien heräämistä seuraamaan, mitä ohjelmia lapset katsovat. Samalla se antaa myös vanhemmille lisävaltuuksia perheen sisäisissä neuvotteluissa siitä, mitä ohjelmia lapset saavat katsoa ja mitä eivät.

Tietysti ihannetilanne olisi se, että vanhemmat yhdessä lasten kanssa katsoisivat ohjelmat ja samalla tarvittaessa voitaisiin sulkea tv-vastaanotin ja myös keskustella lapsia polttavista kysymyksistä, mutta käytännössä kiireisillä vanhemmilla ei useinkaan tällaiseen ole aikaa. Silloin nämä merkinnät palvelevat vanhempia heidän kasvatustyössään. Erään tutkimuksen mukaan yli viidesosa vanhemmista Suomessa ei millään tavoin ohjaa tai rajoita lastensa tv:n katselua, ja tähän mielestäni tulisi voida tarjota vanhemmille tukea.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on siis tältä osin hyvä. Mutta edelleen kritisoin sitä, että liikenneministeriö on ollut hidas turvaamaan las-

tensuojelunäkökulmaa ja ottamaan sitä ylipäänsä huomioon esityksissään. Otan tässä yhteydessä esiin toisen esimerkin. Nimittäin eduskunta hyväksyi viime keväänä telemarkkinalain käsitelyn yhteydessä pöytäkirjan, jossa edellytettiin, että hallitus ryhtyisi tutkimaan tehokkaampia keinoja torjua niin sanottujen eroottisten puhelinpalveluiden erityisesti lapsiin kohdistuvia haittoja. Samalla kehoitettiin hallitusta selvittämään mahdollisuudet tehdä näiden palveluiden saaminen käyttäjän ja teleyrityksen välisen sopimuksen varaiseksi, kuten esimerkiksi Tanskassa on hyvällä menestyksellä tehty. Saman suuntainen esitys on tullut myös oikeusministeriön työryhmältä, mutta liikenneministeriö ei ole tämän pöytäkirjan hyväksymisen jälkeen reagoinut tähän ongelmaan.

Ainoa muodollinen vastine on ollut seksipalveluyrityksille annettu ohjeisto itsesääntelyyn, millä ei ole itse ongelman kannalta mitään lastensuojelullista vaikutusta eikä mitään käytännön vaikutusta. Lapsilla on edelleen aivan samalla tavalla vapaa pääsy näille seksipuhelulinjoille ja heitä voidaan tämän toiminnan välityksellä myös käyttää hyväksi. Meillä on ollut oikeudessa useita jopa tuomioihin johtaneita tapauksia, joissa pedofiilit ovat käyttäneet hyväksi lapsia. Ilmeisesti meidän pitäisi tästäkin kysymyksestä saada aikaan Brysselissä EU-direktiivi, ennen kuin Suomen liikenneministeriö reagoi asiaan.

Ed. R. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnassa on viime vuoden helmikuusta alkaen ollut käsiteltävänä rikoslain uudistukseen liittyvä paketti, joka pitää sisällään myös seksuaalilainsäädäntöön liittyviä uudistuksia. Nyt on tullut esitys televisio- ja radiotoimintaa koskeaksi lainsäädännöksi, joka osittain käsittelee samaa asiaa. Täällä on edelleen kaivattu vuonna 1986 asetetun elokuvien ennakkotarkastustoimikunnan mietintöä. Toimikunta on saanut mietintönsä valmiiksi kahden jatkoajan jälkeen maaliskuun lopussa, ja sen yhtenä tehtävänä oli laatia ehdotus elokuvien ja muiden kuvaohjelmien ennakkotarkastusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistukseksi erityisesti lastensuojelun kannalta. Tästä johtuen tätä lakia on täällä tänään kaivattu. Tällä samalla kumottaisiin laki elokuvien tarkastuksesta, laki elokuvien tarkastuksen toimittamisesta ja myös vuonna 1987 annettu laki video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta.

Toimikunta on tehnyt työnsä niin pitkälle, että mietinnössä on selvä lakitekstiehdotus jo

mukana. Tästä syystä olisi varmaan paikallaan, että hallitus aika nopeasti käsittelee tämän asian ja lähettäisi sen eduskunnan käsiteltäväksi, koska näissä kaikissa kolmessa lakipaketissa puhutaan osittain samasta asiasta. Tietysti voi samalla toivoa, että ministeriöiden välinen koordinointi olisi sillä tavalla parempaa, että samaa asiaa selkeästi koskevat asiat kuitenkin pääosin olisivat talossa samaan aikaan käsiteltävinä.

Tämä uusi paperi, jonka toimikunta on tehnyt, ottaa kantaa suoraan lakitekstissä nuorille tarkoitettuihin ohjelmiin, niin että ”tämän ehdotuksen mukaan kuvaohjelmaa ei saa levittää eikä julkisesti esittää 18:aa vuotta nuoremmille, ennen kuin ohjelma on tämän lain mukaan hyväksytty levitettäväksi ja esitettäväksi, jollei jäljempänä toisin säädetä”. Tästä ehdotuksen mukaan säädettäisiin niin, että ”ohjelmaa ei koske tarkastusvelvollisuus, jos se sisältää kaiken ikäisille lapsille sopivia animaatio-, leikki-, askartelutai muita vastaavia esityksiä”.

Edelleen ehdotus ottaa kantaa siihen, että ”hyväksyessään kuvaohjelman esitettäväksi ja levitettäväksi 18:aa vuotta nuoremmille tarkastusviranomaisen voi kieltoperusteiden soveltamisen sitä edellyttäessä hyväksyä ohjelman esitettäväksi ja levitettäväksi 15, 11 tai 7 vuotta täyttäneille”. Eli 18 vuoden sisäänkin tulisi vielä kolme erillistä ikäporrasta, joiden perusteella voitaisiin päättää, minkä ikäiselle kuvaohjelmaa voidaan esittää. Sitäkin on vielä erikseen maininta, mitä voidaan esittää, jos lapsi on täysi-ikäisen seurassa.

Arvoisa puhemies! Toivonkin, niin kuin jo totesin, että tämä asiakirja nopeasti hallituksessa käsiteltäisiin ja tuotaisiin tänne eduskuntaan samanaikaisesti käsiteltäväksi kuin televisio- ja radiotoimintaa koskeva lainsäädäntö.

Täällä on tänään pitkään puhuttu Yleisradion ulkopuolisesta tai sisäpuolisesta hallituksesta. En ole kyllä kuullut minkäänlaista clouta siihen, minkä takia nykykäytännöstä pitäisi luopua, niin että olisi ulkopuolinen hallitus, ainakaan kokonaan. Kun käsillä oleva ehdotus lisäksi pitää sisällään sen, että niin voidaan tehdä, jos hyväksi nähdään, minusta se keskustelu tässä yhteydessä on tarpeetonta. Asia jää valittavan hallintoneuvoston ratkaistavaksi tarkoituksenmukaisuusperusteella.

Arvoisa puhemies! Kun täällä on tänään vertailtu myöskin ohjelmia keskenään, mikä on hyvä ohjelma milläkin kanavalla, niin tänä aamuna suoritin henkilökohtaisen gallupin. En to-

sin muista, mikä kanava voitti. Kun aamulla televisiota katsellessani näin ensimmäisen säätiedotuksen, siinä Nokian kaupungin yläpuolella paistoi aurinko. Vaihdoin välittömästi kanavaa, ja sielläkin oli säätiedotus ja Nokian kaupungin kohdalla pilvi. Ensimmäinen mainittu ohjelma oli aivan selvästi parempi. Sen sijaan kun edelleen jatkoin kanavien vaihtamista, molemmilla esitettiin pörssikurssien arvoja, ja ne pitivät täsmälleen yhtä keskenään.

Ed. Aittomies: Rouva puhemies! Pitää paikkansa, että keväisessä ilmassa on kymmentä eri säätä, niin äkkiä se vaihtuu. Kyllähän saattavat Nokian kohdalla ne pörssinousutkin jossain vaiheessa rupsahtaa, mutta toivottavasti eivät. Pari asiaa lyhyesti.

Tällä on vähätelty katsojalukujen merkitystä televisio-ohjelmassa. Kyllä minä lähdän siitä, että katsojaluvut ovat merkittävä puntari television ohjelmiin nähden pitkässä juoksussa. Tietysti tämä ei ole ehdoton edellytys. On olemassa pienryhmäohjelmia, joita välttämättä tarvitaan, sellaisia ohjelmia, jotka eivät vedä suuria katsojamääriä, mutta kyllä katsojamäärät ovat tärkeitä. Myöskin ohjelmantuottajien on lähdettävä siitä, että jos ohjelma lakkaa vetämästä katsojia eikä ole enää kiinnostusta, on se sitten Tuliporaa tai mikä hyvänsä, äkkiä vain alas ja sillä siisti ja jokin uusi tilalle.

Mitä tulee ulkopuoliseen hallitukseen, Ylehan on tietyllä tavalla valtio valtiossa, jossa on omat poliittiset toimintansa ja oma hallituksensa ja muuta. Tällainen poliitikoista tehty hallintoneuvosto, niin kuin olen sanonut, on symbolinen. Sillä ei ole mitään merkitystä. Se ei tee yhtään mitään muuta kuin siunaa sille tulevat asiat.

Näkis, että jos haluttaisiin, että eduskunta jollakin tavalla kovemmin ottein olisi kiinni Yleisradion toiminnassa hallintoneuvoston tavoin, se saattaisi sujua siten, niin mahdollisimman kuin se tuntuu, että jokin eduskunnan valiokunta säännöllisin ajoin, esimerkiksi liikennevaliokunta, kuulisi olemassa olevista tulevaisuudensuunnitelmista ja toteutuksista. Tällä tavalla valvova eduskunta olisi paremmin iholla näissä asioissa. Tämä, vaikkakin kansanedustajista koottu, ulkopuolinen hallintoneuvosto, joka menee sinne hienoihin huoneisiin kahvikuppiensa ja voileipiensä äärelle — ei tämä ole mitään kateutta — on aivan yhtä tyhjän kanssa. Mutta minun puolestani hallintoneuvosto saa olla. Se ei minun katsojalukujani ja -näkemyksiäni paljon tule muuttamaan.

Ministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Sehän olisi parodia sananvapaudesta, jos eduskunta rupeaisi keskustelemaan ja äänestämään ohjelmista. Ei tähän voi mennä. Jos halutaan vähän vaalia sananvapautta, pitää huolehtia siitä, että Ylen asema on mahdollisimman riippumaton eduskunnasta, hallituksesta, yrityksistä ja talouselämästä. Se on sananvapauden periaate, ja sitä pitää vaalia.

Ed. Räsänen puhui minusta aika hyvin väkivallasta. Siinä on vain se ongelma, että lainsäädännöllä on vaikeata estää ihmisiä katsomasta sitä, mitä lähetetään. Minä toivoisin, että alan yritykset itse kävisivät vähän parempaa, syvälle menevää, eettistä keskustelua siitä, mitä lähetetään. Minä olen joskus ihmetellyt sitä, että jos näytetään rakkautta, silloin vedetään aina viiva, mutta raakoja murhia saa näyttää ihan loppuun saakka. Lämmöllä ja rakkaudella on rajansa televisiossa, mutta raakuudella ei ole. Tämä on minusta jotenkin niin epäjohtomukaista, ja löytyy muitakin esimerkkejä. Tästä kannattaa hyvin paljon keskustella.

Minä oikein jaksan uskoa sensuuriin. Me yritimme rajoittaa tai sanotaan, että eduskunnan enemmistö yritti rajoittaa videoiden tuloa sensuroimalla niitä. Nyt joudutaan muuttamaan lakia, koska se oli tehtävä, johon viranomaiset eivät pystyneet. Kun ruvetaan puhumaan tavalla, joka muistuttaa sensuuria, silloin ainakin pitää reagoida ja reagoida aika voimakkaasti.

Ed. R. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun puhutaan Yleisradion hallinnasta, olen edelleen samaa mieltä kuin äsken puhujakorokkeelta, että tämän lakiehdotuksen antamisen jälkeen siitä on vähän tarpeetonta puhua, koska tämä mahdollistaa sen, että sinne voidaan valita ulkopuolinen hallitus, jos niin halutaan. Yleisradion hallintoneuvostohan valitaan toisella tavalla kuin muiden valtionyhtiöiden hallintoneuvostot, koska sen valitsee suoraan eduskunta. Muissa valtionyhtiöissä sen valitsee yhtiökokous. Hallintoneuvosto on toiminut huomattavasti kiinteämmin Yleisradion yhteydessä kuin muissa valtionyhtiöissä, paljon useammin, paljon aktiivisemmin ja paljon kantaa ottavammin. En ollenkaan väitä, ettei sielläkin kokouksissa kylmä kahvi ja kuiva pulla joskus jonkin verran kiinnosta.

Ministeri Norrback jo vastasikin sananvapauden osalta, joten siihen ei ole tarpeen tämän pitempää tässä yhteydessä puuttua. Me valiokunnassa katselemme, mitä tästä saadaan aikaan.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos ministeri Norrbackin puheenvuoron alkuosa liittyi tietyllä tavalla minun puheenvuorooni, en minä ainakaan ole tarkoittanut sitä, että jos eduskunta on mukana hallintoneuvoston välityksellä tai sen jokin valiokunta suorittaa tietynlaista valvontaa, niin koska tämä on eduskunnan radio, se tarkoittaisi, että alettaisiin sinne ohjelmia tehdä ja määrätä sitä. Mutta minä katsoisin, että jos halutaan, että tämä talo valvoo Yleisradion toimintaa edes jossain määrin konkreettisesti, saattaisi olla jokin muu ratkaisu parempi kuin valittu hallintoneuvosto, esimerkiksi tietty valiokunta, jolle voidaan antaa tietyn välein selvitys tulevaisuudensuunnitelmista, mutta ei siitä, jatketaanko Tuliportaita vai ei.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ed. R. Ojala jo hieman korjailikin ed. Aittoniemen aikaisempaa kritiikkiä, joka kohdistui hallintoneuvostoon.

Minä voin hallintoneuvoston uunituoreena jäsenenä, ministeri Skinnarin jälkeen tullessa ja kolmessa kokouksessa ollessa todeta, että kun tarkastelin sitä sisältä, mutta ulkopuolisin silmin vielä, niin kyllä sain nimenomaan sen käsityksen, että se paneutuu sinne tuleviin asioihin, tekee tärkeitä, suuria ratkaisuja ja suunnitelmia. Muun muassa juuri konserttitalohanke parhailaan on vilkkaan keskustelun kohteena. Kun hallintoneuvostolla on suora yhteys tähän taloon, poliittiset näkemykset tulevat esille, niin kuin eduskunnan tai valtion omistaman laitoksen kohdalla tulee ollakin.

Minusta se, mitä vierustoverini tässä esitti, oli asiaan edes vähääkään perehtymättä lausuttu kritiikki.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä vielä kerran sanon ed. Aittoniemelle, joka on arvostettu, viisas kansanedustaja ja jonka puheita aina tarkkaan kuunnellaan, että eduskunnan liikennevaliokunta on tiiviissä yhteydessä Yleisradion kanssa. Aina halutessaan pyyntöjen lisäksi liikennevaliokunta voi mennä Yleen vierailulle. Saadaan informaatiota tai saada Yleisradiosta joku tänne kertomaan asioista ja tulevaisuudensuunnitelmista aivan avoimesti. Se systeemi pelaa tänäkin päivänä. Siihen ei ole mitään tarvetta puuttua.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Täällä on ohjelmapolitiikasta ja muusta puhuttu monta tuntia enkä niihin halua puuttua. Haluan todeta

lähinnä takautuvasta televisiomaksusta, että tämä uusi periaate on sangen mielenkiintoinen. Siinä käsitykseni mukaan luovutaan niin sanotusta rikosoikeudellisesta menettelystä. Täällä todetaan nimenomaan, että luovuttaessa sakko-rangaistuksesta pyritään tehostamaan televisiomaksun maksuvelvollisuuden toteuttamista takautuvalla televisiomaksulla, joka olisi kaksinkertainen.

Tuntematta nyt ihan lainlaatijan tarkoitusta, riä ja ennen kuin valiokunnassa asiantuntijat on kuultu, tietyt täytyy ihmetellä hieman sitä, vaarantuisiko mahdollisesti television omistajan oikeusturva ja lähinnä siten, kun tässä sanotaan suoraan, että maksumääräys lähetetään suoraan tarkastajan kirjallisen ilmoituksen perusteella eli telehallintokeskus lähtee perimään maksua. Useimmiten ainakin tähän mennessä niissä tilanteissa, mitä itse olen työni puolesta aikani joutunut hoitamaan, näyttövaikeudet ovat liittyneet siihen, kuinka pitkään televisiota on katseltu. Ehkä tätä ongelmaa on hieman pohdittu, kun todetaan, että kaksinkertainen maksu voidaan periä enintään yhdeltä vuodelta. Saattaa olla, että tämä tulee aiheuttamaan käytännön toimisissa kentällä ongelmatilanteita, eli näyttökysymykset ovat hankalia.

Mutta tietysti täällä on yritetty siloitella uutta käytäntöä sillä, että telehallintokeskus voi hallintomenettelylain mukaan itse korjata omia virheellisiä ratkaisujaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Mene järkevyyden puolelle suorastaan. Pyydän anteeksi sitä! Mutta kun ed. R. Ojala lausui, että liikennevaliokunnalla on tietyllä tavalla vahvat suhteet Yleisradioon, niin kuin asianomaisella valiokunnalla tietysti kuuluukin, niin huomaan sitä aikaisemmin yksityiskohtaisesti tietämättä, että olin oikeassa heittäessäni liikennevaliokunnan valvovan roolin esiin.

Mutta sen sijaan se nykyinen hallintoneuvosto on symbolinen ja merkityksellinen. Eikä tämä ole minun oma ajatukseni. Tänä päivänä olen keskustellut erään hallintoneuvoston jäsenen kanssa, joka on sanonut, että minä olen täysin oikeassa tässä asiassa. (Ed. R. Ojala: Nimi, nimi!) — En minä täällä nimiä sano. Minä en ole koskaan vierittänyt toisten päälle mitään. — Mutta olen keskustellut ja hän sanoi, että näin se on. Yle on valtio valtiossa, jossa hallintoneuvostolla ei ole kuin kahvikuppivieraan asema ja sillä siisti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

2) Hallituksen esitys laiksi arvonnalisäverolain 79 ja 85 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 33/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys laiksi valtion erityisrahoitusyhtiöstä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 35/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. Wahlström: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukaan perustetaan uusi osakeyhtiömuotoinen erityisrahoitusyhtiö, joka hoitaisi vientitakuu- ja erityistakaustoimintaa sekä pienten ja keskisuurten yritysten luotto- ja takaustoimintaa. Yhtiö ottaisi hoitaakseen Valtiontakuukeskuksen ja Kera Oyj:n nykyiset toiminnot. Esityksen tarkoituksena on julkisesti tuetun erityisrahoituksen hallintoa uudistamalla lisätä tehokkuutta, läpinäkyvyyttä ja alueellista saatavuutta. Hallituksen esityksen mukaan uusi yhtiö myös tehostaisi valtion omistajaohjausta, vähentäisi toimintojen päällekkäisyyttä ja yhdistäisi nykyisen asiantuntemuksen hyödyttämään perustettavan yhtiön asiakaskuntaa.

Hallituksen esityksen yleisperusteluissa todetaan valtion erityisrahoituksen strategiset lähtökohdat seuraavasti: "Valtion elinkeinopolitiikan tavoitteena on yritystoiminnan, työllisyyden ja tuotannon sekä kansainvälistymisen edistäminen. Alueelliseen kehitykseen vaikuttaminen muodostaa osan yhtiön toiminnasta, kuten nykyisin Kera Oyj:ssä." Edellä sanottu peruslähdekohta on syytä pitää tarkkaan mielessä, kun eduskuntakäsittelyn aikana arvioidaan esitetyn lakipaketin tulevia vaikutuksia ja organisaation toimivuutta.

Lakiesitys asettaa yhtiön tavoitteeksi edistää

pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa sekä yritysten vientiä ja kansainvälistymistä. Pk-yrityksille suunnatussa toiminnassa tavoitellaan erityisesti pk-yritysten perustamisen kehittämistä ja laajentamista sekä niiden toimintaedellytysten parantamista ottaen huomioon aluepoliittiset tavoitteet.

Edellä sanottua ei voi liikaa painottaa, sillä onhan useissa yhteyksissä arvioitu oikeaksi asettaa tavoitteeksi noin 100 000 uuden työpaikan synnyttäminen pk-yrityksiin, jolloin ehkä pk-yritysten määrä vastaisi EU-maiden tasoa tässä vertailussa.

Työllisyyden parantaminen tulee eittämättä olemaan uuden yhtiön tärkein tehtävä lähivuosina. Tälle perustehtävälle uuden lainsäädännön pitää luoda edellytyksiä, ei asettaa esteitä esimerkiksi kilpailun vääristymiseen vedoten. Sellaista vaaraa ei näytä olevan. Uuden yhtiön tulisi siis säilyttää, kehittää ja tehostaa sitä hyvää toimintaa, jota nykyisissä organisaatioissa hoidetaan.

Kera on toiminut erittäin merkittävästi yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Tätä osoittaa muun muassa se seikka, että viime vuonna Keran rahoituksella vaikutettiin yli 11 000 uuden työpaikan syntymiseen. Erityisesti uusien yritysten perustamiseen tarkoitetut pienlainat toimivat tehokkaasti. Uutta työpaikkaa kohti käytetyn julkisen panoksen määrä oli noin 20 000 markkaa, mikä edustaa ehdottomasti tehokkuuden eurooppalaista huipputasoa.

Erityisrahoitusuudistuksessa on erityisesti tarpeen valvoa, että syntyvän yhtiön toiminta suuntautuu yhteiskunnallisten tavoitteiden toteuttamiseen ja että yhtiöllä säilyy tähän mahdollisuudet. Pk-politiikka on tärkeä toiminta-alue pyrittäessä työllisyyteen, tuotantorakenteen uudistamiseen ja yhteiskunnan kestäväan kehitykseen. Yhteiskunnallisia vaikutuksia voidaan pk-politiikassa saavuttaa vain toimimalla yritysten ehdoilla. Asiakaslähtöisyys on näin ollen myös tulevan yhtiön toimintaperiaate.

Lakiesityksen perusteluissa on todettu erityisrahoitusyhtiön yhdeksi toimintaperustaksi Keran kattava alueellinen palveluverkko ja läheisyys yrityksiin. Nämä muodostavat pohjan yhtiön asiakaslähtöiselle toiminnalle. Tässä suhteessa on tarpeen erityisesti torjua perusteluissa myös esitetty visio, jonka mukaan valtion roolin tulisi painottua yhä enemmän vain riskin jakoon ja markkinaehtoisten toimijoiden jakeluverkoston hyödyntämiseen.

Uutena piirteenä aiempaan lainsäädäntöön nähden lakiesityksessä nostetaan yhtiön toimin-

nan rajoitteeksi ainakin osittain suuntautuminen korjaamaan rahoituspalvelujen tarjonnassa esitettyjä puutteita. Rajoitus on merkityksellinen sopeutettaessa yhtiön toimintaa Euroopan unionin rahalaitossäännöstöön. Pitää nimenomaan havaita, että yhteiskunnallisen tavoitteenasettelun kannalta vaikuttaviksi saattavat muodostua juuri ne toimenpiteet, jotka poikkeavat rahalaitosten tavanomaisesta toiminnasta.

Koko lainvalmistelun aikana on näyttänyt siltä, että markkinapuutetta on tarkasteltu ainoastaan rahoituksen tarjoajan näkökulmasta. Tällöin ne tekijät, jotka aiheuttavat ongelmia rahoituksen kysyjille eli yrityksille, ovat jääneet huomiotta. Erityisrahoitusyhtiön toiminnan kannalta kysymys on olennaisen tärkeä. Asiakaslähtöisessä kysynnän puutteiden tarkastelussa rahoituksen saatavuuden ja riskinoton lisäksi ongelmia on viennin ja kansainvälistymisen rahoituksessa etenkin siirtymätalouden maihin. Kun pankkirahoitus pääasiassa perustuu vakuuksiin, talouden laskusuhdanteissa vakuuksien arvon aleneminen aiheuttaa ongelmia.

Pienet ja keskisuuret yritykset tarvitsevat rahoitukseen liittyen myös neuvontaa, jota pankit ovat rationointisysteistä supistamassa. Uudet toimintatilanteet voivat aiheuttaa tarvetta nopeisiin uudenlaisiin ratkaisuihin, joita rahalaitokset eivät pysty riittävän joustavasti tuottamaan. Nämä ja vastaavanlaiset muut esiintyvät ongelmatilanteet on tunnistettava rahoitusmarkkinoiden puutteiksi, joissa erityisrahoitusyhtiöllä avautuu toimintamahdollisuus.

Lakiesityksen perusteluissa on selvästi havaittavissa ilmentymiä kahdesta erilaisesta kulttuurista: asiakaslähtöisestä ja hallintovaltaisesta. Voidaan todeta, että lakiesitys antaa mahdollisuudet kahteen hyvin poikkeavaan toimintatapaan. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, siis elinkeinopolitiikan tavoitteiden ja työllisyyden kannalta asiakaslähtöisen toimintatavan toteuttaminen on ensisijaisesti tärkeää.

Jotta valiokunta voisi edellä olevaa arvioida ja valita parhaimman toimintatavan, pitäisi eduskuntakäsittelyn aikana olla käytettävissä myös suunnitellut alempiasteiset säädökset, ennen kaikkea yhtiöjärjestyks, jotta tiedettäisiin, miten käytännössä aiotaan toimia. Lakiesityksessähän hallinnosta hyvin vähän todetaan. Uskon kuitenkin, että eduskunnasta löytyy sellainen yksimielisyys, joka antaa uudelle yhtiölle hyvät toimintatavalliset ja painottaa juuri niitä seikkoja, joiden takia Keraa on tässäkin talossa pidetty erinomaisena.

Mainittu kaksijakoisuus toteutuu esityksessä myös yhtiön hallinnossa parlamentaarisen hallintoneuvoston ja suurelta osin virkamiehistä muodostuvan hallituksen suhteissa. Muutoinkin hieman ihmetyttää käsitteet "omistajuus" ja "omistajavalvonta" tai "omistajaohjaus". Nimitäin kansa kai se omistaja on ja sitä kautta eduskunta edustaa omistajaohjausta eikä pelkää kauppaja- ja teollisuusministeriöä.

Perusteluissa esitetään, että yhtiön hallituksen nimeäisi toiminnan käynnistyessä yhtiökokous mutta myöhemmin yhtiöjärjestyksen muutoksella hallituksen nimeäminen siirtyisi hallintoneuvoston tehtäväksi. Mielestäni ratkaisu on keino-tekoinen ja saattaa ohjata yhtiön toiminnan alussa väärille raiteille. Yhtiön hallituksen tulisi olla hallintoneuvoston asettama jo toiminnan alkaessa. Tämäkin on seikka, jota on syytä hyvin tarkkaan pohtia talousvaliokunnassa.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ehdotetut muutokset ovat luonteeltaan organisatorisia. Ymmärrän tämän niin, että tarkoituksena ei ole heikentää vaan vahvistaa tärkeäksi ja tarpeelliseksi koettua julkisesti tuettua erityisrahoitusta. Todettakoon vielä kerran, että työllisyyden ja pk-sektorin kehittämisen valtava työsaara edellyttää toimivan, byrokratiasta vapaan erityisrahoituksen hoitamista tulevaisuudessakin. Tärkeää on myös, että muutoksen yhteydessä turvataan henkilöstön asema, jotta asiantunteva ja tehokas toiminta voisi keskeytyksettä jatkua.

Ed. Aaltonen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Yhdyn kyllä hyvin pitkälle kaikkeen siihen, mitä ed. Wahlström edellä totesi, mutta kun hän korosti yhteiskunnallisten tavoitteiden toteuttamista uuden erityisrahoitusyhtiön osalta, mikä minusta on tärkeä korotus, niin haluaisin todeta, että tämän seikan painottaminen on välttämätöntä juuri sen vuoksi, että esityksessä toisaalta korostetaan voimakkaasti myös uuden yhtiön itsekannattavuutta. Selvää on, että uuden yhtiön täytyy rahoituksen tuotoilla kattaa myös toiminnan kulut ja luottotappiot, mutta kun kyseessä on tällainen erityisrahoitusyhtiö, joka selkeästi on valtiovallalle elinkeinopolitiikan instrumentti, niin silloin ed. Wahlströmin esiin tuomat yhteiskunnalliset tavoitteet ovat tärkeitä. Keran osaltahan ne ovat aina olleet yhtäältä aluepoliittiset tehtävät, tuotantopoliittiset tehtävät ja viime aikoina hyvin paljon pienryhtäjäyden edistäminen. Näistä seikoista uutta yhtiötä muodostettaessa tulee myös pitää kiinni.

Ed. K ä ä r i ä i n e n : Arvoisa puhemies! Keran ja Valtiontakuukeskuksen yhdistäminen Veraksi, niin kuin hankkeen työnimi kuuluu, on merkittävä, iso hanke. Yhdistämiseen liittyy myös varsin kunnianhimoinen tavoite, kun ottaa huomioon Keran luonteen ja Valtiontakuukeskuksen luonteen. Siinä on kysymyksessä kahden hyvin eri kokoisen ja myös eri luontoisen luottolaitoksen yhdistäminen yhdeksi. Ainakin neljäsä katsannossa kysymys on kahden erilaisen laitoksen yhteen liittämisestä.

Ensinnäkin, Kerahan edustaa hyvin selkeästi pk-yritysten ja myös aluepoliittisen rahoituksen väylää, kun taas Valtiontakuukeskus on painokkaasti juuri vientiyritysten rahoituslaitos. Toiseksi, kun ajattelee nykyisiä vastuita, niin Valtiontakuukeskuksen vastuuthan ovat 35 miljardin luokan tasoa, kun taas Keralla on kysymys 7 miljardin vastuista. Kolmanneksi, asiakasmäärissä on valtaisa ero. Keralla on viimeaikaisen laajentumisen seurauksena 17 000 asiakasta, kun taas Valtiontakuukeskuksella on 2 600 asiakasta. Neljäs ero on vielä sanottava, että kyllähän Valtiontakuukeskuksen toiminta on erittäin Helsinki-keskeistä, kun taas Kera on maakuntien ja alueiden organisaatio erittäin korostetusti.

Nämä erot minusta on syytä kyllä tuota esiin niitä liioittelematta sen takia, että kysymys on kuitenkin nyt näiden yhteen sovittamisesta ja voisi sanoa aivan uuden toimintakulttuurin hakemisesta. Uusi johto, mikä se sitten onkin, on tässä suhteessa kyllä erittäin haastavan tehtävän edessä. Sillä käytännössä kuitenkin hyvin pitkälle käy niin, että uusi valittava johto joutuu sitten nämä kaksi erilaista valtion erityisluottolaitosta yhteensovittamaan ja hakemaan uuden tien. Tässä mielessä kirjoituspöydän takaa on helppo tehdä suuria suunnitelmia, mutta kun mennään käytäntöön, se onkin sitten jo vähän eri asia.

Tärkeintä Veran — käytän sanaa Vera, koska se on kuitenkin hyvä työnimi — toiminnan kannalta on se, että se on todellakin asiakaslähtöistä, että se on yritysälähtöistä. Tässä mielessä uuden Veran toiminnan onnistuminen voi perustua nimenomaan Keran verkostoon, Keran ympäri maata ulottuvaan yrittäjien likelle tulevaan verkostoon. Mutta pelkästään tämä organisaatiomalli ei riitä, vaan myös sen otteen, joka varsinkin Keran toiminnassa on asiakasläheinen, pingottamaton suhde Keran ja asiakkaiden, yritysten välillä, soisi olevan myös tämän uuden Veran toimintakulttuurin pohjana. Silloin on toiveita, että tämä uusi erityisluottolaitos voisi omassa toiminnassaan onnistua asiakkaita, yrityksiä

tydyttävällä tavalla, jolloin myös on toiveita siitä, että syntyy uusia työpaikkoja kestäväällä tavalla. Sehän tämän hankkeen päätarkoitus täytyy olla, uusia työpaikkoja, uusia yrityksiä myös tätä kautta tähän maahan.

Itsekannattavuus on noussut tämän uudistus-hankkeen hyvinkin keskeiseksi uudissanaksi. Sen ymmärtää, mutta samalla siihen liittyy myös tietyllä tavalla pelottava kaiku. Tietenkin pitää lähteä siitä, että pitkän päälle hyvin monet uuden Veran toiminnoista ovat todellakin, niin kuin termi kuuluu, itsekannattavia. Mutta siinä rinnalla pitää aina koko ajan muistaa yhteiskunnallinen ja poliittinen elementti, yhteiskunnallinen vaikuttavuus, jolla ainakin me keskustassa tarkoitamme sekä pk-poliittista ajattelutapaa, sen eteenpäin vientiä että samalla myös nyt kyllä pois muodista olevaa aluepoliittista porrastusta, aluepoliittista ajattelutapaa. Minusta näitä ei voi häivyttää pois uuden Veran syntyessä, vaan niiden pitää olla varsin selkeästi näkyvillä, ja silloin tullaan siihen rooliin, joka eduskunnalla tämän uuden Veran toiminnan kannalta on.

Aluepolitiikastahan on lain pykälissä ja perusteluissa kiitettävästikin mainintoja, mutta ehkä siellä on täsmentämisen ja viilaamisen varaa niin, että aluepoliittinen tarkoitus tulee nykyistään selkeämmin näkyville. Tämä on minusta aika tärkeää sen takia, että muutoin tällä hetkellä eletään tässä maassa kansallisen aluepolitiikan kannalta varsin vaisua aikaa, voi sanoa myös, että varsin synkkää aikaa. Se aluepoliittinen työ, jota Kera edustaa vielä tänäkin päivänä, pitää siirtää uuden Veran toimintaan voi sanoa, että lähes sellaisenaan ja mieluusti aina vain vähän terästyneempänä kuin tähän saakka.

Uuden Veran hallinto on tärkeä asia ja siinä on silloin kysymys hallintoneuvoston asemasta ja niin muodoin eduskunnan asemasta. Olen samalla kannalla kuin ed. Wahlström siinä, että hallintoneuvoston aseman täytyy olla selkeä jo heti alusta lähtien, jo heti silloin, kun Vera lähtee liikkeelle ja kun valitaan hallitusta sekä toimivaa johtoa. Lähdemme siitä, että on tehtävä muutos valiokuntavalmistelussa ja tässä salissa siinä, että hallintoneuvosto heti alusta lähtien on uuden muodostuvan Veran ”isäntä” ja että se näin muodoin myös pääsee heti vaikuttamaan ja siis valitsemaan hallituksen ja toimivan johdon.

Näinkin kovan tai selkeän kannan uskallan sanoa sen takia, että kokemukset Keran toiminnasta tässä mielessä ovat olleet näitten vuosikymmenten aikana ihan viime aikoihin saakka

erittäin rohkaisevia. Niitten perusteella kyllä uskaltaa selkeästi vaatia hallintoneuvoston asemaa heti alusta lähtien päättäväksi ja ohjaavaksi.

Puolueiden yhteistyö Keran toiminnan ohjaamisessa täällä eduskunnassa sekä hallintoneuvostossa on esimerkillistä. Voi sanoa, että sehän on poikkeuksellista, että jonkin valtionyhtiön tai ylipäättään valtion politiikan osalta puolueet ovat löytäneet toisensa niin hyvin kuin Keran tiimoilta ovat löytäneet riippumatta siitä, mikä on kulloinenkin hallituspuhja ja mikä puolue sattuu olemaan opposition penkillä. Minusta on ilman muuta viisasta uuden Veran toiminta-ajatuksen kannalta jatkaa tässä yhteisymmärryksen hengessä suurimpien puolueiden ja kaikkienkin puolueitten välillä. Se on voimavara Veran syntymistä ja toiminnan onnistumista silmällä pitäen. Kun eduskunnasta on tuki laajalla pohjalla, se kyllä antaa tiettyä jyrkyyttä myös syntyvälle uudelle Veralle.

Sen takia hallintoratkaisu ei ole mikä tahansa asia, vaan sillä on toiminnan onnistumisen kannalta iso merkitys. Toivon keskustankin puolelta, että tätä puolueiden välistä hyvää, konstailematonta yhteistyömallia voitaisiin soveltaa myös Vераа synnytetessä ja Veran toiminnan aikana heti alusta lähtien ikään kuin jatkumona siitä, miten asiat ovat tällä hetkellä Keran osalta.

Lopuksi, arvoisa puhemies, viittaan pääkonttoriasiaan, josta helposti muodostuu julkisuudessa iso ja helppo kädenvääntö. On tietysti ymmärrettävää, että pääkonttoritoimintoja valmisteluvaiheessa pyritään jakamaan Helsingin ja Kuopion kesken. Se on ymmärrettävä asia. Mutta jossakinhan täytyy kuitenkin olla uuden muodostuvan Veran pääpaikka, se kotipaikka, siitä huolimatta, että pääkonttoritoimintoja todellakin voidaan asetella sekä Helsinkiin että Kuopioon, joka jako ehkä on jopa perusteltua. Mutta jossakin sen pääpaikan täytyy olla.

Itäsuomalaisena kansanedustajana kyllä toivon, että Kuopio voisi tässä suhteessa olla uuden Veran niin sanottu kotipaikka ja pääkonttoripaikka, ja toivon, että tässäkin voitaisiin toimia laajan yhteisymmärryksen pohjalta. Kun on paljon puhuttu siitä, että Itä-Suomi kaipaakin erityistä nostoa, josta vallitsee laaja yhteisymmärrys politiikankin kentällä, tässä olisi kyllä nyt hyvä tilaisuus osoittaa, että asian laita on tällä tavalla, että tarkoitamme sitä, mitä sanomme kansanedustajina ja eri puolueitten edustajina.

Kun siis uuden Veran pääkonttori-kotipaikkaa määritellään, olkoon se Kuopio. Mutta toki tässäkin pitää pystyä ajattelemaan järkevästi,

myös henkilökunnan asemaa ja ongelmia. Pitää pystyä ajattelemaan niin, että toimintoja pitää voida jakaa Helsingin ja Kuopion kesken järkevällä tavalla.

Ed. K u o s m a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustajat Wahlström ja Kääriäinen pitivät todella hyvät ja rakentavat puheenvuorot tulevasta Verasta, jota yrittäjänä tietysti lämpimästi kannatan.

Muistutan kuitenkin, että tämä on puhdas organisatorinen toimenpide eli kaksi yhtiötä fuusioidaan toisiinsa. Mitään tukijärjestelmiä ei todella muuteta. Valtion yritystuen instrumentteja ja rahoituselementtejä ei muuteta millään tavalla. Esitys ei sisällä mitään uusia tukiohjelmia, ei mitään erityistukea anneta uudelle yhtiölle. Eli kysyn vain, missä sitten ovat ne työkalut, joilla esimerkiksi ed. Kääriäisen puheenvuorossa mainittuja tehtäviä voitaisiin hoitaa. Käsittäakseni tässä on kysymys, ainakin lähtökohtana, vain siitä, että jatketaan vanhaan malliin ja jatkossa sitten säästöt saadaan ainoastaan henkilökuntaa vähentämällä jnp. Eli jos joku uusi yhtiö valtion puolesta perustetaan, on annettava instrumentit, joilla hoitaa sitä lainsäädännön suomaa tehtävää, mutta tässä tapauksessa epäilen, että niitä ei tule.

Ed. A a l t o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi ed. Kuosmaselle toteaisin, että kyllä hallituksen esityksen perusteluista löytyvät aika selkeästi ne syyt, miksi tätä uudelleenjärjestelyä ollaan tekemässä. Ne ovat siitä helposti luettavissa.

Sitten ed. Kääriäisen puheeseen. Ilmeisesti on niin, että Kera Oy:n toiminta on nauttinut jo pitkään tasavallassa niin suurta kannatusta, että opposition edustajien kanssa on vaikea olla eri mieltä, kun tällaista tärkeää uudistusta tehdään. Mutta eräaseen seikkaan haluaisin hiukan kajota ed. Kääriäisen puheessa.

On aivan oikein sanottu, että näiden kahden erityisrahoituslaitoksen yhdistäminen on kunnianhimoinen tavoite. Siinä sovitetaan yhteen kaksi hyvin erilaista yrityskulttuuria, jos nyt Vtk:sta voi yrityskulttuurina puhuakaan, se on enemmän ollut virkamiesohjauksessa oleva laitos. Mutta joka tapauksessa ed. Kääriäinen sitä aivan oikein korosti.

Mutta kun ed. Kääriäinen puhuu laitosten kokoeroista rinnastamalla Vtk:n 35 miljardin vastuut ja Keran 7 miljardin vastuut, niin tämä ei välttämättä anna oikeaa kuvaa suuruusluokka-

eroista, koska vain riskiluotot, joita Kera myöntää, ovat tase-erä, takuut eivät sitä ole.

Yhdyn hyvin pitkälle myös ed. Kääriäisen käsityksiin siitä, millä tavalla hallintoneuvoston asema tulee järjestää. Hallintoneuvostolla voi olla merkittävä asema niin kuin tähänkin asti vain, jos sillä edelleenkin tulee olemaan ne tärkeät tehtävät, että se asettaa yhtiön hallituksen ja valitsee yhtiön toimivan johdon.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmaselle: Minä kyllä näen tämän uuden Veran rakentamisen sitenkin syvällisempänä ja isompana asiana kuin vain organisatorisena muutoksena. Kysyitte työkaluista. Jos nykyiset aluepolitiikan ja pk-politiikan välineet voidaan siirtää uuden Veran työkaluiksi, niin kuin nyt näyttää, sanotaan, että se on kohtuullinen, se on siedettävä tilanne. Mutta ilman muutahan tarvitaan vieläkin väkempiä työkaluja, uutta tuotekehittelyä. Tämä uusi Vera-lainsäädäntöhän ei sitä tietenkään estä, vaan se antaa siihen toki ihan hyvät mahdollisuudet.

Ed. Aaltoselle: Emme voi kiistää sitä, etteivätkö nämä kaksi laitosta ole todella perin erilaisia. Tuskin tässä meillä mitään isompaa ristiriitaa ajattelutavoissamme on. Näenkin sillä tavalla, että silloin saadaan todella hyötyä asiakkaita, yrityksiä ajatellen, jos Valtiontakuukeskuksen nyt käytössä olevat instrumentit voidaan siirtää tehokkaalla tavalla yritysten lähettyville ja käyttöön kentällä Keran verkostoa hyväksi käyttäen. Silloin on saavutettu minun mielestäni kyllä iso hyöty itse tämän pääasian kannalta, pk-yritysten ja työllistämisen kannalta.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Keran ja Vtk:n yhdistämisellä pyritään synergiaetuihin, tehokkuuteen ja luonnollisesti työpaikkojen luomiseen. Työllisyysvaikutukset on huomioitava mielestäni koko maata ajatellen, varsinkin kun työttömyysprosentit ovat hyvinkin vaihtelevaisia alueittain ja kunnittain.

Myös olen huolissani siitä, millä taataan, että pienimmät yritykset eivät jää näissä rahoitusasioissa suurimpien jalkoihin isossa uudessa organisaatiossa. Pienempien yritysten, mukaan lukien työvoimavaltaiset palveluyritykset, mahdollisuudet rahoituksen saamiseen ilman liian monimutkaista byrokratiaa on turvattava. Tässä tulevat oleellisesti mukaan te-keskukset, joiden yhteyteen nämä Keran toimistot ilmeisesti tullaan sijoittamaan. Jos te-keskusten ja uuden

erityisrahoitusyhtiön sujuva yhteistyö onnistuu, se antaa koko uudistukselle onnistumisen edellytykset.

Myös valvonnan osuus on oleellinen, millä tavalla se järjestetään. Vastuu on kirjattava niin yksiselitteisesti lakiin, että siitä ei tule epäselvyyttä. KTM tulisi vastuutahoksi. Tämä vastuu ei kuuluisi Rahoitustarkastuksen valvonnan piiriin.

Tilintarkastajat luonnollisesti suorittavat omaa tarkastustaan, mutta se ei mielestäni riitä. Mutta ei myöskään riitä se, että annetaan joitakin toimiohjeita, joissa vastuu jää liian suppealle piirille. Tämä on oleellinen asia koko onnistumisen kannalta.

Ed. A a l t o n e n : Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti pääkonttorikysymykseen, joka varmasti on kuopiolaisille ja savolaisille hyvinkin tärkeä kysymys. Minä haluaisin korostaa sitä seikkaa, että minusta tärkeätä olisi, että Keran henkilöstö, joka tänään Kuopiossa työskentelee, voisi mahdollisimman laajassa mitassa säilyttää työpaikkansa siellä.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Tämä esillä oleva lakiesitys valtion erityisrahoitusyhtiöstä on erittäin tärkeä asia. Edellä on tullut jo esille se, että nyt tavallaan yhteenliitetään kaksi varsin erityyppistä ja kulttuuriltaan erilaista yksikköä, Kera ja Valtiontakuukeskus. Keran osaaminen on erityisesti pienyritysten rahoitusyksikkönä. Vastaavasti Valtiontakuukeskuksen pääasiakas, osaaminen on suuryrityksissä.

Sen vuoksi haluaisin ottaa erityisen painavasti esille sen näkökulman, että kun tämä yhteensovitus toteutetaan, nyt on mahdollisuus ratkaista erittäin vaikea pienyritysten vakuusongelma. Toivon mukaan tätä kautta tulee nimenomaan lisäarvoa ja uusia instrumentteja, joilla voidaan helpottaa pienyritysten vakuus- ja takausjärjestelyjä. Minusta tämän asian huomioon ottaminen on ehto ja edellytys sille, että tämä kokonaisuus tulee nykyistä paremmin palvelemaan myös yhteiskunnallisia tavoitteita pienyritystoiminnan lisäämiseksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

4) Hallituksen esitys laiksi kuljetusten alueellisen tukemisesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 32/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 36/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laiksi työsopimuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys 37/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi yritystuesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 24/1998 vp

Talousvaliokunnan mietintö 7/1998 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Juhana: Arvoisa puhemies! Oikeastaan tämäkin asia liittyy hyvin läheisesti juuri käytyyn keskusteluun Keran — Veran asiasta, jossa voi vain toivoa, että se uusi yhtiö, joka syntyy, jatkaisi meille tutun Keran hyviä perinteitä. Joka tapauksessa asia, joka on toisessa käsittelyssä, yritystukien laajennus, on hyvin tärkeä, kun ajatlemme suomalaisen yritteliäisyyden mahdollisuuksia, meidän yritystemme laajentumismahdollisuuksia ja monipuolistumista ja aivan erityisesti sitä, miten järkevällä tavalla kyetään luomaan uusia työpaikkoja.

Hallituksen esityksessä on huomioitu nimenomaan palveluyritysten mahdollisuus entistä laa-

jemmin saada yritystukia. Siinä todetaankin, että palvelusektori muodostaa Suomessa kuten muissakin kehittyneissä teollisuusmaissa ylivoimaisesti suurimman osan kansantuotteesta ja työllisyydestä. 20 viime vuoden aikana palvelusektori on ollut suurin ja kasvava työllistäjä. Siksi tukien myöntäminen laajemmin palveluyrityksille edistää osaltaan uusien pienten ja keskisuurten yritysten ja työpaikkojen syntyä. Tämä on aivan totta ja tämä on siinä mielessä aivan välttämätön uudistus.

Toinen asia on se, että tässä tulee uudelleen selvitettyä määritelmät pieni ja keskisuuri yritys sillä tavoin, että olemme kansainvälisesti samalla tasolla. Minusta ne rajat, jotka hallituksen esitykseen nyt, liittyen eurooppalaiseen järjestelmään, on laitettu, ovat mittasuhteiltaan ja myös toimintamalliltaan aivan oikeat, ja on hyvä, että tämän laatuinen täsmennys on tullut.

Minusta se, että kehittämistukea tarkoituksenmukaisella tavalla voitaisiin myöntää entistä laajemmin palvelusektorille, on siis hyvin perusteltu. Se, mitä työtä Kera on tehnyt pienyrittäjä-, naisyrittäjäpuolella jne., on ollut esimerkinomaisesti erittäin hyvin perusteltu ja hyvä ja tätä ainoastaan pitää laajentaa.

Kun valiokunnan perusteluissa todetaan, että vastaisuudessa saattaa olla tarpeen määritellä, missä muodossa yritystuki on tarkoituksenmukaisinta myöntää — lainoina, takauksina vai avustuksina — se antaa minulle mahdollisuuden eräisiin havaintoihin juuri tämän asian suhteen, joka Suomessa on aika problemaattinen alue yritystoiminnassa. On selvää, että ne linjanvedot, joita yhteiskunnassa on käyty näiden muotojen suhteen, ovat sellaiset, että yrityksen starttaamiseen ja kehityskustannuksiin sekä uuden innovointiin verrattavat avustukset ovat luonnollisia ja mielestäni kannatettavia, mutta tervein tapa yritystoiminnan tukemiseen osaavalle yritykselle käytännössä ovat takaukset ja lainat. Kehitys on tässä mielessä kulkenut sen ohella, että koko kohdealuetta on myös väljennetty, aivan oikeaan suuntaan, ja sitä pitää kannustaa.

Haluaisin vielä kerran siinä antaa täyden tunnustuksen Keralle, sen valmiudelle kehittää ja toteuttaa aktiivisesti tämän ajattelutavan mukaisia tuotteita. Siksikin liittyen äskeiseen keskusteluun aivan hyvin se toivomus on lisättävissä ja oikeastaan velvoitettavissa tulevan Veran toimintaan, että tätä aktiiviteettia pitää säilyttää ja jatkaa ja myös pitää olla kykyä tappion vastaanottoon silloin, kun ajatellaan takausten ja laino-

jen antamista nimenomaan Keran, Veran tapaisesta laitoksesta.

Tässä yhteydessä, kun perusteluja katsoo, siis lainat, takaukset, avustukset, tulemme kuitenkin tuhansien, vähintään tuhansien leimalla merkittyjen suomalaisten yrittäjien päivittäisiin ongelmiin. Tiedämme, että tietokone ilmoittaa muutamassa sekunnissa sinua koskevat kaikki epäonnen merkinnät jokaiselle niistä kysyvälle. En rohkene edes arvioida tällaisten henkilöiden määrää, mutta vähintään kymmeniätuhansia ellei satojatuhansia Suomessa tämä elämänvaihe koskee. Kun siis osaavalla ihmisellä ei ole latiakaan omaa pääomaa, merkintöjen vuoksi hän ei saa mistään lainaa tai takausta, me menetämme Suomessa koko ajan valtavasti osaamista ja ammattitaitoa, joka mahdollisuuksien puuttuessa purkautuu lannistumisena tai harmaana taloutena. Kolmas vaihtoehto on riskeerata vielä mahdollisesti perheellä, puolisoilla, lapsilla oleva varallisuus ja yrittää sen puitteissa taikka aivan vieraan ihmisen puitteissa, mikä tietenkään maineeltaan ei ole sillä tavoin paikallaan kuin perheyrittäminen.

Haluan käyttää tässä omaa esimerkkiäni, esimerkkiä, jossa takausten kautta menetin kaikki. Ehkä olen kuitenkin sellainen tyypillinen yrittäjä, koska en ole antanut periksi kokiessani oikean idean ja kokiessani halun tehdä sitä työtä, jonka uskon osaavani. Tässä järjestelmässä, jossa meitä siis varmasti on kymmeniätuhansia, ellei satojatuhansia, ei ole mahdollisuutta tienata enää itselle mutta on mahdollisuus ainakin perheyrittämisen kautta yrittää löytää tienasta, pääomia ja tulevaisuutta tuleville polville. Monen muun tavoin olen siis tässä esimerkissä päätenyt siihen, että teen palkatonta työtä yhtiön, yrityksen hallituksessa, yrityksen, jonka perheenjäsenet omistavat, ja yhtiön, joka tekee aivan tyydyttävää tulosta. Kaupan alalla toimivan yhtiön myynti on tänä vuonna varmastikin noin 10 miljoonaa markkaa. Se työllistää nyt kuusi henkeä, ja otamme parhaillaan henkilöitä lisää. Minulla on tietysti eduskuntatyön ohella tässä mielenkiintoista työtä, ja yritys voi hyvin.

Kun monella tavalla tutuksi tullut nimeni vuosien varrella, vajaa parikymmentä vuotta eduskunnassakin, antaa mahdollisuuden ympäri maata tuttujen ja tuntemattomien ottaa yhteyksiä, aina puhun kentän yhteyksien ostopaikkaa, minä voin todella vakuuttaa, että tämän laatuista yhteyksiä on valtavasti paljon. Entiset yrittäjät, yrittäjien puoliset, lapset, jotka ovat joutuneet vaikeuksiin, yrittävät kysyä neuvoa, mitä mahdollisuuksia tässä tapauksessa on löytää ulospääsytie,

löytää mahdollisuus aloittaa hyvältä tuntuva yritys tuotteilla, joilla on kysyntää, alueilla, joilla on mahdollisuuksia, ja työllistää samalla lähiympäristöä ja ihmisiä.

Minä en halua puheenvuorolleni väärinymmärtäjiä, joita helposti aina löytyy, enkä siis puhu omasta asiastani, mutta käyn tässä mielessä kaikki nämä ongelmat perusteellisesti tuntevana hyvästä esimerkistä. Huonona esimerkkinä tietysti olen siinä, että normaali yrittäjä normaalisti väsy jatkuvaan tutkimiseen, vastineiden antamiseen ja jos jonkin sortin eripuoliseen riipotteluun. Se ei kuulu normaaliin yrittämiseen, ja siinä mielessä, kuten totesin, esimerkkinä ei ole hyvä.

Mutta tämän asiakohdan yhteydessä minusta on hyvä tilaisuus antaa kaikki tuki orastavalle keskustelulle niistä eri vaihtoehtoista, joilla lukuisat osaavat yrittäjät vapautettaisiin pakko-paitahorroksesta tekemään uudelleen työtä ja samalla työllistämään kansalaisiamme. Minusta olisi nyt aika, että erään laatuinen kateuden ja vahingonilon panna näiden ihmisten osalta vähitellen katkeaisi. Meillä on suuri resurssi käytettävissä, kun me katsomme, miten palvelualan yritykset esimerkiksi ovat suurin työllistäjä; kymmenittäin, kymmenintuhansin voidaan kehittää ja löytää uusia yrityksiä. Eivät tietenkään yleisen elämäkokemuksen mukaan kaikki onnistu uudelleenkaan, mutta moni onnistuu. Näissä ratkaisuissa siksi olisi nyt todella tärkeän reformin paikka, jolla suuri voimavara vapautettaisiin käyttöön.

Minusta julkisuudessa ja ehkä jo hallituksenkin piirissä esillä olleita eräitä mielenkiintoisia ajatuksia on ollut liikkeellä. Jos todella vapaudumme tällaisesta ajatuksellisesta kahleesta yhteiskunnassamme, kansalaisten piirissä ja valtiotavallan, takauslaitosten ja pankkien kesken, että löydämme sellaisen ratkaisun, jonka yhteiskunta hyväksyy, siihen pitäisi välttämättä pyrkiä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Kun parisen vuotta sitten yritystukilakeja uudistettiin, tehtiin pieni toimialalajennus. Jo silloin keskusteltiin siitä, eikö työpaikkoja voisi luoda suuremmalla toimialalajennuksella yritystukien kohdalla.

Nyt esillä oleva esitys on oikean suuntainen. Olkoot sitten entiset Vtk ja Kera tai uusi Vera

myöntäjinä, yritysten alkutaipaleen tai investointi- tai kehitysvaiheessa on aiheellista yhteiskunnan olla antamassa onnenpotku, tötäisy eteenpäin yritykselle, näin myös työpaikkojen luomiseksi.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa herra puhemies! Näin vanhana yrittäjänä ihmettelen sitä, että kukaan ei Suomessa eikä EU:n alueella tänä päivänä aloita uutta yritystoimintaa ilman jonkinlaista tukea. Ei käy enää se vanha systeemi, niin kuin minä aloitin 1.1.70, että tuki tuli ainoastaan korkeintaan vaimolta kotoa. Minkään näköistä yritystukea ikänä en ole saanut ja 2 miljardin edestä olen urakoinut omaan piikkiin. Tuntuu pahalta, kun on tähän menty kansallisella ja sitten EU-tasolla, että todella heti mennään veronmaksajan kukkarolle, jos aletaan järjestää jonkinmoista yritystoimintaa — sanon ”järjestää” yritystoimintaa, koska monta kertaa liikeidea on jo aluksi niin huono ja loppuun tuomittu, että se varmasti ei tuota hedelmää, korkeintaan vuoden kaksi, sen aikaa kun tukirahaa saadaan.

Mitä itse asiaan tulee, hallituksen esitykseen, että laajennetaan yritystuen antamista, en luonnollisestikaan sitä vastusta, mutta näkisin samalla tavalla kuin ed. Juhantalo täällä, että mieluummin annettaisiin menestyvälle yrittäjälle, joka laajentuu ja jonka omat pääomat eivät riitä, takauksia ja lainoitusta. Sitä se yritys tarvitsee ja sillä tavalla yritys pääsee parhaiten eteenpäin. Omalta kohdaltani muistan, että kun yritys voimakkaasti kasvoi, esimerkiksi valtion asfalttiurakoihin mistään ei saanut, ei pankeilta, ei keneltäkään vakuuksia, ja se on yrittäjien ongelma. Tulin sitten siihen tulokseen, että paras on vain tulorahoituksella hoitaa. Jälkeenpäin olen miettinyt tätä asiaa ja tullut siihen tulokseen, että olinpa viisas mies.

Ed. Aaltonen: Herra puhemies! Periaatteessa ed. Kuosmanen on aivan oikeassa puhuessaan yritystukea vastaan, mutta me hyvin tiedämme, että meidän pitäisi saada aikaan muun muassa innovatiivista yritystoimintaa, jonka alkuvaiheessa ei synny vakuuksia, ja että tällaisten yritysten on vaikea saada luottoa, jollei meillä ole esimerkiksi Keran tapaisia erityisrahoituslaitoksia, jotka voivat myöntää lainoja ilman turvaavaa vakuutta ja sitten jonkinlaisella korkotuella. Myös jos pyrimme huolehtimaan oman yritystoimintamme kilpailukykyvyydestä muun Euroopan kanssa, silloin voidaan ajatella sen

tyyppisiä tukielementtejä kuin muuallakin harastetaan.

Mitä palvelusektoriin tulee, jota ed. Juhantalo korosti, voisi sanoa, että aika myöhään me nyt olemme liikkeellä. Meillä on perinteisesti aina osattu arvostaa vain teollisuutta ja suurta teollisuutta työllistäjänä. Nyt on viime vuosina nähty palvelujen merkitys. Se on entistä suurempi työllistäjä. Kun hiukan katson edelliseen keskusteluun niin kuin ed. Juhantalokin, voin todeta, että Kera Osakeyhtiö, joka yhtiöluonteesta johtuen on aina ollut toiminnassaan hyvin markkina- ja asiakaslähtöinen, on meitä hallintoneuvostossa istuvia poliitikkoja myöten jo kauan sitten tajunnut sen, että myös palveluelinkeinoille pitää löytää riskirahoitusta, mutta tässä tulevat kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehet monta vuotta meidän perässämme.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Tulee vanha sanonta mieleen, että ”ennen oli miehet rautaa” ja näin edelleen. Liekö tänä päivänä?

Yritystoiminta oli aikaisemmin elämäntapa. Se ei ollut ammatti eikä sillä ollut ammatin asemaa, jota sillä ei oikeastaan ole vielääkään. Riskin ottamisen halua ja kykyä kuitenkin löytyi, ja sitä tulisi löytyä tänäkin päivänä ilman tukiakin, mutta kun tiedetään, että yrittäjälle ei ole samanlaista sosiaaliturvaa esimerkiksi kuin vastaavaa työtä tekeville työntekijäpuolen ihmisille, ei tänä päivänä välttämättä löydy tällaiseen riskiin halukkaita, joten on ihan hyvä, että tällaisella yritystuella pyritään vähän antamaan potkua. Ei jatkokaan kuitenkaan ilman työntekoa onnistu.

Ed. Juhantalo: Herra puhemies! Samoin kuin ed. Aaltonen olen periaatteessa samaa mieltä ed. Kuosmanen kanssa. Suomea ei voi tehdä sellaiseksi järjestelmäksi, jossa tuen avulla kilpaileva yritys saa kilpailuetua. Meillähän jo valtavasti epäonnistuneen 90-luvun alun jälkeen tietysti on saneeraus- ym. järjestelmiä, jotka joissakin tapauksissa tuovat virheellistä kilpailua — ja aika monessakin tapauksessa.

Mutta halusin käyttää hyväksi tuota esimerkiksi myös siksi, että paitsi hyvä yritys, joka laajetessaan tarvitsee tukea, myös yrittäjä, ihminen, jolla ei ole aineellisia mahdollisuuksia mutta on henkistä pääomaa, tarvitsee yhteiskunnalta erilaisia tukimuotoja voidakseen panna jalalle jälleen toimivan ja hyvän yrityksen. Avustuspolitiikan aika on varmasti loppu. Se kuuluu siihen, mihin ed. Aaltonenkin viittasi, mielestäni starttaamiseen, se kuuluu innovatiivisuuteen, kor-

kean teknologian kehitystyöhön ym. Sieltä sille löytyy vielä paikkoja, mutta silloin, kun puhumme todellisesta terveestä järjestelmästä, kysymykseen tulevat takaukset ja lainat, koska aika harvoin keksitään niin loistavasti tuottava idea, että omat pääomat kertyisivät siinä tahdissa kuin idea muuten edistyisi, vaikka idea edistyisi terveellä, oikealla pohjalla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 9, 11, 15 ja 16 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 19/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Ed. Aittomies: Puhemies! Oli tarkoitus puhua tästä asiasta vähän pidempään, mutta en viivytä eduskunnan istuntoa. Totean tärkeimpänä asiana tästä laista, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta, että tämän tarkoituksenahan on perustaa eettinen lautakunta, jonka tehtävänä on keskustella ja aprikoida terveydenhuollon tilaa ja tulevaisuutta eettiseltä ja periaatteelliselta puolelta. Tämä on tärkeätä siinä mielessä, että juuri tällä hetkellä resurssien puutteen vuoksi terveydenhuollossa ja

myös vanhustenhuollossa on jouduttu tietynlaisen priorisoinnin eteen, toisin sanoen joudutaan laskemaan sitä, kuinka kallista hoitoa ja miten paljon kunkinikäiselle ihmiselle annetaan eli ihmisten terveys ja sen hoitaminen asetetaan tärkeysjärjestykseen.

Tämä on varmasti perusteltua. En sitä vastaan väitä, mutta jos tällainen ihmisten terveyteen ja ehkä elämään vaikuttava asia etenee kovin kauas normeeratusta yhteiskunnasta eli lääkärin ja sairaanhoitajien arvion varaiseksi toiminnaksi, niin silloin ollaan aika vaarallisella tiellä. Siinä mielessä tämän eettisen lautakunnan tehtävä, jonka se toivottavasti pystyy tekemään, on arvioida näitä asioita sillä tavalla, että yhteiskunnassa nämä asiat, joista viime aikoina paljonkin on puhuttu, saadaan edes tietyllä tavalla normeerattuun muotoon, että sairas ihminen ei ole pelkästään lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan mielivallan varassa. En halua tällä osoittaa sitä, että Suomessa olisi huono ja epärehellinen lääkäri- ja hoitohenkilökunta, mutta joka tapauksessa yhteiskunnan normien täytyy tässä tärkeässä asiassa pysyä mukana.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 18.18.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen